

MINISTERUL EDUCAȚIEI AL REPUBLICII MOLDOVA

LIMBA ROMÂNĂ

Maria BURUIANĂ • Aurelia ERMICIOI • Silvia COTELEA

3

Manual pentru clasa a

-a

MINISTERUL EDUCAȚIEI AL REPUBLICII MOLDOVA

LIMBA ROMÂNĂ

Maria BURUIANĂ • Aurelia ERMICIOI • Silvia COTELEA

Manual pentru clasa a 3 *-a*

Știința, 2016

CZU 811.135.1 (075.2)

B 95

Elaborat conform curriculumului disciplinar în vigoare și aprobat prin Ordinul ministrului educației (nr. 321 din 28 aprilie 2016). Editat din sursele financiare bugetare.

Comisia de evaluare: *Nina Mîndru*, învățătoare (gr. did. superior), Gimnaziul „Mihai Eminescu”, Orhei; *Elena Popa*, învățătoare (gr. did. superior), Liceul Teoretic „Ion Creangă”, Chișinău; *Elena Petrașevschi*, învățătoare (gr. did. unu), Școala Primară nr. 83 „Grigore Vieru”, Chișinău

Recenzenți: *Zinaida Tăriță*, conferențiar universitar la Catedra de limba română, Universitatea de Stat „Alec Russo”, Bălți; *Daniela Bistriceanu*, învățătoare, grad didactic unu, Iași, România; *Mihai Bacinschi*, membru al Uniunii Artiștilor Plastici, designer de carte, director artistic la Editura ARC

Responsabil de ediție: *Larisa Dohotaru*

Redactor: *Cristina Alexei*

Corectori: *Mariana Belenciuc, Maria Cornesco, Tatiana Darii*

Redactor tehnic: *Nina Duduciuc*

Ilustrații: *Irina Oleinic*

Concepție grafică și machetare computerizată: *Olga Ciuntu, Anatol Andrițchi*

Copertă: *Olga Ciuntu*

Întreprinderea Editorial-Poligrafică *Știința*,

str. Academiei, nr. 3; MD-2028, Chișinău, Republica Moldova;

tel.: (+373 22) 73-96-16; fax: (+373 22) 73-96-27;

e-mail: prini_stiinta@yahoo.com; prini@stiinta.asm.md;

www.editurastiinta.md

DIFUZARE:

ÎM Societatea de Distribuție a Cărții *PRO-NOI*,

str. Alba-Iulia, nr. 75; MD-2051, Chișinău;

tel.: (+373 22) 51-68-17, 71-96-74; fax: (+373 22) 58-02-68;

e-mail: info@pronoi.md; www.pronoi.md

Toate drepturile asupra acestei ediții aparțin Întreprinderii Editorial-Poligrafice *Știința*.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Buruiană, Maria

Limba română: Man. pentru cl. a 3-a/Maria Buruiană, Aurelia Ermicioi, Silvia Cotelea; Comisia de evaluare: Nina Mîndru [et al.]; Min. Educației al Rep. Moldova. – Ch.: Î.E.P. *Știința*, 2016 (Combinatul Poligrafic). – 192 p.

ISBN 978–9975–85–020–9

811.135.1 (075.2)

ISBN 978–9975–85–020–9

© *Maria Buruiană, Aurelia Ermicioi, Silvia Cotelea*. 2012, 2016

© Î.E.P. *Știința*. 2012, 2016

DRAGI ELEVI,

Începe un nou an școlar. Călătoria prin miraculoasa lume a cunoștințelor continuă.

Sperăm că și acest manual va deveni prietenul vostru nedespărțit, ajutându-vă să înaintați cu răbdare pe tărîmul limbii române, descoperindu-i frumusețea.

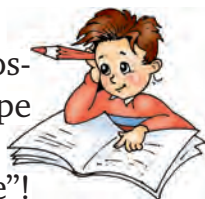
DEXI abia așteaptă să vă „jucăți” cu el „de-a cuvintele”! **Știetot** vă asigură că exercițiile selectate de el vor înlătura orice greșală din exprimarea voastră. **Creionas**, fiind un adevărat artist al cuvîntului, vă va ajuta să însușiți pas cu pas tehnicile de redactare a unei compuneri. În *atelierul său de creație* nimic nu vă poate împiedica să zburăți pe aripile imaginației și să ajungeți într-o lume proprie în care totul este posibil.

Străduiți-vă să aflați cât mai multe informații despre personajele textelor literare. Sîntem sigure că aveți ce învăța de la ele. Încercați să citiți și printre rînduri, descoperind înțelesul ascuns al cuvintelor. Lucrînd în echipă, învățînd jucîndu-vă și realizînd proiecte de grup, veți deveni mai buni, mai prietenoși, mai bogați sufletește.

Luăți cu încredere în mînă noul manual de *Limba română* care este o sinceră invitație la studiu.

Vă dorim să munciți cu plăcere și să găsiți neapărat cheia succesului.

Autoarele

CUPRINS

1. SUNĂ CLOPOTEII TOAMNEI, ȘCOALA-I UN BUCHEȚ DE FLORI...

- *Învățătura*, de Nicolae Tăutu 7
- *Sorin, cartea și calculatorul* 9
- *Cartea* 12
- *Nenea directorul*, după George Șovu 14
- *Comunicarea* 17
- *Dialogul* 18
- *Luchi în prima zi de școală*, după Otilia Cazimir 20
- *Comunicarea nonverbală* 23
- *Fructul cel mai valoros* 25
- *Părțile unei compuneri* 28
- *Aritmetica învățării*, după Mircea Sântimbreanu 29
- *Probă de evaluare* 31

2. ȘI IAR CAD FRUNZE COLORATE DIN CARTEA TOAMNEI AURII...

- *Toamna în Moldova*, de Petru Cărare 32
- *Sărbătoarea frunzelor*, după Călin Gruia 34
- *Propoziția. Intonarea propoziției* 37
- *Ce te legeni...*, de Mihai Eminescu 38
- *Culesul porumbului*, după Ion Agârbiceanu 41
- *Cuvântul. Sensurile cuvintelor* 44
- *S-au aurit a toamnă pădurile*, după Gheorghe Tomozei 46
- *Cuvântul. Silaba. Sunetul și litera* 49
- *Compunere după un plan simplu de idei* 51
- *De ce pleacă păsările?* după Emilia Căldăraru 52
- *Probă de evaluare* 54

3. STRĂBUNII NOȘTRI NE LĂSARĂ TRECUTUL SFÎNT ȘI O FRUMOASĂ ȚARĂ...

- *Către pasăre*, de Ion Vatamanu 55
- *Din viața dacilor*, după Alexandru Vlahuță 57
- *Cuvântul – parte de vorbire* 61
- *Muma lui Ștefan cel Mare*, de Dimitrie Bolintineanu 62
- *Substantivul* 65
- *Am trei flori*, de Vasile Romanciuc 66

• Substantivele comune	68
• Substantivele proprii	69
• <i>Chișinău, capitala țării mele</i>	70
• Numărul substantivelor	73
• Scrierea corectă a substantivelor	74
• <i>Orașul/satul meu</i>	75
• Textul nonliterar	76
• <i>Cetatea Soroca</i>	77
• Probă de evaluare	78

4. CAD DIN CER MĂRGĂRITARE PESTE PLAIUL MEU IUBIT...

• <i>Iarna</i> , de Vasile Alecsandri	79
• Adjectivul	82
• <i>Decembrie</i> , după George Coșbuc	83
• Acordul adjectivului cu substantivul	86
• <i>Colindătorii</i> , după Mihail Sadoveanu	88
• <i>Ajunul Crăciunului</i> , de Elena Farago	91
• <i>Scrisoare lui Moș Crăciun</i>	94
• <i>Legenda lui Moș Crăciun</i>	95
• Probă de evaluare	97

5. IARNA MULTE JOCURI ȘTIE PRIN ZĂPADA ARGINTIE...

• <i>La Polul Nord</i> , după Marin Sorescu	98
• Pronumele. Pronumele personal	101
• <i>La săniuș</i> , după Ion Agârbiceanu	103
• <i>Copiii și păsărelele</i> , după Eugen Jianu	106
• Pronumele personal de politețe	109
• <i>Cheița</i> , după Mircea Sântimbreanu	110
• Compunere orală după un șir de imagini. <i>Jocurile de iarnă ale copiilor</i>	113
• Compunere cu început și sfârșit dat. <i>Jocurile de iarnă ale copiilor (continuare)</i>	114
• <i>Crăiasa Zăpezii</i> , după Hans Christian Andersen	115
• Probă de evaluare	117

6. ȘI EI AU FOST COPII...

• <i>Despărțirea de Ipotești</i> , după Boris Crăciun	118
• Verbul	121

● O amintire de neuitat, după George Sbircea	122
● Persoana și numărul verbului	125
● Atelier în pădure, după Peter Neagoe	127
● Timpurile verbului	130
● Cea mai fericită zi, după Alexandru Vlahuță	132
● Compunere după un plan de idei. <i>Visez să devin...</i>	135
● Un copil scrie povești pentru copii, după Theodor Bălan	136
● Probă de evaluare	137

7. SALUTARE, PRIMĂVARĂ, TIMP FRUMOS, BINE-AI VENIT!

● Ghiocelul, după Hans Christian Andersen	138
● Predicatul	141
● Cântec de primăvară, de Grigore Vieru	143
● Moș Viscol și Primăvara, după Mihail Sadoveanu	146
● Subiectul	149
● Cuibul de păsărele, după Cezar Petrescu	151
● Descrierea unui anotimp. <i>Primăvara</i>	154
● Povestea cu privighetoarea, după Mihail Sadoveanu	155
● Părțile secundare de propoziție	158
● Dimineața, de Vasile Alecsandri	160
● Salcâmi în floare, după Ion Agârbiceanu	162
● Propoziția simplă. Propoziția dezvoltată	165
● Paștele, de M. Popescu	167
● Legenda ouălor roșii	169
● Probă de evaluare	170

8. ZĂBOVEȘTE ȘI ASCULTĂ: TOATE-N FELUL LOR CUVÎNTĂ...

● Noi, albinele..., după Călin Gruia	171
● Veverița, după Mihail Sadoveanu	173
● Descrierea unei viețuitoare. <i>Veverița</i>	175
● Racul, broasca și știuca, de Alexandru Donici	176
● Povestea crocodilului care plîngea, după Vladimir Colin	179
● Cartea cu Apolodor, de Gellu Naum	182
● Fram, ursul polar, după Cezar Petrescu	185
● Puiul, după I.Al. Brătescu-Voinești	188
● Probă de evaluare	189
● Să recapitulăm...	190

Sună clopoței toamnei, Școala-i un buchet de flori...

- ✓ Ce este învățătura pentru voi? O plăcere? O datorie? O muncă?
- ✓ De unde putem dobîndi învățatură?

Învățătura

de Nicolae Tăutu

Învățătura e averea
Ce pururea o duci în gînd.
Și fără raza ei, puterea
E doar un colb purtat de vînt.

Învățătura e-o comoară
Ce nimeni nu ți-o poate lua.
Își va spori podoaba rară
Cu cît împarți mai mult din ea.

Să înțelegem textul!

- 1 Ce se spune în poezie despre învățatură?
- 2 De ce autorul compară învățătura cu o comoară?
- 3 Ce bogăție a omului nu poate fi răpită niciodată? De ce?
- 4 De ce nu poate trăi omul fără învățatură?
- 5 Ce mesaj (învățatură) desprindem din poezie?
- 6 Cine vă împarte vouă învățătura?
- 7 Voi pe cine puteți învăța? Ce anume?

pururea – întotdeauna, mereu, veșnic, etern
podoabă – obiect care înfrumusețează; bijuterie
rară – aici: prețioasă, scumpă, aleasă

Să dezlegăm tainele textului!

- 1 Citiți expresiv poezia.
- 2 Formați perechi de cuvinte cu sens asemănător: **avere, pururea, avuție, forță, praf, rară, întotdeauna, a spori, prețioasă, a crește, a împărți, colb, a distribui, putere.**
- 3 Realizați corespondența dintre versurile selectate și explicațiile potrivite.

„Învățătura e-o comoară
Ce nimeni nu ți-o poate lua.”

- omul neînvățat este lipsit de valoare;

„...fără raza ei, puterea
E doar un colb purtat de vânt.”

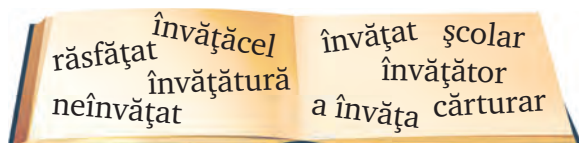
- împărtășind din cunoștințele acumulate, vei spori calitățile învățaturii;

„Își va spori podoaba rară
Cu cât împarți mai mult din ea.”

- învățătura ce o porți în minte nu ți-o poate răpi nimeni niciodată.

- 4 Selectați din poezie cuvintele cu sens opus pentru: *a oferi, a micșora, slăbiciune, niciodată.*
- 5 Înlocuiți cuvântul evidențiat cu unul din poezie ce are sens asemănător.
  - Roadele învățaturii le porți **mereu** cu tine.
  - Trăsura boierului a ridicat în urma sa un nor cenușiu de **praf**.
  - Știința de carte este o **bogăție** și munca este cheia ei.

- 6 Transcrieți cuvintele din aceeași familie. Alcătuiți propoziții cu trei dintre ele.

- 7 Transcrieți versurile în care se explică ce este învățătura.
- 8 Ordonăți cuvintele pentru a obține proverbe. Explicați sensul lor:

a) parte. carte Omul are cu lumină de

b) avuție o Învățătura tăinuită. este

- 9 Continuați enunțurile:

- Învățătura este ...
- Omul învățat ...
- Învățătura ne ajută ...
- A învăța ...

10 Să lucrăm în echipă!

Motivați de ce copilul răsfățat rămîne neînvățat.

- ✓ Ce jocuri de calculator cunoașteți?
- ✓ Cum trece timpul cînd stați în fața calculatorului?
- ✓ Ce preferați: jocul la calculator sau lectura unei cărți? De ce?

Sorin, cartea și calculatorul

În după-amiaza unei zile de toamnă, aproape lipit de tastele calculatorului, Sorin gonia cu viteză o mașină prin labirintul traseului. Ocoala cu multă ușurință toate obstacolele pe care le știa deja pe de rost. Furat de joc, uitase, ca de obicei, de cărțile și caietele adunate lîngă calculator. Deodată se auzi o voce timidă:

– Sorine! Sorine!

Băiatul sări ca ars de la masă.

– Cine-i acolo? Cine ești? strigă el înfricoșat.

– Sînt eu, Sorine, cartea „Prisaca”, pe care ai părăsit-o de cîteva săptămîni. Știi cît a muncit asupra mea poetul Tudor Arghezi? M-a gîndit zile și nopți în șir, mi-a ales cu grijă cuvintele și le-a potrivit cu multă măiestrie. Sînt o parte frumoasă din sufletul și gîndurile poetului.

Dar fără tine, mă simt ca o vioară la care nu cîntă nimeni. De ce nu mă citești? Pentru copii ca tine am fost scrisă! Știi cîte taine ai afla despre lumea micilor vietăți?

– Dar... nu am timp..., zise Sorin, înșă își dădu imediat seama că „Prisaca” știe cu ce se ocupă el în timpul liber.

– Și, apoi, ca să ajung la tine, au mai trudit atîția oameni! Autorul m-a dus la editură. Acolo textele au fost culese cu litere de tipar la un calculator ca al tău. Pictorul m-a înfrumusețat cu ilustrații. Machetatorul mi-a așezat cu grijă, tot la calculator, textele și desenele în pagină. La tipografie mi-au cusut foile și mi-au pus copertele. Apoi m-au tipărit în mii de exemplare. Toți oamenii aceștia s-au gîndit că fac un lucru de mare folos pentru tine!

Sorin plecă ochii uimit și rușinat. Deschise cartea încet, îi netezi filele și începu să citească.

labirint – construcție cu un mare număr de camere și galerii, în care orientarea este extrem de dificilă
traseu – drum pe care îl parcurge un vehicul sau o ființă
obstacol – piedică
m-a gîndit – aici: m-a creat în gînd

Să înțelegem textul!

- 1 De ce Sorin a uitat de toate?
- 2 Cine îi vorbi cu voce timidă?
- 3 Ce i-a reproșat cartea băiatului?
- 4 Ce i-a comunicat ea despre munca autorului?
- 5 Care este „drumul cărții” aflat de Sorin?
- 6 De ce, după cele auzite, Sorin a reluat lectura cărții?
- 7 Ce cărți aveți în biblioteca personală? Pe care o citiți acum?
- 8 În ce scop folosiți voi calculatorul?

Să dezlegăm tainele textului!

- 1 Citiți expresiv textul.
- 2 Formați perechi de cuvinte cu sens asemănător: **deodată**, **timidă**, **pe neașteptate**, **sfioasă**, **înfricoșat**, **a potrivi**, **speriat**, **a aranja**, **măiestrie**, **taină**, **au trudit**, **iscusință**, **mister**, **au muncit**.
- 3 Realizați corespondența dintre expresiile selectate din text și explicațiile potrivite.

„...a sărit ca ars...”

- cartea se simte inutilă, fără valoare, dacă nu e citită;

„...Furat de joc..., ...”

- a sărit repede (de surprindere, de spaimă, de indignare);

„...mă simt ca o vioară la care nu cântă nimeni.”

- atras, captivat de jocul la calculator.

- 4 Ordonăți ideile principale ale textului, apoi citiți fragmentele corespunzătoare.

Ascultînd povestea cărții, Sorin reia lectura volumului „Prisaca”.

Copilul află drumul pe care îl parcurge cartea de la autor pînă la cititor.

Cartea „Prisaca” îi vorbește băiatului despre bucuria pe care i-o poate aduce cititul.

Sorin este captivat de jocul la calculator.

- 5 Povestiți:

- a) fragmentul în care este prezentat drumul cărții;
- b) fragmentul despre jocul băiatului la calculator.

6. Formulați întrebări pentru următoarele răspunsuri:

- Sorin ascultă cu atenție povestea cărții.
- Pictorul înfrumusețează cărțile cu ilustrații.

7. Continuați enunțurile utilizând informațiile din text.

- Sorin era pasionat de ...
- Cartea „Prisaca” i-a explicat băiatului ...
- Băiatul a înțeles ...
- Din cărți aflăm ...

8. Alegeți trăsăturile de caracter ce i se potrivesc „cărții” din text:

- povățuitoare
- înțeleaptă
- revoltată
- convingătoare
- nepăsătoare
- îndrăzneță

9. a) Citiți enunțurile și descoperiți sensurile expresiilor evidențiate:

Sorin **își dădu seama** cât de importantă este cartea în viața omului.

importante,
valoroase;

Copilul **a ținut seama** de sfaturile cărții.

înțelese;

După ce a ascultat povestea cărții, Sorin a citit **o seamă** de povestiri interesante.

a ținut cont;

Din cărți **înveți** mereu lucruri **de seamă**.

mai multe, un șir de...

b) Folosiți expresiile de mai sus în enunțuri proprii.

10. Alcătuiți enunțuri în care să utilizați cuvintele: *calculator, labirint, autor, carte, cuvinte, taste*.

11. Dezmiertați cuvintele de mai jos:

carte – ...;

băiat – ...;

suflet – ...;

caiete – ...;

masă – ...;

cuvinte – ...;

text – ...;

ochi – ...;

joc – ...

12. Construiți câte o propoziție în care cuvintele „ochi” și „obicei” să aibă alte sensuri decât în text.

13. **Să lucrăm în echipă!**

V-ar plăcea să învățați la școală cu învățători și profesori sau cu un calculator performant, care i-ar înlocui pe aceștia? Argumentați opțiunea.

CARTEA

1 Citiți versurile și răspundeți la întrebări.

„Pe un raft o carte plînge,
Nemișcarea că o strînge
Și uitarea ta c-o doare.
Nu vrei mîna s-o întinzi,
S-o alegi și s-o deschizi,
Foaia albă să-i dezmierzi,
Slova neagră să i-o vezi?”

Maria Petra

- De ce plînge cartea de pe raft?
- Cum am putea să-i alinăm durerea?
- Ce carte a luat Știetot? Ce carte ați fi ales voi?
- Ce informații oferă copertele cărții alese de Știetot?

2 Completați următoarele propoziții folosind cuvintele dintre paranteze.

Autorul cărții duce manuscrisul la ... . Aici lucrează ..., ..., tehnoredactori, ... ș.a. Ei pregătesc cartea pentru tipar, apoi o transmit la ... . După tipărire, ... se lipesc sau se cos împreună cu ... . Partea laterală din stînga unde se cos filele cărții se numește ... .

Putem cumpăra cărți de la ... și împrumuta de la ... .

(cota, editură, redactori, pictori, corectori, bibliotecă, filele, librărie, copertele, tipografie)

3 Scrieți pe trei coloane cuvintele ce formează aceeași familie: *editură, a corecta, tipograf, a edita, tipografie, corectare, editor, a tipări, corector*. Adăugați fiecărei familii și alte cuvinte.

4 Observați imaginile de mai jos, apoi răspundeți la întrebări.

Sa intelegem testul!

- De ce plînge laudă Pești?
- Cum se alina durerea lui?
- De ce să-l ai în mîna ta?
- Cum se alina durerea lui?
- Cum se alina durerea lui?
- De ce a hotărît laudă să-l ia în mîna sa?

Sa delectăm laudă testul!

Clasifică testul în funcție de tipul său.

Clasifică testul în funcție de tipul său.

Clasifică testul în funcție de tipul său.

Scăderea unui număr format din unități dintr-un număr format din zeci și unități

Observă scăderile și completează:

58 - 8 = 50 + 8 - 8 = 50 sau 58 - 8 = 70 - 2 = 70 sau 58 - 8 = 50 + 8 - 8 = 50

69 - 4 = 65 - 4 = 61 sau 69 - 4 = 70 - 1 = 69 sau 69 - 4 = 65 + 4 - 4 = 65

76 - 3 = 73 - 3 = 70 sau 76 - 3 = 70 - 3 = 67 sau 76 - 3 = 70 + 6 - 3 = 67

57 - 3 = 54 - 3 = 51 sau 57 - 3 = 60 - 3 = 57 sau 57 - 3 = 54 + 3 - 3 = 54

85 - 3 = 82 - 3 = 79 sau 85 - 3 = 90 - 5 = 85 sau 85 - 3 = 82 + 3 - 3 = 82

68 - 6 = 62 - 6 = 56 sau 68 - 6 = 70 - 2 = 68 sau 68 - 6 = 62 + 6 - 6 = 62

95 - 2 = 93 - 2 = 91 sau 95 - 2 = 100 - 7 = 93 sau 95 - 2 = 95 + 5 - 2 = 98

47 - 5 = 42 - 5 = 37 sau 47 - 5 = 50 - 3 = 47 sau 47 - 5 = 42 + 5 - 5 = 42

20 - 4 = 16 - 4 = 12 sau 20 - 4 = 20 - 4 = 16 sau 20 - 4 = 16 + 4 - 4 = 16

87 - 4 = 83 - 4 = 79 sau 87 - 4 = 90 - 3 = 87 sau 87 - 4 = 83 + 4 - 4 = 83

99 - 4 = 95 - 4 = 91 sau 99 - 4 = 100 - 1 = 99 sau 99 - 4 = 95 + 4 - 4 = 95

88 - 7 = 81 - 7 = 74 sau 88 - 7 = 90 - 2 = 88 sau 88 - 7 = 81 + 7 - 7 = 81

75 - 2 = 73 - 2 = 71 sau 75 - 2 = 80 - 5 = 75 sau 75 - 2 = 75 + 2 - 2 = 75

84 - 2 = 82 - 2 = 80 sau 84 - 2 = 90 - 6 = 84 sau 84 - 2 = 84 + 2 - 2 = 84

88 - 0 = 88 - 0 = 88 sau 88 - 0 = 88 - 0 = 88 sau 88 - 0 = 88 + 0 - 0 = 88

94 - 3 = 91 - 3 = 88 sau 94 - 3 = 100 - 6 = 94 sau 94 - 3 = 91 + 3 - 3 = 91

99 - 4 = 95 - 4 = 91 sau 99 - 4 = 100 - 1 = 99 sau 99 - 4 = 95 + 4 - 4 = 95

87 - 6 = 81 - 6 = 75 sau 87 - 6 = 90 - 3 = 87 sau 87 - 6 = 81 + 6 - 6 = 81

47 - 0 = 47 - 0 = 47 sau 47 - 0 = 47 - 0 = 47 sau 47 - 0 = 47 + 0 - 0 = 47

62 - 1 = 61 - 1 = 60 sau 62 - 1 = 60 - 2 = 58 sau 62 - 1 = 61 + 1 - 1 = 61

Descăzutul este 78. Scăzătorul este 5. Care este diferența?

Descăzutul este 69. Scăzătorul este cu 6 mai mic. Care este scăzătorul?

Descăzutul este 66. Scăzătorul este cu 4 mai mic. Care este diferența? (A) Care este diferența?

68 - 0 = 68 - 0 = 68 sau 68 - 0 = 68 - 0 = 68 sau 68 - 0 = 68 + 0 - 0 = 68

84 decăzi 3; 69 decăzi 1; 68 decăzi 1; 75 decăzi 2; 85 decăzi 6; 95 decăzi 4; 97 decăzi 3.

Pădurea

Să observăm:

- Care sunt animalele din pădure?
- Care sunt plantele din pădure?
- Care sunt obiectele din pădure?

Activități:

- Desenează animalele din pădure.
- Desenează plantele din pădure.
- Desenează obiectele din pădure.

Activități:

- Desenează animalele din pădure.
- Desenează plantele din pădure.
- Desenează obiectele din pădure.

- Din ce fel de carte face parte fiecare pagină? Cum v-ați dat seama?
- Ce rol au ilustrațiile?

5. Alegeți și scrieți doar afirmațiile adevărate.

Ilustrațiile ușurează înțelegerea textelor și fac lectura mai plăcută.

Orice carte are imagini colorate.

O carte cu ilustrații este mai atractivă pentru cititor.

6. Citiți și rețineți sensurile cuvântului „carte”:

- Domnica a împrumutat o **carte** de la Biblioteca „Ion Creangă”.
- Ana le-a trimis părinților o **carte** poștală din Sinaia.
- **Cartea** pe care o trase Valentin i-a asigurat câștigul jocului.
- Medicul i-a dat bunicului **cartea** sa de vizită.

7. Restabiliți proverbele, apoi explicați-le.

Cărțile sînt prieteni ...

... a le face să trăiască este minunat.

O minte fără cărți ...

... reci, dar siguri.

A avea cărți este bine, ...

... este ca o pasăre fără aripi.

8. Să învățăm jucîndu-ne!

Descoperiți în careul alăturat, pe orizontală și pe verticală, denumirea unor elemente componente ale cărții.

c	u	p	r	i	n	s	ș	o
o	b	s	z	p	u	a	i	f
t	c	o	p	e	r	t	ă	i
o	r	n	o	v	a	m	z	l
r	d	m	p	a	g	i	n	ă

9. Să lucrăm în echipă!

- Ce cărți preferați să citiți? Cum le păstrați?
- Scrieți cîteva reguli ce trebuie respectate la citirea unei cărți.

10. Ce s-ar întîmpla dacă... nu ar exista cărți? Discutați.

- ✓ Amintiți-vă de prima voastră zi de școală. Ce momente vi s-au întipărit în minte?
- ✓ Ce sentimente ați trăit în acea zi?

Nenea directorul

după George Șovu

Băiețelul plîngea lîngă una dintre ferestrele culoarului. Cu bărbia sprijinită de pervaz, privea în curtea școlii.

Un bărbat înalt, cu fața luminoasă, cu părul bogat, s-a apropiat de el și l-a întrebat blînd:

– Ce e cu tine? Ce s-a întîmplat? De ce plîngi?

Din ochii negri și strălucitori ai copilului au ieșit la iveală două perle fierbinți.

– Cum te cheamă?

– Ionuț!

– Ionuț și mai cum?

– Ionuț Popa.

– Îmi pare bine, Ionuț Popa! Numele meu este Alexandru Mocanu. Acum, fiindcă am făcut cunoștință, te rog să-mi spui în ce clasă ești și ce s-a întîmplat.

– Dar matale cine sînteți, nene?

– Eu sînt directorul școlii, Ionuț.

– Nene directore, vreau acasă! Nu-mi place la școală!

– Bine, am înțeles! spuse directorul.

Dumnealui l-a luat de mînă, pornind de-a lungul coridorului.

Ajungînd în dreptul unei uși pe care scria *Laboratorul de științe ale naturii*, au intrat. Copilul a dat cu ochii de un vultur, de un arici, de un acvariu...

– Vai, ce pasăre! strigă Ionuț. Și ce de-a peștișori!

– Mă bucur că-ți plac! Acum hai să vedem și alte locuri!

Au mers la sala de sport, apoi au vizitat cîteva săli de clasă. Ionuț a văzut mulți copii din blocul lui care învățau la această școală. Se simțea mîndru

Ce observăm?

✧ Ilustrația ne oferă informații despre text. Cu ajutorul ei înțelegem mai bine textul.

că era de mînă cu nenea directorul. Toți copiii se ridicau din bănci și spuneau în cor: „Bună ziua!”

Cel mai mult i-a plăcut sala în care un loc gol, într-o bancă, îl aștepta. Și învățătoarea lui era cea mai frumoasă dintre toate pe care le văzuse în școală. Dumneai l-a privit cu blîndețe.

– Acum vrei să rămîi la școală, Ionuț? întrebă directorul.

– Da! răspunse copilul cu fața toată numai zîmbet, așezîndu-se la locul lui în bancă.

Să înțelegem textul!

- 1 De ce plîngea Ionuț Popa?
- 2 Cu cine a făcut el cunoștință pe culoar?
- 3 Cum l-a liniștit domnul director pe băiat?
- 4 Prin ce săli au intrat ei?
- 5 Cum se simțea Ionuț mergînd de mînă cu domnul director?
- 6 Care sală i-a plăcut cel mai mult băiatului?
- 7 Cum i s-a părut doamna învățătoare?
- 8 De ce a hotărît Ionuț să rămînă la școală?

culoar – coridor

pervaz – partea de jos a unei ferestre

perlă – piatră semiprețioasă; mîrgăritar; *aici*: lacrimi

Să dezlegăm tainele textului!

- 1 Citiți textul respectînd intonația cerută de semnele de punctuație.
- 2 Recitiți textul pe roluri.
- 3 Găsiți în text enunțurile din care aflăm:
  - a) cum arăta directorul școlii;
  - b) din ce cauză plîngea Ionuț;
  - c) ce a văzut el în *Laboratorul de științe ale naturii*;
  - d) cum îl salutau toți elevii pe domnul director;
  - e) ce a hotărît pînă la urmă Ionuț.
- 4 Găsiți în text cuvinte cu sens asemănător pentru: *geam, coridor, sclipitori, băiat, mîrgăritare, doresc, încîntătoare*.
- 5 Formați perechi de cuvinte cu sens opus: *plîngea, aspru, înalt, rîdea, bogat, alb, scund, sărac, negru, a ieși, blînd, a intra*.
- 6 Alcătuiți propoziții folosind cuvintele explicate în rubrica DEXI.

7. Ordonăți ideile principale ale textului. Citiți fragmentul corespunzător fiecărei idei.

Ionuț decide
să rămână la școală.

Domnul director îi
prezintă băiatului școala.

Băiatul face cunoștință
cu directorul școlii.

Un elev din clasa
întâi plînge pe hol.

8. Povestiți textul pe fragmente, folosind planul de idei de la exercițiul 7.
9. Transcrieți fragmentul din care aflăm că Ionuț a hotărât să rămână la școală. Explicați scrierea semnelor de punctuație învățate.
10. Alegeți cuvintele care vi se par corecte pentru a vă adresa directorului de școală. Alcătuiți oral enunțuri cu ele.

nene

tu

dumneavoastră

domnule

dumneata

11. Ce părere aveți despre finalul textului?

- este impresionant
- este dureros
- este plăcut
- este îmbucurător

12. Transcrieți din text cîte o propoziție în care întâlnim cuvintele **la** și **l-a**.

13. Construiți propoziții în care cuvîntul „bancă” ar avea diferite sensuri:

14. **Să lucrăm în echipă!**

Precizați trăsăturile de caracter care se potrivesc directorului școlii. Argumentați.

- binevoitor
- blînd
- prietenos
- aspru
- inteligent
- îngîmfat
- indiferent
- grijuliu
- amabil

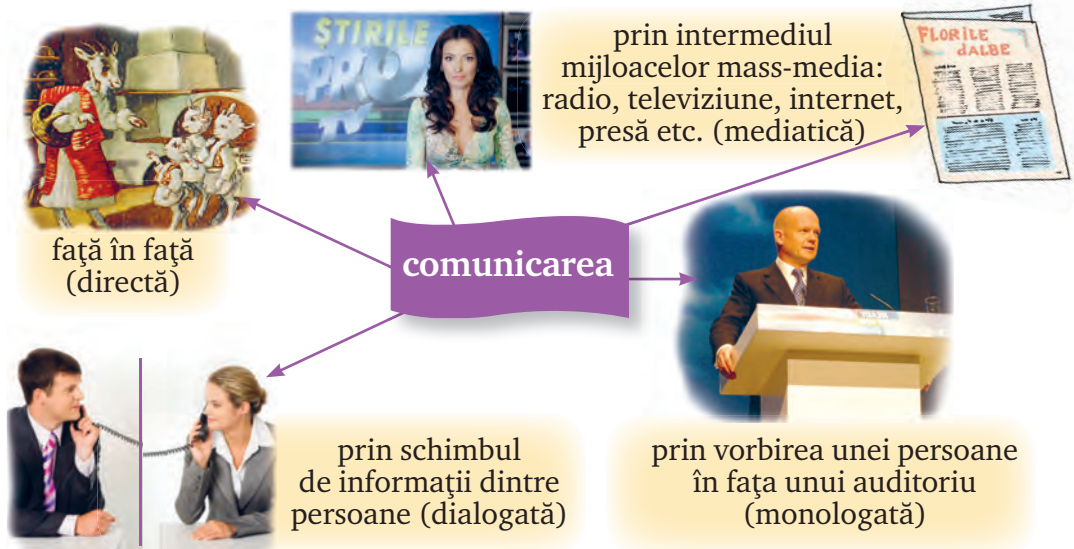

15. **Ce s-ar întîmpla dacă...** nu ar exista școli? Discutați.

COMUNICAREA

1 a) Observați cum poate fi realizată o **comunicare**.

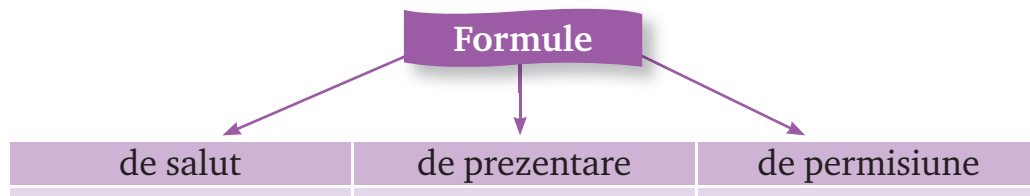
b) Răspundeți la întrebări:

- Ce mesaj le transmite capra iezilor?
- Ce ne transmite prezentatoarea TV?
- Ce informații poate să transmită oratorul?
- Despre ce pot comunica două persoane la telefon?
- Ce informații ne poate transmite un ziar?

Să ne amintim!

✧ Comunicînd, realizăm un schimb de informații, idei, sentimente, impresii.

2 Grupați următoarele formule care ne ajută să comunicăm politicos: bună ziua, îmi permiteți să, fiți amabil, sărut mîna, dați-mi voie, mă numesc, vi-l prezint pe, salut.

3 Completați pe caiet enunțurile folosind cuvintele potrivite dintre paranteze:

Într-o convorbire comunică două sau mai multe ... . Ele sînt pe rînd ... și ... . Pentru a fi înțeles ..., trebuie să ... clar și să ... cu atenție. (ascultător, mesajul, vorbitor, ascultăm, vorbim, persoane)

DIALOGUL

1 Observați imaginea și răspundeți la întrebări.

– Dorin, cum
ți se pare noul
antrenor?

– Este un om
extraordinar,
Emil!

- Cine discută în imaginea dată?
- Cine este emițătorul? Dar receptorul?
- Care este mesajul lui Emil?
- Care este mesajul transmis de Dorin?

2 Ajutați-l pe Știetot să separe regulile **emițătorului** de cele ale **receptorului**.

să asculte atent mesajul

să formuleze enunțuri
clare

să stimeze ascultătorul

să ceară informații
suplimentare

să folosească o
intonație potrivită

să respecte vorbitorul

3 a) Observați cum se folosește virgula pentru a separa cuvântul care arată o adresare:

- – Eu sînt directorul școlii, Ionuț.
- – Ionuț, eu sînt directorul școlii.
- – Eu sînt, Ionuț, directorul școlii.

b) Alcătuiți și voi un exemplu asemănător.

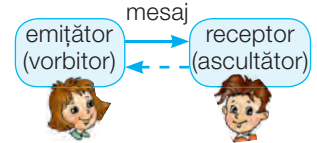
Rețineți!

În propoziție, virgula se folosește pentru a separa cuvântul care arată o adresare.

Să ne amintim!

✦ **Dialogul** este convorbirea dintre două sau mai multe persoane.

✦ Comunicarea dialogată se realizează astfel:

✦ Replicile fiecărui vorbitor se scriu cu alineat și cu linie de dialog.

4. Observați ce semne de punctuație se folosesc în textul de mai jos.

Un bărbat înalt l-a întrebat blînd:

- De ce plîngi, copile?
- Vreau acasă, nene!

Rețineți!

Cînd într-un text urmează un dialog, de obicei, se folosesc două puncte [:].

5. Transcrieți textul punînd semnele de punctuație necesare.

Tata întrebă

Cum a fost azi la școală Nicu

Foarte bine Am fost lăudat de doamna învățătoare pentru
răspunsurile frumoase

6. Să învățăm jucîndu-ne!

Interpretați dialoguri dintre diferite personaje din poveștile lui Ion Creangă:

a) cuptorul cu plăcinte și fata moșneagului; b) ursul și vulpea.

7. Ordonăți enunțurile pentru a obține o convorbire telefonică.

1 – Bună ziua, doamnă Scutaru! Sînt Dumitru, colegul lui Vlad.

Aș dori să vorbesc cu el, dacă se poate.

– La revedere, Dumitraș!

– Mulțumesc! Sărut mîna!

– Salut! La ora 17.00.

– Salut, Vlad! La ce oră începe azi repetiția?

– Bună ziua, Dumitru. Îl chem imediat.

– Mulțumesc. Ne întîlnim la Palatul Copiilor. La revedere!

8. Să lucrăm în perechi!

Realizați cîte un dialog în baza imaginilor de mai jos.

- ✓ Cum vă dezmiardă părinții și bunicii? De ce?
- ✓ Cum v-ar plăcea să vi se adreseze la școală: cu numele de alint sau cu cel adevărat (oficial)?

Luchi în prima zi de școală

după Otilia Cazimir

Intrăm în clasă.
Pupitrul e înalt. Abia izbutesc să mă așez. În clasă e liniște.

– Casian Alexandra!

E numele meu. Știu. Dar nu răspund. Pe mine nu mă strigă nimeni așa. Toată lumea mă strigă Luchi...

Îmi vine a râde. Așa-i de caraghios să te strige cineva Casian Alexandra!

Doamna se uită la mine și zîmbește.

– Cu tine vorbesc, fetițo... Cum te cheamă?

Am uitat că banca e înaltă și cad de sus, bocănind, în picioare. Simt în jurul meu râsul stăpînit al clasei.

– Cum îți zice mama acasă? stăruie învățătoarea tot blînd, dar cu un fel de nerăbdare.

– Luchi, ca la căței! sare de lîngă mine o fetiță bondoacă și zburlită.

Toate fetele se uită la mine. Încă nu rîd, dar ochii lor împung și dor. Și dintr-odată mi se face rușine de numele meu și de mine.

– Nu-i adevărat! Acasă, mama îmi zice... Casian Alexandra! răspund repede, uitîndu-mă urît spre zburlită.

S-a isprăvit. Mă așez la locul meu și mă uit la mine, la fetița asta nouă pe care-o cheamă Casian Alexandra și pe care parcă n-o cunosc.

Casian Alexandra are șorț negru, ciorapi lungi, guler alb și cozi împletite strîns. Stă cuminte cu mîinile pe pupitrul. Îi este rușine că o cheamă Luchi, ca pe căței...

Ce observăm?

- ✦ Titlul sugerează conținutul textului.
- ✦ Fragmentul prezintă momentul în care fetița devine elevă.

Dar nu-i adevărat. N-o cheamă Luchi. Luchi nu mai este. Luchi a murit. În locul ei, o școlăriță cuminte clipește mărunțel și-și înghite lacrimile.

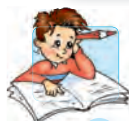

Să înțelegem textul!

- 1 Când are loc întâmplarea din text?
- 2 Care sînt personajele acțiunii?
- 3 Cine rostește Casian Alexandra? De ce?
- 4 Din ce cauză fetița nu răspunde la rostirea numelui ei adevărat?
- 5 De ce i se părea lui Luchi că nu o cunoaște pe Casian Alexandra?
- 6 Ce s-a întâmplat cu numele ei de alint?
- 7 Ce simte fata despărțindu-se de acest nume?

caraghios – comic, care provoacă rîsul
a stărui – a insista
bondoacă – scundă și grăsuță
a se isprăvi – a se termina
pupitru – aici: bancă școlară cu fața înclinată

- ▶ Numele adevărat al autoarei era Alexandra Gavrilesco.
- ▶ Povestirea „A murit Luchi” este despre o fetiță care, pășind pragul școlii, intră într-o lume nouă. Ea lasă în urmă viața lipsită de griji, jucăriile, pozele și numele ei de alint.
- ▶ Otilia Cazimir a evocat copilăria descriind propriile amintiri din anii de școală, din vacanțele petrecute la bunici.

Să dezlegăm tainele textului!

- 1 Citiți textul respectînd semnele de punctuație.
- 2 Recitați enunțurile:
  - a) care redau vorbirea directă a doamnei învățătoare;
  - b) în care este descrisă eleva Casian Alexandra.
- 3 Ordonăți ideile principale ale textului, apoi citiți fragmentul corespunzător fiecăreia.
  - Eleva Casian Alexandra se desparte de numele ei de alint.
  - Școlarii au intrat în sala de clasă.
  - Doamna învățătoare face apelul.
- 4 Povestiți fiecare fragment, apoi textul în întregime.

5. Selectați perechile de cuvinte cu sens opus: **înalt**, **intrăm**, **liniște**, **scund**, **răspund**, **fals**, **slabă**, **ieșim**, **gălăgie**, **rîd**, **întreb**, **bon-doacă**, **plîng**, **adevărat**.

6. Găsiți în text cuvinte cu sens asemănător pentru:

bancă – ...; reușesc – ...; ciufulită – ...;
privesc – ...; ascultătoare – ...; elevă – ....

7. Precizați cuvintele care exprimă sentimentele fetei în prima zi de școală:

- teamă
- mîhnire
- rușine
- durere
- amărăciune
- speranță
- dezamăgire
- bucurie

8. Alegeți cuvintele ce exprimă sentimentele trăite de voi pentru Casian Alexandra:

milă

simpatie

ură

compasiune

dușmănie

duioșie

admirație

9. a) Observați sensul cuvintelor evidențiate din următoarele propoziții:

- Toate fetele se uită la **mine**.
- Andreea a cumpărat **mine** pentru creion.
- Cărbunele se extrage din **mine**.

b) Alcătuiți trei propoziții în care cuvîntul „mine” să aibă sensuri diferite.

10. Scrieți propoziții în care cuvintele „sare” și „nouă” să aibă sensuri diferite.

11. Selectați din text cuvinte-însușiri pentru:

pupitru ...;

guler ...;

cozi ...;

șorț ...;

ciorapi ...;

școlăriță ....

12. **Să lucrăm în echipă!**

a) Găsiți asemănări și deosebiri între micuța Luchi și eleva Casian Alexandra.

b) Imaginați-vă o discuție între aceste două fete.

COMUNICAREA NONVERBALĂ

1 a) Priviți atent imaginea și identificați indicatoarele.

b) Răspundeți la întrebări:

- Ce informații transmite fiecare indicator?
- Cine anunță plecarea trenului?
- Care sînt gesturile cu ajutorul cărora se transmite acest mesaj?
- Ce semnale sonore anunță plecarea trenului?

2 Observați persoanele din imaginile de mai jos. Ce mesaje transmit ele prin gesturi și mimică?

Să ne amintim!

✧ Observînd imaginile, descifrăm mesajele lor.

E bine să știi!

Persoana care organizează și controlează mișcarea trenurilor într-o gară se numește impie-gat.

Ce observăm?

✧ Comunicarea non-verbală (fără cuvinte) asigură transmiterea de mesaje prin:

- imagini simbolice;
- sunete;
- culori;
- gesturi și mimică.

✧ Comunicarea fără cuvinte înlocuiește sau completează comu-nicarea orală.

✧ Prin zîmbet, emiță-torul atrage bunăvoința receptorului.

3 Analizați chipurile din imagini. Ce stare exprimă fiecare prin gesturi și mimică?

bucurie

spaimă

furie

duioșie

tristețe

uimire

4 Nicolina vrea să le comunice bunicilor orarul ei. Ce lecție din orar reprezintă fiecare imagine?

Ora	Luni	Marți	Miercuri	Joi	Vineri
1	$a + 9 = 13$		$a + 9 = 13$		
2		$a + 9 = 13$		$a + 9 = 13$	
3					
4					

5 Să lucrăm în echipă!

Discutați după următorul model.

– Când ai matematica, Nicolina?

– Luni și miercuri am prima oră, marți și joi – ora a doua.

- ✓ Alcătuieți oral un text scurt folosind cuvintele: *tată, feciori, galbeni, pungă, fructe, răsplată.*

Fructul cel mai valoros

(poveste bulgară)

A fost odată un tată înțelept care avea trei feciori. Într-o zi îi chemă la dînsul și le spuse:

– Dragii mei, vă dau la fiecare cîte o pungă cu galbeni. Mergeți în lume și căutați fructul cel mai valoros. Care dintre voi mi-l va aduce, îi voi dărui jumătate din averea mea.

Feciorii luară pungile cu galbeni și porniră fiecare în trei părți ale lumii în căutarea celui mai prețios fruct.

După trei ani se-ntoarseră cu toții la tatăl lor.

– Ei, zise acesta, întorcîndu-se către feciorul cel mai mare, ce mi-ai adus?

– Fructul cel mai valoros, tată, este acela care e cel mai dulce. Eu ți-am cumpărat struguri. Dintre toate fructele pămîntului, ei sînt cei mai dulci.

– Bine ai făcut, spuse tatăl. Mi-ai adus fructe tare bune!

– Iar eu, tată, zise feciorul cel mijlociu, m-am gîndit că fructul cel mai valoros este acela care se găsește mai rar. De aceea m-am dus în țările sudice și ți-am cumpărat fructe rare ce nu cresc pe la noi: nuci de cocos, portocale, curmale, banane. Din fiecare cîte puțin, ca să ai de unde să-ți alegi. Poftim, ia ce-ți place!

– Bine ai făcut, fiul meu, mi-ai adus fructe minunate! zise bătrînul.

Apoi se întoarse către mezin:

– Dar tu, fiule, ce mi-ai adus? De ce te-ai întors cu mîinile goale?

Ce observăm?

- ✦ Textul conține mai multe fragmente.
- ✦ Fiecare fragment cuprinde enunțuri grupate în jurul unei idei.

– Este adevărat, tată, că m-am întors cu mâinile goale, însă banii pe care mi i-ai dat nu i-am risipit pe fructe scumpe, ci m-am înscris la o școală. Trei ani de zile am tot învățat. Fructele pe care le-am cules nu se văd, pentru că ele se află în inima și în mintea mea. Socot, tată, că acestea sînt cele mai valoroase fructe, zise fiul cel mic.

Auzind aceste cuvinte, tatăl se bucură și zise:

– Tu mi-ai adus fructele cele mai scumpe, fiul meu! Tu meriți răsplata făgăduită, pentru că nu există fruct mai valoros ca învățătura.

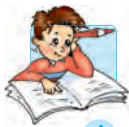

galbeni – aici: bani din aur
răsplată – recompensă
făgăduită – promisiă

Să înțelegem textul!

- 1 Care sînt personajele textului?
- 2 Unde i-a trimis tatăl pe fiii săi? Cu ce scop?
- 3 Ce le-a promis dînsul în schimb?
- 4 Ce fel de fructe a adus fiecare fecior?
- 5 De ce răsplata promisă i-a revenit mezinului?
- 6 Ce fructe ați fi ales voi, dacă erați în locul acestor fii?

Să dezlegăm tainele textului!

- 1 Recitiți textul. Observați asemănările și deosebirile dintre povestea citită și textele create de voi înainte de prima lectură.
- 2 Ordonăți ideile textului, apoi citiți fragmentele corespunzătoare.
  - Primul fecior i-a adus struguri.
  - Fructele mezinului se aflau în inima și în mintea sa.
  - Fiul cel mic a fost răsplătit pentru cele mai valoroase fructe.
  - Tatăl i-a trimis pe fiii săi în căutarea celui mai valoros fruct.
  - Fiul mijlociu s-a întors cu fructe exotice.
- 3 Povestiți textul pe fragmente folosind planul de idei.
- 4 Găsiți în text cuvinte cu sens asemănător pentru: *rod, prețios, fiu, avuție, a cheltuit, recompensă, promisiă*.
- 5 Găsiți în text două perechi de cuvinte cu sens opus.

6. Scrieți din text cuvinte-însușiri pentru:

tată ...;

fruct ...;

mâini ...;

fecior ...;

țări ...;

răsplată ....

7. Alcătuiți câte o propoziție în care cuvântul „galben” să aibă sensuri diferite.

8. Transcrieți doar afirmațiile adevărate.

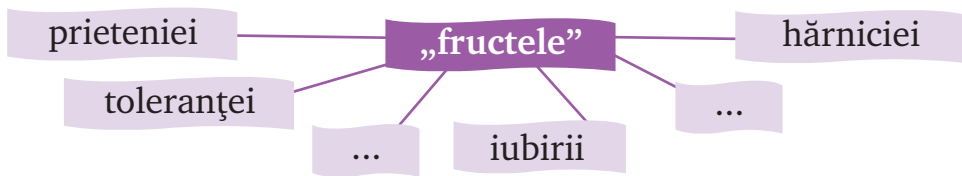
- Fiii s-au întors acasă peste trei ani.
- Fiul cel mare a adus fructe exotice.
- Feciorul cel mic a cheltuit banii pentru învățătură.
- Tatăl s-a bucurat de înțelepciunea mezinului, dându-i jumătate din avere.

9. Ordonăți cuvintele și veți obține proverbe. Explicați înțelesul lor.

a) este cel mărgăritar. mai prețios învățătura

b) e sale. înțelept Omul făuritorul fericirii

10. Numiți și alte „fructe” pe care le poate culege omul pe parcursul vieții:

11. Formulați într-un enunț mesajul textului. Puteți folosi și un proverb cunoscut.

12. Să învățăm jucându-ne!

Repartizați rolurile și dramatizați conținutul poveștii.

Atelier de creație

PĂRȚILE UNEI COMPUNERI

1 Citiți compunerea lui Știetot și răspundeți la întrebările lui Creionăș.

Prima zi de școală

Așteptam cu nerăbdare prima mea zi de școală. Părinții îmi cumpăraseră uni-formă și un ghiordan frumos în care mi-am pus cu grijă rechizitele școlare.

Drumul spre școală părea un râu nesfârșit de elevi, părinți și bunici. Curtea era neîncăpătoare pentru mulțimea care se adunase. Copiii abia se vedeau de după buchetele mari de flori.

Apariția doamnei învățătoare mi-a sporit emoțiile. Glasul ei blând ne-a îndemnat s-o urmăm în sala de clasă. Eram o ceată de pitici cu ghiordane mari. Pe fiecare bancă am găsit manuale și câte o crizantemă.

— Tint flori pentru flori! ne-a spus zimbând doamna învățătoare. Voi sinteți florile vieții, dragii copii!

Acasă, le-am povestit tuturor emoțiile pe care le-am trăit la școală. Cu siguranță, această zi va rămâne mereu în mintea și în sufletul meu.

Ce observăm?

Părțile compunerii

❖ Introducerea:

- timpul și locul întâmplării;
- personajul.

❖ Cuprinsul:

- faptele și întâmplările în ordinea în care s-au desfășurat.

❖ Încheierea:

- sfârșitul întâmplării.

- Care este titlul compunerii? Unde este plasat?
- Câte alineate are textul compunerii?

2 Citiți pe rând:

- introducerea;
- cuprinsul;
- încheierea.

3 Ce ați aflat din fiecare parte a compunerii?

4 Creionaș a încurcat părțile compunerii. Citiți compunerea, plasînd fiecare parte la locul ei. Găsiți un titlu potrivit.

- A sunat clopoșelul. Plin de voieșie, am intrat în sala de clasă.

- Azi am ajuns mai devreme la școală. Mai aveam o jumătate de oră pînă la intrarea în clasă. M-am așezat pe o bancă în curtea școlii.

- Aerul proaspăt al dimineții trezise la viață întreaga natură. Soarele își trimitea razele jucăușe printre frunzele somnoroase ale copacilor. Florile se deșteptau rînd pe rînd, spălîndu-și obrajii cu rouă. Păsările salutau cu trilurile lor frumoase dimineața însorită.

5 Creați și voi un text despre prima voastră zi de școală. Nu uitați de cele trei părți ale compunerii!

Atelier de lectură

Aritmetica învățării

după Mircea Sântimbreanu

Amicul meu, Spirache, e convins că învață. O spune și în fața domnului profesor, după ce la o cascadă de întrebări încleștează buzele.

- Nu știi să răspund..., dar eu am învățat! spune băiatul.

- Să nu vă închipuiți că minte... Nu! Spirache e absolut convins că a învățat.

Mirării profesorului îi dau răspuns aerul de jignit, buza rășfrîntă și primele lui lacrimi. Toate stau mărturie că băiatul a învățat.

- Am citit de patru ori, timp de două ore, și din carte, și din caiet...

Numai că Spirache a învățat în felul lui. Cum? Jucîndu-se... Dar nu în parc, ci la masa lui de scris, cu manualul și caietul în față. Și atunci? Aici e problema... El socotea că dacă ține cartea

în față, treaba e gata făcută. Își plimbă ochii peste rînduri într-o dulce somnolență. În același timp își poartă gîndurile leneșe roi... Din cînd în cînd își ridică ochii spre ceas:

– Mai am încă jumătate de oră..., un sfert de oră...

Spirache crede că e de ajuns să se uite în carte o oră-două ca să știe. Să fim serioși! Ceea ce face el e o treabă de ochii lumii!

Pe cine păcălește jucîndu-se cu timpul, prefăcîndu-se că învață? Se aseamănă cu o locomotivă care scoate fum, pufăie din cînd în cînd, dar nu „înghite” kilometri. Părinții îl văd la masa de lucru și sînt liniștiți... Se liniștește și el: n-a citit oare 120 de minute? Acum ácele ceasornicului indică ora pentru joacă.

– Uf!... În sfîrșit! Ia să mă dezmořtesc nițel... La joacă! exclamă băiatul.

Dar el, de fapt, s-a jucat pînă acum. Deși a stat în față manualului cu tîmplele în pumni, în minte nu i-a pătruns nimic.

De ce oare?

- ❶ Cine este Spirache?
- ❷ Ce răspunde el, de obicei, cînd este chemat să povestească tema?
- ❸ Care sînt semnele ce ne dau de înțeles că el se simte nedreptățit?
- ❹ Cum își pregătește, de fapt, Spirache temele?
- ❺ Cu cine poate fi comparat un asemenea elev?
- ❻ De ce după două ore de „muncă” în mintea lui nu a pătruns nimic?
- ❼ Ce credeți că s-a întîmplat a doua zi, la școală?
- ❽ Ce sfaturi i-ați da voi lui Spirache?

aritmetică – aici: pașii învățării

cascadă de întrebări – aici: mulțime de întrebări

a încleșta buzele – a nu putea vorbi, a amuți

răsfrintă – întoarsă în afară

mărturie – dovadă

Fișă de lectură

- Titlul textului ... .
- Autorul ... .
- Personajul principal ... .
- Locul desfășurării acțiunii ... .
- Textul mi-a amintit de momentul în care ... .
- Mi-a atras atenția replica ... .
- Consider că Spirache ... .
- Acum am înțeles ... .

Probă de evaluare

1 Descoperiți autorul, titlul și personajul principal al textelor.

Otilia Cazimir

„Nenea directorul”

Spirache

George Șovu

„Aritmetica învățării”

Luchi

Mircea Sântimbreanu

„Luchi în prima zi de școală”

Ionuț Popa

2 Transcrieți enunțurile de mai jos, înlocuind cuvintele subliniate cu altele:

a) cu sens opus:

Casian Alexandra este o elevă **neascultătoare**, cu cozile **despletite**, îmbrăcată cu șorț **alb** și ciorapi **scurți**.

b) cu sens apropiat:

Mezinul merită **recompensa promisă**, pentru că nu există fruct mai **prețios** ca învățătura.

3 Scrieți cuvinte-însoșiri pentru:

școală ...;

elev ...;

clasă ...;

carte ....

4 Continuați pe caiete dialogul cu sfaturile pe care le-ar putea primi un copil în prima lui zi de școală.

- Astăzi e prima ta zi de școală, Dragoș.
- Sînt așa de emoționat, mamă! Oare mă vor îndrăgi noii mei colegi?
- Sînt sigură că-ți vei face repede prieteni. Dar nu uita ...

5 Scrieți un proverb despre învățătură.

6 Analizați cu atenție imaginile de mai jos. Alcătuiți enunțuri în baza lor.

Și iar cad frunze colorate Din cartea toamnei aurii...

- ✓ Creați expresii frumoase despre toamnă.
Exemplu: cer metalic, soare palid, anotimpul tufănelor, ...

Toamna în Moldova

de Petru Cărare

Din pomul verde și frumos
Mai cade-o frunză, încă una...
Se țese un covor pufos –
Așa e toamna-ntotdeauna!

Și păsări zi de zi se duc,
Și vezi doar una cîte una...
Precum o frunză-n vîrf de nuc –
Așa e toamna-ntotdeauna!

Pe drum, pe case și pe flori
Frumoase brume-și pun cununa...
Se-ascunde soarele în nori –
Așa e toamna-ntotdeauna!

Să înțelegem textul!

- 1 Ce anotimp descrie autorul în poezie?
- 2 Ce se țese din frunzele căzute din pom?
- 3 Unde pleacă păsările călătoare?
- 4 Ce se așterne pe drum, pe case și pe flori în diminețile reci de toamnă?
- 5 Ce semne ale toamnei sînt descrise în poezie?
- 6 De ce oare poetul repetă ultimul vers la sfîrșitul fiecărei strofe?

▶ Petru Cărare este un poet umorist, prozator și dramaturg din Republica Moldova.

▶ Debutază cu volumul de poezii umoristice „Soare cu dinți”.

▶ A scris pentru copii: „Poiana veselă”, „Ploaia cu soare”, „Ce culoare are vîntul?”, „Umbrela”.

Să dezlegăm tainele textului!

1. Citiți expresiv poezia.

a) Alegeți titlul potrivit pentru fiecare imagine.

Plecarea
păsărilor

Bruma
strălucitoare

Căderea
frunzelor

b) Recitați strofele corespunzătoare imaginilor.

2. Găsiți în text cuvinte cu sens asemănător pentru:

arbore – ...; pleacă – ...; locuințe – ...;
moale – ...; cale – ...; coroană – ...

3. a) Recitați versurile și scrieți, pe caiete, cuvintele ce rimează.

b) Creați alte rime pentru cuvintele:

frumos, ...; flori, ...; nuc, ...; cunună, ...

4. Descoperiți în text cuvinte-însușiri pentru: *pom, covor, brume*.

5. Selectați din text cuvinte-acțiuni.

6. Alcătuiți o propoziție în care cuvîntul „mai” să aibă alt sens decît cel din text.

7. Transcrieți strofa care v-a plăcut mai mult.

8. Alcătuiți enunțuri folosind cuvintele: *toamnă, frunză, brumă, cunună, nori*.

9. Desenați un peisaj de toamnă, inspirîndu-vă din conținutul poeziei.

- ✓ A venit toamna la noi!
După ce-o cunoașteți voi?

Sărbătoarea frunzelor

după Călin Gruia

Primăvara, bunicul i-a adus Mădălinei un pui de cireș și i-a spus:

– Sădește-l în grădină și să ai grijă de el!

Fetița se ducea deseori să vadă ce face pomișorul, să-l întrebe dacă are nevoie de ceva...

Într-o după-amiază de toamnă l-a găsit schimbat. Haina îi era zugrăvită cu acuarelă roșie, cu puțin aur și cu pistrui de rugină.

Mădălina a voit să-l mîngîie și, vai! Cîteva frunze se desprinseseră și căzură.

– De puiul de cireș să nu te atingi, toamnă haină și rea!

Dar nu sfîrși bine vorbele, că din frunzele căzute și din cîteva nori rotofeii se întruchipă o zîna nespus de frumoasă. Ea avea privirea blîndă, purta eșarfă aurie la gît, struguri chihlimbarii în păr și strai mîndru, lung pînă la pămînt.

– Vai, ce vorbe ai rostit, Mădălina! Nu mă așteptam de la tine. Eu sînt Zîna Toamnă.

– Sînt supărată pe dumneata, mărită zîna!

– De ce?

– Din pricina cireșului meu. De ce zugrăvești frunzele copacilor și apoi le scuturi?

– Așa e mai frumos. E o sărbătoare a frunzelor. N-o găsești minunată? Vîntul le poartă pe sus și ele visează să se prefacă în păsări, îi vorbi zîna și îi dădu două mere rumene.

– Dar copacii? întrebă fata.

– Copacii se odihnesc și apoi adorm. Cît bat ploile reci și ninsorile iernii, ei visează flori și albine. Ai vrea ca pomul tău să nu se odihnească deloc? Să nu prindă puteri? Să rămînă pitic?

– Nu! Nu! răspunse Mădălina. Să se odihnească și puiul de cireș, ca să crească.

Cum rosti vorbele acestea, fetița n-o mai văzu pe Zîna Toamnă, ci doar auzi printre copaci o șoaptă și un cântec abia îngînat. Nu mult după aceea, un vînt scutură toate frunzele puiului de cireș. Mădălina oftă ca la o despărțire de cineva drag.

rotofei – aici: mari
eșarfă – fișie de mătase purtată la gît (ca podoabă)
îngînat – șoptit

Să înțelegem textul!

- 1 Cine i-a adus Mădălinei puiul de cireș?
- 2 Cum îngrijea fetița pomișorul?
- 3 Cum îl găsisese ea într-o zi de toamnă?
- 4 Ce s-a întîmplat cînd fata a vrut să-l mîngîie?
- 5 De ce considera Mădălina că toamna e rea?
- 6 Cine își făcu apariția pe neașteptate?
- 7 Cum arăta Zîna Toamnă?
- 8 Ce i-a explicat ea fetiței curioase?
- 9 De ce, pînă la urmă, Mădălina a acceptat ca și puiul de cireș să fie desfrunzit?

Să dezlegăm tainele textului!

- 1 Citiți expresiv textul, respectînd semnele de punctuație.
- 2 Recitați pe roluri dialogul dintre fetiță și Zîna Toamnă.
- 3 Alegeți răspunsurile potrivite:
  - a) Personajele textului sînt:
    - cireșul;   • bunicul;   • Mădălina;   • Zîna Toamnă.
  - b) Acțiunea are loc:
    - în curte;   • în grădină;   • la vie;   • în parc.
  - c) Acțiunea se desfășoară:
    - vara;   • toamna;   • primăvara;   • iarna.
- 4 Ordonăți imaginile după cum se desfășoară acțiunea în text.

- 5 Delimitați fragmentele textului, urmărind imaginile de la exercițiul 4.
- 6 Alegeți pentru fiecare imagine câte un titlu din cele propuse mai jos.

Pomișorul dezgolit

Apariția Zînei Toamnă

Discuția dintre zîna și fetița

Desfrunzirea cireșului

Sădirea și îngrijirea pomișorului

7 Povestiți textul mai întâi pe fragmente, apoi în întregime.

- 8 a) Găsiți și alte expresii frumoase despre Zîna Toamnă.
b) Alcătuiți propoziții cu aceste expresii.

9 Transcrieți enunțurile în care este descrisă Zîna Toamnă. Explicați scrierea semnelor de punctuație.

10 Să scriem corect!

a) – *Ia ascultă, draga mea!*
Ia câteva mere!
Fata ia darurile zînei.
b) *Bunicul i-a adus un pomișor.*
c) *Ea avea privirea blîndă.*

11 Creați enunțuri în care să folosiți: **ia, i-a, ea.**

12 Alcătuiți un enunț, în care cuvîntul „**pui**” să aibă alt sens decît în text.

13 Să lucrăm în echipă!

O frunză ruginie v-a căzut în palmă și a început a vorbi. Imaginați-vă ce ați putea discuta.

E bine să știți!

Toamna, locul unde frunza a fost prinsă de ram se acoperă cu un strat protector care va preveni evaporarea apei și va împiedica pătrunderea diverselor insecte.

PROPOZIȚIA. INTONAREA PROPOZIȚIEI

1 Citiți textul cu atenție și răspundeți la întrebări.

E toamnă. Zilele scad mereu. Noapțile devin mai reci. Roua de pe frunze se prefacă în brumă. Florile câmpului încep să piară. Nu mai vezi fluturi. Nici albinele nu au de unde aduna miere. Frunzele își simt puterile slăbite. Ce palide sînt! Abia mai pot ține piept vîntului. Oare de ce le smulge? Ce va țese din ele?

Cît de tristă este toamna!

- Cîte propoziții conține textul?
- Citiți propozițiile la sfîrșitul cărora s-a scris punct. Explicați ce exprimă ele.
- Recitați propozițiile care au cel mult patru cuvinte, apoi pe cele care au mai mult de cinci cuvinte.
- Citiți propozițiile la sfîrșitul cărora s-a scris semnul întrebării, apoi cele care au semnul exclamării. Ce exprimă ele?

Rețineți!

- ▶ Propozițiile care conțin o constatare se numesc **enunțiative**. La sfîrșitul lor se scrie semnul punct (.).
- ▶ Propozițiile care exprimă o întrebare se numesc propoziții **interogative**. La sfîrșitul lor se scrie semnul întrebării (?).
- ▶ Propozițiile care exprimă o rugăminte, un îndemn, un salut, o bucurie, o tristețe sau o mirare se numesc propoziții **exclamative**. La sfîrșitul lor se scrie semnul exclamării (!).

2 Transcrieți din textul „Sărbătoarea frunzelor” cîte două propoziții enunțiative, interogative și exclamative.

3 Alcătuiți trei propoziții (enunțiativă, interogativă, exclamativă) pentru imaginea alăturată.

4 Ordonăți cuvintele astfel încît să creați trei propoziții. Scrieți majuscula și semnele de punctuație corespunzătoare.

- zîna   poposit   unde   a   culorilor
- toamnei   sînt   ce   culorile   frumoase
- belșug   adus   a   bucurie   toamna   și

- ✓ Care este anotimpul vostru preferat?
Argumentați.

Ce te legeni...

de Mihai Eminescu

– Ce te legeni, codrule,
Fără ploaie, fără vînt,
Cu crengile la pămînt?
– De ce nu m-aș legăna,
Dacă trece vremea mea!
Ziua scade, noaptea crește
Și frunzișul mi-l rărește.
Bate vîntul frunza-n dungă,
Cîntăreții mi-i alungă.
Bate vîntul dintr-o parte,
Iarna-i ici, vara-i departe.
Și de ce să nu mă plec,
Dacă păsările trec!

Peste vîrf de rămurele,
Trec în stoluri rîndunele,
Ducînd gîndurile mele
Și norocul meu cu ele.
Și se duc pe rînd, pe rînd,
Zarea lumii-ntunecînd,
Și se duc ca clipele,
Scuturînd aripele,
Și mă lasă pustiit,
Veștejit și amorțit
Și cu doru-mi singurel,
De mă-ngîm numai cu el.

Ce observăm?

- ✦ Poetul se adresează codrului ca unui vechi prieten.
- ✦ El îi atribuie însușiri omenești, personificîndu-l (codrul vorbește, suferă, simte că îmbătrînește, gîndește la fel ca un om).

Să înțelegem textul!

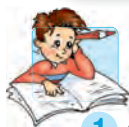
- 1 Cine dialoghează în poezie?
- 2 Ce întrebare îi adresează poetul codrului?
- 3 De ce se leagănă codrul?
- 4 Cum este codrul la sfîrșit de toamnă?
- 5 Care sînt motivele pentru care codrul este trist?

în dungă – aici: dintr-o parte
zare – orizont
aripele – corect: aripile
pustiit – părăsit, lipsit de viață
amorțit – înțepenit, fără simțire
a se îngîna – aici: a se însoți

► Mihai Eminescu este cel mai mare poet român, fiind numit *Luceafărul poeziei românești*.

► Ipotești, satul copilăriei poetului, era înconjurat de dealuri împădurite. De mic copil, el cutreiera pădurile cu o carte în mână. Uneori, admirînd peisajul, adormea pe malul apelor. Rămînea vrăjit de cîntecul păsărilor și susurul apelor.

► Mai tîrziu, Mihai Eminescu va scrie mai multe poezii inspirate de frumusețea codrilor: „Fiind băiet, păduri cutreieram”, „Revedere”, „Ce te legeni...”, „Freamăt de codru” etc.

Să dezlegăm tainele textului!

1 Citiți poezia cu intonația cerută de semnele de punctuație.

2 Realizați corespondența:

„...Fără ploaie, fără vînt, ...”

• vîntul rece bate lovind frunzele și prevestind o iarnă friguroasă;

„...Dacă trece vremea mea!...”

• fără nici un motiv;

„...Și se duc ca clipele, ...”

• simt că îmbătrînesc;

„...Bate vîntul frunza-n dungă, ...”

• se duc foarte repede.

3 Transcrieți din poezie grupurile de cuvinte ce caracterizează toamna.

Model: frunzișul mi-l rărește;

4 Alegeți răspunsul potrivit:

a) Poezia apare sub forma:

• unui dialog;   • unei povești;   • unei legende.

b) Discuția dintre poet și codru are loc:

• toamna devreme; • toamna tîrziu;   • iarna.

c) Codrul este părăsit de:

• păsări;   • dor;   • frunziș.

5 Recitați poezia. Spuneți ce vedeți? Ce auziți? Ce simțiți?

6 Precizați cuvintele ce exprimă sentimentele poetului: *tristețe, fericire, singurătate, deznădejde, amărăciune, optimism, durere*.

7 Găsiți în text cuvinte cu sens apropiat pentru:

pădure – ...;

se micșorează – ...;

pleacă – ...;

ramuri – ...;

cîrduri – ...;

orizontul – ... .

8 Atribuiți însușiri omenești, după model:

- frunză gînditoare, ... , ...
- toamnă îndurerată, ... , ...
- vînt nemilos, ... , ...
- pasăre veselă, ... , ...

9 Explicați utilizarea liniei de dialog în poezie.

10 Transcrieți propozițiile, plasînd la sfîrșitul lor semnele de punctuație necesare.

E sfîrșit de toamnă Codrul e cuprins de tristețe A rămas pustiu, deoarece au plecat păsările migratoare Va înfrunta singur crivățul nemilos al iernii

Delia se întrebă

Oare cum vor supraviețui păsările sedentare

11 Construiți cîte o propoziție enunțiativă, interogativă și exclamativă despre codru.

12 Selectați cuvintele-însușiri atribuite codrului. Exemplificați cu versuri din poezie.

• neclintit	• pustiit	• gînditor
• trist	• amorțit	• veșnic
• vesel	• înfrunzit	• desfrunzit

13 Descoperiți în poezie perechi de cuvinte ce rimează.

Model: vînt – pămînt.

14 Găsiți în text două perechi de cuvinte cu sens opus.

15 **Să lucrăm în echipă!**

Alcătuți un scurt dialog între o rîndunică și un copil.

16 Ilustrați poezia printr-un desen.

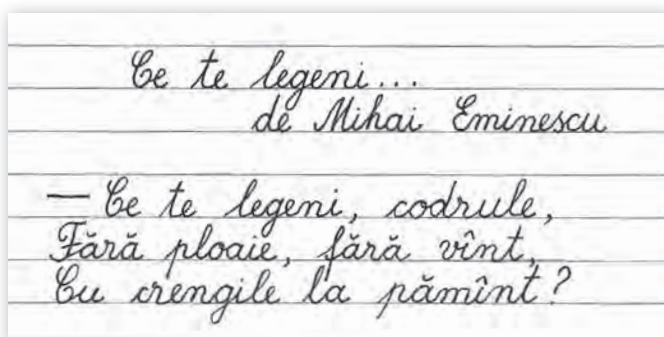
17 Scrieți cîteva enunțuri, în care poetul atribuie codrului însușiri omenești.

Model: Codrul se plînge poetului de necazurile sale.

18 Observați plasarea în pagină a textului în versuri.

Aurel David.
„Eminescu arbore”

- ✓ Care sînt lucrările agricole de toamnă?
- ✓ La care dintre ele ați participat și voi?

Culesul porumbului

după Ion Agârbiceanu

În anul acela a fost o primăvară secetoasă. Plugarii erau îngri-jorați.

- Cînd vom semăna? De-acum, pentru porumb e prea tîrziu.
- Să fie ploaie destulă și o toamnă lungă. Să vezi ce porumb frumos se va face!

Într-o noapte s-a descuiat cerul. A plouat o săptămîină. Porumbul a crescut înalt pînă la piept, cu fire puternice și frunze groase.

La mijlocul lui septembrie a brumat ușor, dar după o săptămîină vremea s-a încălzit și s-a pus o toamnă senină care a ținut pînă la mijlocul lui noiembrie.

Ce porumb s-a făcut! Pădure! Cîte doi-trei știuleți pe fir, încît le rîdea oamenilor inima de bucurie.

La începutul lui noiembrie a intrat tot satul la cules. În toate lanurile se auzea cum sînt ruți știuleții și aruncați în grămezi. În văzduh plutea neîncetat larma vorbelor și o mireasmă îmbătătoare. Se culegea cu pănuși cu tot. Dezghiocau porumbul acasă, în șuri, să nu piardă bunătatea de nutreț.

Plugarii își înălțau carele cu scînduri, să încapă cît mai mult porumb. Și nu era unul să nu fi adus copii din sat! Ei îi ajutau o vreme pe maturi, dar știuleții se rupeau greu și curînd îi dureau mîinile. Așa că se pierdeau îndată prin porumbiște scoțînd frunzele de mătase ale știuleților, în căutarea porumbului de fiert. Din cînd în cînd, se auzea ici-colo cîte un chiot de bucurie:

- Am găsit un știulete cu grăunțe roșii!
- Iar eu unul pestriț!

Se adunau doi-trei să-l rupă cu puteri unite. Apoi îl dezghiocau cu înfrigurare, mirându-se de frumusețea lui.

Spre seară, carele porneau spre sat, scîrțîind de povara porumbului. Oamenii erau fericiți că recolta a întrecut orice așteptare. Culesul a însemnat pentru ei o adevărată sărbătoare!

a bruma – a se acoperi cu brumă
știulete – fructul porumbului
pănuși – foile care înfășoară știuletele
nutreț – hrană pentru animale
porumbiște – lan de porumb
a dezghioca – a desface pănușile sau boabele de pe știulete

Să înțelegem textul!

- 1 De ce erau îngrijorați plugarii în primăvara aceea?
- 2 Cum crescuse porumbul semănat după ce plouase?
- 3 Cum a fost toamna din acel an?
- 4 De ce le rîdea oamenilor inima?
- 5 Cînd a început culesul porumbului?
- 6 Cum culegeau plugarii recolta?
- 7 Ce făceau copiii?
- 8 De ce se minunau cei mai mici culegători?
- 9 Ce a însemnat culesul porumbului pentru întregul sat?

Să dezlegăm tainele textului!

1 Citiți textul, respectînd semnele de punctuație.

2 Realizați corespondența:

„...s-a descuiat cerul...”

„Ce porumb s-a făcut! Pădure!”

„...le rîdea oamenilor inima...”

• se bucurau de recolta bogată;

• a plouat din belșug;

• porumb înalt și roditor.

3 Alegeți răspunsurile potrivite:

a) Personajele textului sînt:

• sătenii; • ploaia; • copiii; • știuleții.

b) Acțiunea are loc:

• în lanul de grâu; • în sat; • în lanul de porumb.

c) Acțiunea se desfășoară:

• primăvara; • vara; • din primăvară pînă toamna tîrziu.

4. Selectați pentru fiecare imagine câte un titlu din cele alăturate:

La culesul porumbului

Pădurea de porumb

Îngrijorarea plugarilor

Bucuria agricultorilor

Ploaia mult așteptată

Copiii în porumbiște

5. Delimitați textul pe fragmente. Scrieți un plan de idei, transformând titlurile de la exercițiul anterior în propoziții enunțiative.
6. Descoperiți în text cuvinte cu sens asemănător pentru: *uscată, agricultori, îngîndurați, suficientă, timp, mulțumire, aer, imediat, emoție.*
7. Scrieți cuvinte cu sens opus pentru: *secetoasă, s-a descuiat, senină, târziu, înalt, început.*
8. Găsiți în text exemple pentru a completa tabelul:

imagini vizuale

imagini auditive

imagini dinamice (de mișcare)

9. Alcătuiți enunțuri în care cuvintele „fir” și „car” să aibă sensuri diferite.
10. Explicați scrierea semnelor de punctuație din primul fragment al textului.
11. Care dintre proverbele de mai jos exprimă mesajul textului?
- În casa leneșului totdeauna e sărbătoare.
  - De muncești bine, Dumnezeu este cu tine.

12. Să lucrăm în echipă!

Descrieți în câteva propoziții planta despre care se vorbește în text.

CUVÎNTUL. SENSURILE CUVINTELOR

- 1 Citiți cu atenție fragmentul de mai jos. Înlocuiți cuvintele evidențiate cu cele dintre paranteze care au sens asemănător.

„Se scutură cu **înfiorare** livada peste căsuța **liniștită** și **prisaca** bunicului. **Aerul** are **limpezime** de izvor. Pe șesul **larg**, buchetele de sălcii și-au schimbat **straiiele** verzi în altele aurii. Rațe și găște sălbatice trec pe sus, vîslind în înălțimi.”

(Mihail Sadoveanu. „Bucurii de toamnă”)

(*hainele, văzduhul, spaimă, stupina, tihnita, puritate, întins*)

Să ne amintim!

✧ Cuvîntul are:

- **formă** (sunetele/literele din care este alcătuit);
- **sens** (unul sau mai multe – pix; leu¹, leu²).

✧ Unele cuvinte au sens asemănător (știre = veste), altele au sensuri opuse (înalt – scund).

Rețineți!

Cuvintele cu sens asemănător, dar cu forme diferite se numesc **sinonime**.

- 2 Înlocuiți cuvintele evidențiate cu cele dintre paranteze care au sens opus:

„Un vîntișor **rece** îmi amintește de locul în care am petrecut cîndva **ultimele** zile ale vacanței de **vară** și primele **zile** ale unui **început** de toamnă.”

(Mihail Sadoveanu. „Bucurii de toamnă”)

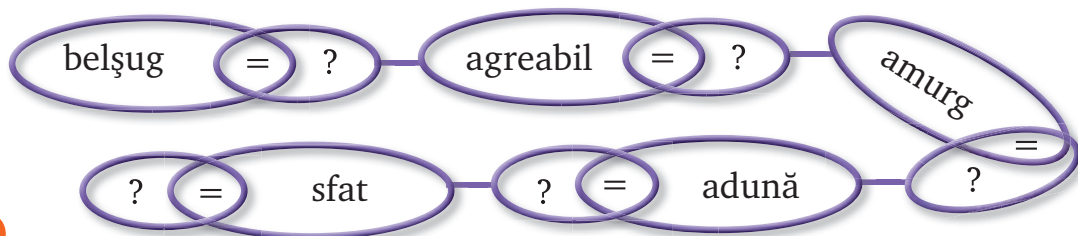
(*noapți, primele, iarnă, cald, sfîrșit*)

Rețineți!

Cuvintele care au forme diferite și sensuri opuse se numesc **antonime**.

- 3 Completați pe caiete lanțul sinonimelor. Consultați „Dicționarul de sinonime”.

4. Grupați perechile de antonime de pe cele patru coloane:

sfârșit	frig	tînăr	supărare
căldură	zgîrcit	bucurie	deschis
darnic	început	închis	bătrîn

5. Descoperiți „intrușii” și alcătuiți cu aceste cuvinte propoziții:

- a) plăpînd, slăbuț, firav, viguros, gingaș;
- b) mică, vastă, mare, încăpătoare, imensă;
- c) util, necesar, folositor, prielnic, potrivit, inutil;
- d) succes, reușită, izbîndă, eșec, victorie.

6. Citiți perechile de propoziții care conțin antonime.

Moș Ion era slugă la boier.
 Dănuț stă foarte departe de școală.
 Mama o laudă deseori pe Cătălina.
 Rareori doamna învățătoare o critică pe colega mea.
 Înainte de ploaie, rîndunelele zboară aproape de pămînt.
 Neptun e un adevărat stăpîn al apelor.

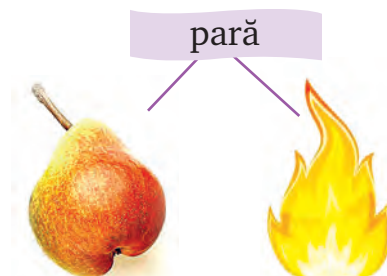
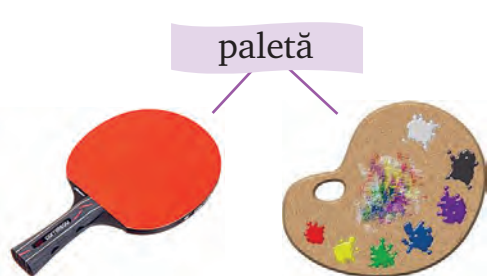
7. Scrieți antonime pentru cuvintele de mai jos: *dibaci, lin, plăcut, renumit, intrare, a urî, niciodată, secetos, viață, înfrîngere*. Consultați, dacă e cazul, un dicționar de antonime.

8. Descoperiți în grila alăturată sinonimele cuvintelor scrise în casete și alcătuiți cu ele enunțuri.

întuneric	decise	sfârșit	veselie
agale	spun	cenușiu	

l	n	r	b	g	z
e	m	v	e	r	i
n	h	a	z	i	c
t	f	i	n	a	l
h	o	t	ă	r	î

9. Formulați enunțuri folosind corect sensurile următoarelor cuvinte.

- ✓ Cine este supranumit *Luceafărul poeziei românești*?
- ✓ Ce cunoașteți din viața poetului-nepereche?

S-au aurit a toamnă pădurile

după Gheorghe Tomozei

Zilele trec.

S-au aurit a toamnă pădurile cu arbori tineri, ale Ipoteștilor.

Iazurile s-au acoperit cu o pânză subțire de verdeață. Firele ierburilor ascunse taie oglinda domol mișcătoare a apei. Păsări cu pene galbene trec încetisor, sfioase parcă, peste ele, clătînându-le blînd.

Se aud sunete îndepărtate... Ciocăniturile? Nu, gospodarii din sat bat nucii cu prăjini lungi și cad în iarba ofilită frunze rupte. Și cad nuci lemnoase, îmbrăcate în cămăși zdrențuite. Mustul lor amar curge în pămînt. Se face poteca amară.

Degetele mici ale lui Mihai sînt negre.

Gîrla e rece. Mihai își afundă picioarele în apa străvezie. Pe prundiș, pe nisipul mărunț, urmele pașilor lui s-au umplut cu apă...

E toamnă.

Zboară peste răchite o albină cu aripi de borangic. Mihai se gîndește la moș Miron, vechiul său prieten, la prisaca lui plină de minunății. Pe neașteptate, îi apare în față și chipul bunicului drag, dar se destramă apoi în valurile curgătoare ale amintirii... Nuiele mlădioase se ating, mișcate de vîntul răcoros al toamnei.

Se face întuneric.

Mihai se îndreaptă spre casă. Blînda sa mamă, Raluca, a aprins luminile și a ieșit în cerdac să-și strige copiii. Mihai e aproape de treptele de piatră ale casei. Înainte de a intra, băiatul întîrzie o clipă. Ochii lui visători caută, fără să găsească, printre miliardele de stele, zimții de gheață ai Luceafărului de seară.

prundiș – îngrămădire de pietriș și nisip pe malul apei
gîrlă – apă curgătoare mică
borangic – țesătură foarte fină de mătase
răchită – specie de salcie

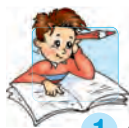

Să înțelegem textul!

- 1 Ce anotimp este descris în text?
- 2 Cine este copilul despre care se vorbește? Cum v-ați dat seama?
- 3 Ce fac oamenii din sat în timpul toamnei?
- 4 Ce îi plăcea lui Mihai să facă în zilele frumoase de toamnă?
- 5 De cine și-a amintit el, colindînd natura?
- 6 Cînd obișnuia băiatul să se întoarcă acasă?
- 7 De ce mai întîrzia puțin, înainte de a intra?

Casa-muzeu de la Ipotești

Să dezlegăm tainele textului!

- 1 Citiți expresiv textul.
- 2 Realizați corespondența dintre expresiile selectate din text și explicațiile potrivite:

„S-au auzit a toamnă pădurile...”

• razele reci ale stelei par niște zimți de gheață;

„...zimții de gheață ai Luceafărului...”

• cojile verzi par zdrențuite;

„...nuci... în cămăși zdrențuite.”

• frunzele pădurii au îngălbenit.

- 3 Ordonăți ideile principale ale textului. Citiți fragmentul corespunzător fiecăreia.

- Mihai, copilul visător
- Întoarcerea băiatului acasă
- Scuturatul nucilor
- Sosirea toamnei la Ipotești

- 4 Povestiți:

- a) fragmentul în care e descrisă toamna;
- b) pasajul din care aflăm despre întoarcerea băiatului acasă;
- c) fiecare fragment, apoi textul în întregime.

- 5 Transcrieți din text cuvinte-însușiri pentru: *arbori, pînză, pene, sunete, cămăși, must, nuiele, nisip, degete, mamă.*

- 6 Găsiți în text sinonime pentru cuvintele: *s-au îngălbenit, codri, copaci, lin, veștejită, cărare, transparentă, scări.*

Raluca Eminovici

7. Alcătuiți alte enunțuri cu ajutorul expresiilor: *s-au aurit, oglinda apei, aripă de borangic, apă străvezie, ochi visători.*
8. Transcrieți cuvintele ce arată acțiunile băiatului în ordinea în care apar în text.
9. Exemplificați cu propoziții din text următoarele calități ale personajului:
- plăcerea de a colinda împrejurimile;
  - spiritul de observație;
  - sensibilitatea;
  - singurătatea;
  - firea visătoare;
  - atracția către stele.
10. Continuați enunțurile folosind informațiile din text.
- Mihai se gîndește la ...
  - Copilului îi apare în față ...
  - Înainte de a intra în casă, băiatul ...
11. Alcătuiți enunțuri folosind cuvintele: *aur, auriu, aurit, a auri.*
12. Creați comparații pornind de la:
- pene galbene ca și ...;
  - gospodari harnici ca ...;
  - gîrlă rece aidoma ...;
  - chip drag precum ...

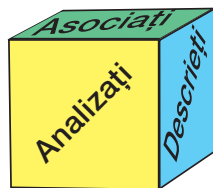
13. Să lucrăm în echipă!

Cubul

- **Argumentați** de ce textul este intitulat astfel.
- **Analizați** imaginea care însoțește textul.
- **Asociați** cuvintele evidențiate cu sinonimele lor:

- **bat** nucii   pulsează
- inimile **bat**   ciocănesc
- **bat** la ușă   suflă
- **bat** vînturi   scutură

- **Descrieți** în cîteva propoziții paleta de culori a toamnei.
- **Comparați** textele „S-au aurit a toamnă pădurile” și „Ce te legeni...”.
- **Aplicați** cunoștințele acumulate anterior, recitînd cîte o strofă din poeziile cunoscute despre toamnă.

E bine să știți!

Fragmentul „S-au aurit a toamnă pădurile” face parte din volumul „Dacă treci rîul Selenei”, în care scriitorul Gheorghe Tomozei povestește despre viața marelui poet Mihai Eminescu.

CUVÎNTUL. SILABA. SUNETUL ȘI LITERA

- 1 a) Citiți cu atenție versurile de mai jos:

„Ieri vedeam pe luncă flori,
Vedeam fluturi zburători
Și vedeam zburînd albine,
Ieri era și cald și bine.

Azi e frig și nori și vînt,
Frunzele cad la pămînt.
Florile stau supărate,
Veștejesc de brumă toate.”

(George Coșbuc. „Zile de toamnă”)

- b) Stabiliți numărul cuvintelor din fiecare vers al primei strofe.
c) Selectați din strofa a doua a poeziei cuvintele formate dintr-o singură silabă, iar din prima strofă – cuvintele formate din două și trei silabe.
d) Despărțiți în silabe cuvintele din poezie care rimează.

- 2 Transcrieți al doilea vers din catrenul al doilea și subliniați vocalele cu o linie, iar consoanele – cu două linii.
3 Stabiliți pe caiete corespondența dintre schemele și cuvintele date (c – consoană, v – vocală):

cvcv	frig	cvccv	pămînt
cvcc	bine	ccvcv	luncă
ccvc	vînt	cvcvcc	brumă

- 4 Arătați câte silabe, litere și sunete au cuvintele: *frunze*, *casă*, *Alex*, *exotic*.

Model: carte – 2 silabe, 5 litere, 5 sunete;
exactă – 3 silabe, 6 litere (e, x, a, c, t, ă), 7 sunete (e, g, z, a, c, t, ă).

- 5 a) Scrieți în ordine alfabetică următoarele cuvinte: *ramă*, *cupă*, *mîna*, *responsabil*, *măr*, *păr*, *motiv*.
b) Adăugați la începutul cuvintelor date o vocală și scrieți cuvintele obținute.

Să ne amintim!

✧ **Sunetul** se rostește și se aude. El este partea cea mai mică a unui cuvînt rostit.

✧ Sunetele limbii române se împart în **vocale** și **consoane**.

✧ Spre deosebire de consoane, vocalele pot forma singure silabe (a-e-ro-port)

✧ **Literele** se scriu, se văd și se citesc. Ele sînt semnele scrise ale sunetelor și se plasează în **alfabet** într-o anumită ordine: a A, ă Ă, â Â, b B etc.

6 Să învățăm jucându-ne!

Descifrați enunțul codificat din chenarul de mai jos, folosind formele și cifrele care înlocuiesc literele. Scrieți-l corect pe caiete.

a = 1   o = 2   E = 3   u = 4

7 Completați pe caiete următoarele propoziții:

Enunțul de mai sus are ... cuvinte. Penultimul cuvânt are ... silabe. În ultimul cuvânt sînt ... consoane și ... vocale.

8 Arătați cum pot fi despărțite la capătul rîndului cuvintele: *locomotivă, elicopter, acordeon, inimioară*.

Model: eve-niment, eveni-ment.

Rețineți!

- ▶ În scris, cuvintele se despart în silabe cu ajutorul cratimei.
- ▶ Despărțirea în silabe este obligatorie la sfîrșitul rîndului, atunci cînd spațiul rămas este mai mic decît lungimea cuvîntului.
- ▶ Silaba formată dintr-o literă nu se lasă la capăt de rînd și nici nu se trece în alt rînd.

Exemple: ele-vul (nu e-levul)
ura-re (nu u-rare)
ca-rie (nu cari-e)

9 Scrieți în ordine alfabetică toate cuvintele din ultimele două versuri ale poeziei „Zile de toamnă” de George Coșbuc.

10 Completați propozițiile folosind cuvintele potrivite:

- Propoziția este alcătuită din ... .
- Cuvintele sînt compuse din ... .
- Silabele sînt formate din ... .
- Semnul scris al sunetului este ... .

Atelier de creație

COMPUNERE DUPĂ UN PLAN SIMPLU DE IDEI

gutui 1 Completați versurile cu rimele potrivite de pe frunzele alăturate:

Regină mândră în culoare   Rotunde, înroșite mere
Aduce aur în ...,   Și galben-parfumate ...

pere

pădure

frunzare

2 Observați imaginea. Răspundeți oral la întrebările planului de idei:

Introducere:

a) În ce anotimp ne aflăm?

Cuprins:

- b) Cum este cerul?
- c) Unde se ascunde soarele palid?
- d) Ce se întâmplă cu iarba, frunzele?
- e) Ce lucrări agricole se fac în câmp?
- f) Unde se duc copiii cu părinții lor?
- g) Ce fac viețuitoarele pădurii?

Încheiere:

h) De ce toamna e numită zîna belșugului și regina culorilor?

3 Alcătuiți enunțuri cu ajutorul expresiilor propuse de Creionaș.

- cer căptușit cu nori plumburii;
- soare palid și somnoros;
- covor arămiu și foșnitor;
- ramuri împodobite de lumină;
- struguri chihlimbarii;
- miresme de toamnă;
- munca este în toi;
- parfumul fructelor.

4 Îmbinați răspunsurile la întrebările planului de idei și enunțurile alcătuite într-o compunere. Intitulați textul.

Rețineți!

Răspunzînd, cît mai amănunțit, la întrebări, veți obține, în final, o variantă de compunere, pe care o mai puteți îmbogăți.

Atelier de lectură

De ce pleacă păsările?

după Emilia Căldăraru

Astăzi, pe cînd Gheorghită răsfoia o carte în cerdacul umbrat cu viță al căsuței bunicilor, auzi un filfiit ușor ca o părere și un glăscior:

– Cip-cirip! La revedere, amice!

– Tu erai? tresări Gheorghită, ridicînd ochii de pe carte. Încotro, rîndunică, prietenă mică?

– Plec departe... Departe tare... Cu suratele mele, păsările călătoare, vom zbura peste țări, peste mări, vom pleca spre ținuturi cu veșnică vară.

– De ce? De ce plecați, prieteni înaripați?

– E toamnă deja și noi...

– Dar e cald încă-afară.

– Nu va mai fi în curînd. Uite, frunzele viței-de-vie au ruginit.

Vor cădea, rînd pe rînd, pe pămînt. Va fi ploaie, frig și șuier de vînt... După toamnă va sosi negreșit iarna, cu ger și ninsoare, iar noi, păsările migratoare...

– Înțeleg, spuse Gheorghită. Iarna, mie, îmbrăcat cu blăniță, și tot mi-e frig uneori... Dar vouă, numai cu pene și fulgișori...

– Ș-apoi iarna, cînd totul e amorțit sub zăpezi, nu mai găsim de mîncare. Hrana noastră – semințe, gîndaci, viermișori – doar în lunile calde o aflăm din belșug pe cîmpii, în păduri, în livezi.

– Dar de-i cald acolo unde mergi, rîndunico, și-i bine, ce te-ndeamnă aici să te-ntorci, an de an, cînd mereu primăvara revine?

– Dragul meu, nu-i greu de-nțeles. Iată cuibul sub streășina veche a cerdacului, unde puii micuți s-au născut.

I-am crescut, i-am vegheat nopți și zile... Dragi îmi sînt toate-aceste plaiuri, unde ochii spre lume-am deschis. Și creanga aceea-n bătrînul cais, către care, cîndva-n primăvară, puii mei au zburat prima oară. E mai tare ca mine chemarea ce mă-ndeamnă să-nfrunt depărtarea și, cînd cel dintîi ram a-nverzit, să mă-ntorc la cuibul iubit.

– Du-te, deci, rîndunică, prietenă mică. Uite, stolul se-adună. Puii te-așteaptă să plecați împreună. Drum bun, surioarelor, drum bun, călătoarelor!

– Rămas-bun, Gheorghită! Cip-cirip! Cip-cirip!...

Și cu această ultimă salutare, stolul se pierdu în depărtare.

fulgișori – aici: pene mici și noi, care cresc printre penele mai mari ale păsărilor

a veghea – a îngriji, a păzi

a înfrunta – aici: a ține piept, a rezista cu mult curaj

- 1 În ce anotimp are loc acțiunea?
- 2 Unde se afla Gheorghită cînd auzi un filfiit ușor și un glăscior? Ce făcea băiatul?
- 3 Cu ce scop veni rîndunica în cerdacul umbrît?
- 4 Unde pleacă toamna păsările migratoare?
- 5 Din ce cauză ne părăsesc prietenii înaripați?
- 6 De ce revin în fiecare primăvară acasă?
- 7 De ce păsările călătoare consideră că patria lor e anume aici?
- 8 Ce păsări sedentare cunoașteți?
- 9 De ce nu pleacă și ele în țările calde?
- 10 Cum puteți ajuta păsările sedentare în timpul iernii?

Fișă de lectură

- Titlul textului este ... .
- Titlul sugerează ... .
- Autorul textului este ... .
- Personajele sînt ... .
- Gheorghită se comportă ca un adevărat ... .
- Acțiunea are loc (unde?) ... , (cînd?) ... .
- Cel mai mult m-a impresionat ... .
- Citind textul, am trăit sentimente de ... .
- Expresii frumoase: ... .
- Mesajul textului: ... .

Probă de evaluare

1 Dictare:

Pe sîrmele de telegraf, Gheorghită a văzut o mulțime de rîndunici. Aveau ședință. Își făceau planuri de plecare spre ținuturile calde.

Băiatul s-a întristat.

– Nu fi amărît, copile! Se vor întoarce neapărat la primăvară, i-a spus frunza de aur care i s-a oprit în palmă.

2 Răspundeți la întrebări:

- Unde aveau ședință rîndunicile?
- Ce a aflat Gheorghită de la frunza de aur?

3 Scrieți din text sinonime pentru cuvintele:

adunare – ...; locuri – ...; mîhnit – ... .

4 Găsiți din text antonime pentru cuvintele:

sosire – ...; vesel – ...; reci – ... .

5 Continuați propozițiile cu idei din textele învățate:

- Culesul porumbului a însemnat pentru țărani ... .
- Zîna Toamnă avea privirea blîndă, purta eșarfă ... .

6 Alcătuiți o propoziție interogativă și una exclamativă în baza imaginilor de mai jos.

Străbunii noștri ne lăsară Trecutul sfânt și o frumoasă țară...

✓ Ordonăți literele din casete pentru a obține un cuvânt:

r e a p t i

✓ La ce vă gândiți când roștiți cuvântul obținut mai sus?

Către pasăre

de Ion Vatamanu

Tu, pasăre, pe unde treci
Să tot spui de mine,
Pământul meu ca din povești
Poveste tot rămîne.

Tu lumilor să spui ce vezi,
Cum ai simțit cîntarea
Înmiresmatelor livezi,
Cît ține cerul, marea...

Tu, pasăre, pe unde-ajungi
Să tot spui înainte
Iubirea ce o chem în prunci
Cu suflet de părinte.

Să spui pe-acolo-n calde țări,
Că m-ai văzut ferice,
De-i lungă calea-n depărtări,
Mai lungă-i pînă-aice...

► Ion Vatamanu a fost poet, prozator și savant (chimist) din Republica Moldova.

► A scris pentru copii: „Aventurile lui Atomică”, „Teiul”.

► Versurile sale sînt pătrunse de un patriotism adînc și de o dragoste mare față de neamul românesc. Volumele care îl reprezintă sînt: „De ziua frunzei”, „Primii fulgi” etc.

Să înțelegem textul!

- 1 Cui i se adresează poetul?
- 2 Ce o roagă el pe pasăre înainte de lunga călătorie?
- 3 Cu ce compară poetul pământul țării noastre? De ce?
- 4 Ce valori trebuie să transmită părinții copiilor?
- 5 De ce drumul de întoarcere acasă pare mult mai lung?

înmiresmate – parfumate, frumos mirositoare

prunci – copii mici

ferice – fericit

aice – corect: aici

Să dezlegăm tainele textului!

- 1 Citiți poezia cu intonația potrivită.
- 2 Scrieți din poezie perechi de cuvinte ce rimează.
- 3 Selectați din text sinonimele cuvintelor: *străbați, să vorbești, ținut, basm, observi, parfumate, dragoste, regiuni, drum.*
- 4 a) Transcrieți doar familia lexicală a cuvântului „țară”: *țaran, țarancă, țarm, țărăncuță, țărănime, țărănesc, țărănește, țarc.*
b) Alcătuiți propoziții cu trei dintre cuvintele familiei lexicale de mai sus.

- 5 Dublați cuvintele-însușiri de mai jos:

Model: țară glorioasă și ospitalieră;

- livezi înmiresmate și ... ;
- cer necuprins și ... ;
- mare agitată și ... ;
- pasăre gureșă și ... ;
- părinți dragăstoși și ... ;
- cale anevoioasă și ... .

- 6 Folosiți cuvintele propuse de DEXI în enunțuri proprii.
- 7 Memorați poezia. Scrieți după autodictare strofa care v-a plăcut mai mult.
- 8 Propuneți și alte titluri posibile pentru poezia studiată.
- 9 Explicați sensul proverbului:

Fie pâinea cât de rea, tot mai bună-i în țara mea.

- 10 Ce obiective (locuri) turistice din Republica Moldova ați vizitat? Povestiți despre cele care v-au impresionat în mod deosebit.

11 Să lucrăm în echipă!

Imaginați-vă că ați plecat în oșpeție la niște prieteni din altă țară. Ce le-ați povesti despre Republica Moldova?

- ✓ Amintiți-vă poezia „Arborele familiei” de Arcadie Suceveanu.
- ✓ Cine se află la rădăcinile familiei-arbore? De ce?
- ✓ Cine sînt strămoșii noștri? Ce știți despre ei?

Din viața dacilor

după Alexandru Vlahuță

Demult, cu cîteva mii de ani în urmă, trăia prin locurile acestea un neam de oameni harnici, mîndri și viteji. Erau dacii, strămoșii noștri. Ei nu aveau frică de nimic, decît de cer.

Stăpîni pe un pămînt frumos și bogat, și-au întemeiat o țară puternică, Dacia, condusă de regi înțelepți și neînfricați.

Dacii erau oameni trupeși, bine legați, de statură potrivită. Purtau părul lung, lăsat în plete pe umeri și pe spate, retezat în dreptul frunții, barbă mare și stufoasă. Erau cinstiți și drepți.

Îmbrăcămintea lor era o cămașă de in, lungă pînă la genunchi, strînsă cu o cingătoare peste mijloc. Purtau ițari, iar pe deasupra o manta lungă fără mîneci, prinsă pe umăr.

Femeile erau înalte, mîndre la port, cu multă blîndețe și duioșie pe chipul lor frumos. Aveau ochii mari, galeși, umbriți de gene lungi. Ele se îngrijeau de casă: torceau, țeseau, coseau, creșteau copii.

Purtau o rochie ușoară pînă-n călcîie, pe deasupra o haină pînă la genunchi, strînsă la brîu. Pe cap aveau o broboadă de in sau de cînepă, mărgelile la gît și flori în cosițe.

Bărbații, cînd nu erau în război, duceau la pășune hergheliile de cai, cirezile de vite și turmele de oi. Semănau grîu pentru negoț și mei pentru hrana lor – străvechea mămăligă. În poienile pădurii, creșteau albine pentru miere, iar cei din munți scoteau aur.

Ce observăm?

✧ Scriitorul realizează în acest text portretul fizic și moral al strămoșilor noștri.

Toamna, coborau la mare belșugul holdelor, aurul munților, cai, lână, miere și ceară. De la negustorii greci aduceau arme, stofe alese, vase de bronz, scule și podoabe de care n-aveau ei.

Știindu-și țara rîvnită de dușmani lacomi, nu uitau să-și pregătească și armele de luptă: săbii, scuturi și arcuri cu săgeți. La nevoie, dacii mai foloseau măciuci, coase și topoare.

Dorința lor de a-și apăra țara și traiul liber îi făcea neînfricați în războaie. Despre vitejia strămoșilor noștri vorbesc istoricii vremii.

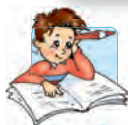
Să înțelegem textul!

- 1 Cine erau dacii?
- 2 Când și unde au trăit ei?
- 3 Cum se numea țara lor? Cum era ea?
- 4 Cum arătau dacii?
- 5 Ce însușiri morale aveau ei?
- 6 Care era portul dacilor?
- 7 Cu ce se ocupau strămoșii noștri?
- 8 Din ce cauză dacii se pregăteau mereu de luptă?
- 9 Ce arme își făureau ei?
- 10 Ce vorbesc istoricii vremii despre strămoșii noștri?

trupeși – voinici, robuști
drepti – aici: corecți
cingătoare – brâu
ițari – pantaloni specifici portului popular românesc
galeși – duioși, dragăstoși
negoț – comerț
rîvnită – dorită
măciucă – bită (ciomag) îngroșată la un capăt

- ▶ Alexandru Vlahuță a fost un mare iubitor și admirator al trecutului istoric, despre care a și scris în lucrările sale.
- ▶ El s-a remarcat prin jurnalul de călătorie „România pitorească”, în care descrie frumusețile impresionante și bogățiile patriei.
- ▶ A fost contemporan și confrate de condei (coleg de profesie) cu Mihai Eminescu, Barbu Ștefănescu Delavrancea și Ion Luca Caragiale.

Să dezlegăm tainele textului!

- 1 Citiți fragmentul în care:
  - a) sînt prezentați bărbații dacii;
  - b) sînt menționate ocupațiile lor în vreme de pace;
  - c) sînt descrise femeile dace.

2. Alegeți explicația potrivită pentru enunțul:

Dacii nu aveau frică de nimic, decât de cer.

Strămoșii se temeau de ploaie, de grindină, de fulgere etc.

Strămoșii noștri se temeau doar de puterea zeilor.

3. Ordonăți ideile textului, apoi citiți fragmentul corespunzător fiecărei idei.

- Femeile aveau chip frumos și se îmbrăcau în haine confecționate de ele.
- În timpul liber, dacii își pregăteau armele de luptă.
- Demult, pe aceste pământuri au trăit dacii.
- Bărbații daci erau de statură potrivită și purtau părul lung, lăsat în plete pe umeri și pe spate.
- Dacii făceau schimb de mărfuri cu negustorii din alte țări.
- Ei se ocupau cu păstoritul, creșterea albinelor, agricultura etc.

4. Povestiți fiecare fragment, apoi textul în întregime.

5. Grupați perechile de sinonime: **blîndețe**, *veac*, *viteaz*, *primejdie*, *sculă*, *rîvnită*, *instrument*, **bunătate**, *curajos*, *secol*, *dorită*, *pericol*.

6. Grupați perechile de antonime: **bogat**, *fricos*, *război*, *lung*, **sărac**, *drept*, *viteaz*, *scurt*, *pace*, *nedrept*, *cinstit*, *scund*, *necinstit*, *înalt*.

7. Selectați cuvintele ce exprimă sentimentele scriitorului față de strămoși.

- mîndrie
- admirație
- respect
- ură

8. Găsiți în text cuvinte-însușiri pentru:

pămînt ...;

ochi ...;

chip ...;

țară ...;

gene ...;

traii ...;

oameni ...;

rochie ...;

statură ....

E bine să știți!

Dacii nu se temeau de moarte. Ei credeau, potrivit religiei lor, că sufletul este nemuritor și considerau moartea nu ca pe un sfîrșit, ci ca pe un început al altei vieți.

9 Completați, pe caiete, spațiile folosind informațiile din text.

- înfățișarea
  - bărbaților daci: ...
  - femeilor dace: ...
- portul
  - bărbaților daci: ...
  - femeilor dace: ...
- ocupațiile
  - bărbaților daci: ...
  - femeilor dace: ...

10 Să lucrăm în echipă!

Creați un „diamant”, referindu-vă la daci, după modelul de mai jos.

- cuvântul dat:

regii

- două cuvinte-însușiri:

înțelepți

neînfricați

- trei cuvinte-acțiuni:

apărau

luptau

conduceau

- un enunț din patru cuvinte:

Regii

daci

luptau

vitejește.

- un cuvânt ce formulează o concluzie.

bărbăție

- 11 a) Citiți din text enunțurile în care apar cuvintele: *port, ceară, coase*.
b) Alcătuiți enunțuri în care cuvintele de mai sus să exprime acțiuni.

12 Completați propozițiile folosind cuvintele: **neam/ne-am**.

- Împreună cu doamna învățătoare ... dus la Muzeul de Istorie.
- Am plecat în vizită la un ... din Rîșcani.
- Noi ne tragem dintr-un ... de oameni viteji.
- ... bucurat mult de realizările acestui ...

13 Invitație la lectură

Citiți și alte lecturi despre vitejia strămoșilor noștri:

„Decebal, eroul strămoșilor noștri” și „Străbunul străbunilor – Burebista” de Dumitru Almaș.

Burebista și Decebal – cei mai mari regi ai dacilor

CUVÎNTUL – PARTE DE VORBIRE

1 Citiți textul. Indicați ce denumește fiecare dintre cuvintele evidențiate.

Sute de călăreți neînfricați străbăteau Dacia sunînd din corn, la porunca lui Decebal. Ei stîrneau mii de oameni harnici din liniștea și bucuria muncii. Dacii se înarmau cu scuturi, arcuri și săgeți. Din cale nu-i oprea nici chiar vijelia cumplită cu fulgerele și tunetele ei. Vitejia și iscusința dacilor le-am moștenit și noi, poporul român.

Ce observăm?

- ✦ În text sînt cuvinte care:
  - a) denumesc ființe: *călăreți, Decebal, oameni*;
  - b) denumesc lucruri: *corn, scuturi, arcuri, săgeți*;
  - c) denumesc fenomene ale naturii: *vijelie, fulgere, tunete*;
  - d) arată însușiri: *neînfricați, harnici, cumplită*;
  - e) exprimă acțiuni: *străbăteau, stîrneau, se înarmau*;
  - f) exprimă numere: *sute, mii*;
  - g) înlocuiesc nume: *ei, noi*;
  - h) fac legătura dintre cuvinte: *la, din, și*.

2 Selectați din text cuvintele care:

- a) denumesc ființe și lucruri;
- b) arată însușiri ale ființelor și lucrurilor;
- c) exprimă acțiuni.

Rețineți!

Oamenii comunică între ei cu ajutorul propozițiilor. Acestea sînt alcătuite din cuvinte ce *denumesc ființe, lucruri, fenomene ale naturii, arată însușiri, exprimă acțiuni, numere, țin locul numelor, fac legătura dintre cuvinte*. Ele sînt părți de vorbire.

3 Spuneți ce exprimă fiecare dintre cuvintele: *darnic, creez, cîine, creioane, înoată, rouă, zece, verde, colorate, pîine, rege, ploaie*.

4 Construiți propoziții folosind părțile de vorbire ce denumesc:

a) o ființă	o acțiune	un lucru	o însușire
b) o ființă	o însușire	o acțiune	un lucru
c) un fenomen	o însușire	o acțiune	un lucru
d) o însușire	o ființă	o acțiune	un lucru
e) o acțiune	un fenomen	o însușire	

- ✓ Cine a fost Ștefan cel Mare?
- ✓ Ce cunoașteți despre acest mare domnitor al Moldovei?

Muma lui Ștefan cel Mare

de Dimitrie Bolintineanu

I

Pe o stîncă neagră, într-un vechi castel,
Unde curge-n vale un rîu mititel,
Plînge și suspină tînăra domniță,
Dulce și suavă ca o garofiță;
Căci în bătălie soțul ei dorit
A plecat cu oastea și n-a mai venit.

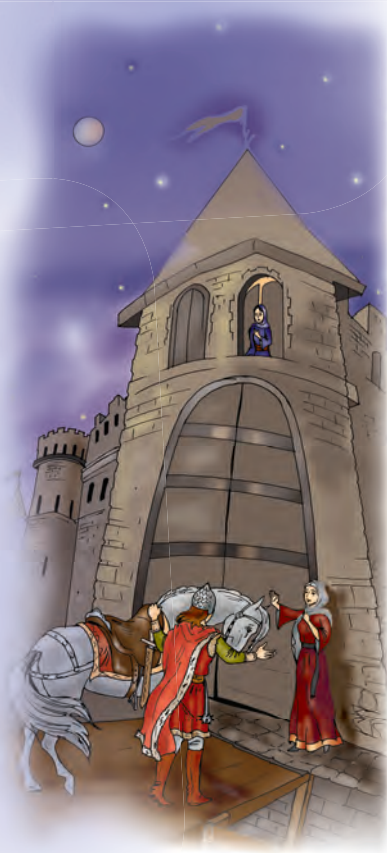
.....
Însă doamna soacră lîngă ea veghează
Și cu dulci cuvinte o îmbărbătează.

II

Un orologiu sună noaptea jumătate,
La castel în poartă oare cine bate?
– Eu sînt, bună maică, fiul tău dorit;
Eu, și de la oaste mă întorc rănit.
Soarta noastră fuse crudă astă dată:
Mica mea oștire fuge sfărîmată.
Dar deschideți poarta...
Turcii mă-nconjur...
Vîntul suflă rece... Rănile mă dor!

.....
– Ce spui tu, străine? Ștefan e departe,
Brațul său prin taberi mii de morți împarte,
Eu sînt a sa mumă; el e fiul meu;
De ești tu acela, nu-ți sînt mumă eu!

.....
Dacă tu ești Ștefan cu adevărat,
Apoi tu aice fără biruință
Nu poți ca să intri cu a mea voință.
Du-te la oștire, pentru țară mori
Și-ți va fi mormîntul coronat cu flori!

Ce observăm?

✧ Textul este o legendă istorică, deoarece pornește de la un eveniment istoric real (lupta de la Războieni din 1476). Autorul încearcă să-l explice cu ajutorul unor elemente fantastice, neobișnuite.

III

Ștefan se întoarce și din cornu-i sună,
Oastea lui zdrobită de prin văi adună.
Lupta iar începe... dușmanii zdrobiți
Cad ca niște spice de securi loviți.

Să înțelegem textul!

- 1 Care sînt personajele principale ce apar în text?
- 2 Cine a bătut noaptea în poarta castelului?
- 3 De ce s-a întors Ștefan acasă?
- 4 De ce nu i-a permis mama să intre în castel?
- 5 Ce l-a îndemnat ea pe fiul său?
- 6 Ce hotărîre a luat domnitorul?
- 7 Cum se termină lupta românilor cu turcii?

mumă – mamă

suavă – delicată, fină, gîngășă, grațioasă

a îmbărbăta – a încuraja

orologiu – ceas mare, fixat pe fațada unei clădiri, pe o coloană, pe un perete interior

taberi – *aici*: oștiri ale dușmanilor

coronat – împodobit

Să dezlegăm tainele textului!

- 1 Citiți expresiv poezia.
- 2 Recitați versurile în care descoperiți:
a) cererea lui Ștefan; b) îndemnul mamei; c) hotărîrea domnitorului.
- 3 Ordonăți ideile textului, apoi citiți fragmentele corespunzătoare.
  - Ștefan își adună o nouă oaste și îi zdrobește pe dușmani.
  - Tînăra domniță își așteaptă soțul de la război.
  - Mama îl determină pe fiul său să continue lupta.
  - Domnitorul se întoarce la castel rănit și înfrînt.
- 4 Povestiți conținutul poeziei.
- 5 Găsiți în text cuvinte-însușiri pentru:

stîncă ...;	rîu ...;	domniță ...;	fiu ...;
castel ...;	soț ...;	cuvinte ...;	oștire ...
- 6 Descoperiți în text sinonimele cuvintelor:

luptă = ...;	ceas = ...;	zdrobită = ...;
armată = ...;	destin = ...;	victorie = ...

7. Precizați trăsăturile morale:

a) ale voievodului:

- hotărît
- viteaz
- nepăsător
- laș
- demn
- înțelept
- iubitor de țară
- iubitor de neam
- respectuos

b) ale mamei:

- curajoasă
- convingătoare
- plină de speranță
- cu dragoste de țară
- fermă
- egoistă

8. Continuați ideile:

- Mama nu l-a primit pe fiul său la castel, deoarece ...
- Voievodul ascultă sfatul mamei și ...
- Ștefan își adună o oaste nouă și ...

se întoarce la luptă,
obținând victorie

îi izgonește pe turci
din țară

nu dorea să vadă țara
ocupată de dușmani

9. Alcătuiți enunțuri în care cuvintele „poartă”, „dor”, „mori”, „crudă” să aibă alte sensuri decât în text.

10. Explicați plasarea semnelor de punctuație în propozițiile:

a) – Eu sînt, bună maică, fiul tău dorit.

b) – Ce spui tu, străine?

11. Să învățăm jucîndu-ne!

Demonstrați prin argumente *pro* sau *contra* dacă mama a procedat corect, interzicîndu-i fiului să intre în castel.

12. Ce s-ar fi întîmplat dacă... mama l-ar fi primit pe Ștefan la castel?

E bine să știți!

► Ștefan cel Mare a fost unul dintre cei mai străluciți voievozi ai Moldovei. El a cîrmuit țara timp de 47 de ani. După orice victorie, domnitorul înălța cîte o biserică sau o mănăstire.

► Ștefan-Vodă a fost înmormîntat la mănăstirea Putna.

Mănăstirea Putna

Mormîntul lui Ștefan cel Mare

SUBSTANTIVUL

1 Priviți imaginile și spuneți ce reprezintă fiecare.

Ce observăm?

✧ Prin cuvintele:

- *castel, sabie* – dăm nume unor lucruri;
- *ostaș, domnitor* – dăm nume unor ființe;
- *curcubeu, fulger* – dăm nume unor fenomene ale naturii.

Rețineți!

▶ Cuvintele care *denumesc ființe, lucruri și fenomene ale naturii* se numesc **substantive**.

▶ Substantivul este o parte de vorbire care poate fi numărat.

Exemple: o mamă – două mame; un nor – doi nori; un castel – două castele.

▶ Substantivele pot fi însoțite de cuvinte ce arată însușiri.

Exemple: **mamă** înțeleaptă, grijulie; **castel** mare, impunător.

2 Selectați din textul „Muma lui Ștefan cel Mare” substantive ce denumesc ființe, lucruri și fenomene ale naturii.

3 Completați pe caiete tabelul de mai jos, folosind șirul de cuvinte: *banca, școală, ploaie, carte, elev, învățător, vânt, colegi, viscol, catedră, tunet, părinte, zăpadă, director, ghiozdan, ger, pix, ren.*

ființe	lucruri	fenomene ale naturii

4 Scrieți un bilețel prietenului, în care să-i comunicați că v-ați cumpărat o carte nouă. Folosiți cel puțin trei substantive.

5 Să lucrăm în echipă!

Enumerați cât mai multe substantive ce denumesc:

- animale domestice
- animale sălbatice
- unelte
- jucării
- flori
- legume

Am trei flori

de Vasile Romanciuc

Am trei flori alese
Floare lângă floare...
Datu-mi-le-a mie
Neamul spre păstrare.

Dulce, preacurată,
Floarea cea albastră
Ține cer de pace
Peste casa noastră.

Foc nestins în vatră,
Galbenă cea floare,
Graiu-mi luminează,
Ruptă ca din soare.

Iară floarea sfântă
Cu petale roșii
Din vecii mi-aduce-n
Inimă strămoșii.

Cresc pe-o rădăcină,
Un pământ adună,
Vii sînt și frumoase
Numai împreună.

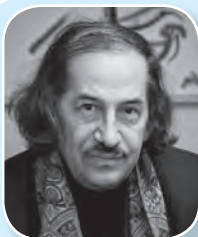
Am trei flori alese –
Cresc, din veac, pe lume
În același suflet,
În același nume.

Să ne amintim!

❖ Fiecare rînd al poeziei este un vers.

❖ Două sau mai multe versuri formează o strofă.

❖ Cînd citim sau recităm o poezie, nu facem pauză la sfîrșitul fiecărui vers, ci doar acolo unde o cer semnele de punctuație.

► Poetul Vasile Romanciuc s-a dedicat literaturii pentru copii. Cărțile destinate micilor cititori sînt: „Copilul cu aripi de carte”, „Dacă ai un prieten”, „O furnică în bibliotecă”, „De ce plînge clovnul?”.

► Scrie sincer și inspirat despre limba maternă, despre patrie, despre carte și despre casa părintească.

Să înțelegem textul!

- 1 Ce are în vedere poetul prin cele trei flori?
- 2 Ce simbolizează floarea albastră? Dar cea roșie și cea galbenă?
- 3 De ce floarea cu petale roșii este sfîntă?
- 4 Cum înțelegeți versul „Cresc pe-o rădăcină”?
- 5 De ce poezia este intitulată „Am trei flori”?
- 6 Ce alte titluri i s-ar mai potrivi?

Să dezlegăm tainele textului!

- 1 Citiți strofele în care poetul explică semnificația fiecărei culori.

2. Găsiți în poezie sinonimele cuvintelor: *deosebite, poporul, plăcută, limbă, divină, veșnicii, străbunii, secol.*
3. Selectați cuvintele ce aparțin unei familii lexicale: *pămînt, plai, pămîntean, pămîntesc, pămînteană, meleag, pămîntiu, nepămîntesc.*
4. Selectați din poezie cuvintele din trei silabe și despărțiți-le ca pentru trecere dintr-un rînd în altul.
5. Scrieți cîte două enunțuri în care să folosiți sensurile diferite ale cuvintelor: *roșii, neam, vii, cer.*

6. Stabiliți, pe caiete, valoarea de adevăr a propozițiilor, indicînd în căsuțe A sau F.
  - Fiecare trebuie să respecte simbolurile țării.
  - Culorile tricolorului sînt în această ordine: roșu, albastru și galben.
  - Drapelul este înălțat în zilele de sărbătoare.

7. Să lucrăm în echipă!

Informați-vă cu privire la simbolurile țării: drapelul, imnul, stema. Realizați un poster, descriind fiecare simbol, apoi prezentați-l în fața clasei.

8. Formați comparații:

floare

- albastră ca ..., ...;
- galbenă ca..., ...;
- roșie ca ..., ...

9. Descoperiți intrusul din fiecare șir de cuvinte:
  - albastru, galben, roșu, verde;
  - drapel, stemă, patrie, imn;
  - floare, steag, drapel, flamură.

E bine să știți!

▶ Pe data de 27 aprilie se sărbătorește Ziua Drapelului de Stat al Republicii Moldova.

▶ Culorile drapelului Republicii Moldova sînt așezate pe verticală și se succed de la lance în ordinea următoare: albastru, galben, roșu.

SUBSTANTIVELE COMUNE

- 1 a) Citiți enunțurile și observați substantivele.
  - În **cămarile** lor, **furnicile** au adunat hrană.
  - **Veverițele** au strâns **ciuperci** și **alune**.
  - **Zăpada**, **gerul** și **crivățul** nu le mai sperie.
- b) Substantivele *furnicile* și *veverițele* denumesc ființe de același fel.
- c) Substantivele *cămări*, *ciuperci* și *alune* denumesc lucruri de același fel.
- d) Substantivele *zăpada*, *gerul* și *crivățul* denumesc fenomene ale naturii de același fel.

Ce observăm?

- ✦ Cuvintele evidențiate sînt **nume comune** date ființelor, lucrurilor și fenomenelor naturii.
- ✦ Substantivele comune se scriu, de regulă, cu literă inițială mică.
- ✦ La începutul unei propoziții, unui vers sau titlu, substantivele comune se scriu cu literă inițială mare.

Rețineți!

Substantivele care *denumesc ființe, lucruri și fenomene ale naturii* de același fel se numesc **substantive comune**.

- 2 Transcrieți textul. Subliniați substantivele comune.

Cerul este plumburiu. Peste sat s-a așternut o pătură de nea. Plini de veselie, copiii au ieșit la derdeluș. Fac mare larmă. Pe marginea drumului au construit un om de zăpadă. Înserarea se lasă ușor. Jocul s-a terminat.

- 3 Scrieți substantive comune care se înrudesc cu cele enumerate: *fotbal, geam, zid, pian, pază, schi, flaut*.
Model: plug – plugar.

4 Să lucrăm în echipă!

Scrieți în trei minute cât mai multe substantive care denumesc:

- adăposturi pentru animale: ... ;
- sporturi: ... ;
- luni ale anului: ... ;
- fructe: ... .

- 5 Completați propozițiile cu substantive potrivite:

- ... a fost păcălit de vulpe.
- ... își pierde părul, dar năravul ba.
- ... se face un ghem de ace.
- ... se sperie și de umbra lui.

SUBSTANTIVELE PROPRII

1 Citiți textul. Găsiți substantivele.

Eu și colega mea, Ana Florescu, locuim în orașul Soroca. Ea stă pe strada Mihai Eminescu, aproape de librăria „Făt-Frumos”. Eu locuiesc în cartierul de pe malul fluviului Nistru. Nu departe se află cetatea înălțată de Petru Rareș. Aici sosesc zilnic grupuri turistice din România, Italia, Ucraina și din alte țări.

- Ce fel de substantive sînt cuvintele: *colega, orașul, strada, librăria, fluviul, țara*? Ce denumesc ele?
- De ce sînt scrise cu majuscule anumite substantive?

Ce observăm?

- ✦ Numele *Ana Florescu* s-a dat unei persoane, pentru a o deosebi de celelalte persoane.
- ✦ *Soroca* este numele dat unui oraș pentru a-l deosebi de celelalte orașe.
- ✦ Numele *Nistru* s-a dat unui fluviu, pentru a-l deosebi de celelalte fluvii etc.

Rețineți!

▶ Substantivul care *denumește o anumită ființă sau un anumit lucru*, pentru a-l deosebi de altele de același fel, este un **substantiv propriu**.

▶ Substantivele proprii se scriu întotdeauna cu literă inițială mare.

2 Completați oral lista substantivelor proprii:

- nume de persoane: Ana, ... ;
- nume de familie: Enciu, ... ;
- nume de localități: Bălți, ... ;
- nume de sărbători: Crăciun, ... ;
- nume de ape: Prut, ... ;
- nume de animale: Tărcuș, ... ;
- nume de reviste: „Amic”, ... ;
- nume de cărți: „Prisaca”, ...

3 Formați substantive proprii din substantivele comune date.

Model: lemn – Lemnaru.

cojocar – ... ; violetă – ... ; zidar – ... ; morar – ... .

4 Transcrieți și subliniați substantivele proprii, apoi înlocuiți-le cu altele comune, după model:

- Dumitrița citește o poveste. *Fetița citește o poveste.*
- Ieri în Carpați a nins ca în povești.
- Vara voi merge la Marea Neagră împreună cu familia mea.
- Grivei doarme în căsuța lui și visează.

5 Alcătuiți enunțuri în care să folosiți substantive proprii.

- ✓ Când plecăm departe, unde ne întoarcem mereu cu gândul și cu pasul? De ce?
- ✓ Ce locuri din satul/orașul natal ne rămân pentru totdeauna în suflet? De ce?

Chișinău, capitala țării mele

Se mijește de ziuă. Departe, la orizont, soarele apare ca un punct luminos, apoi devine un bulgăre de aur. El împrăștie mănunchiul de raze printre blocurile înalte, printre plopii piramidali și macaralele răsărite ici-colo.

Ca un vâl miraculos, lumina se așterne peste cele șapte coline, unde crește și se înalță mîndru și puternic, de cîteva secole, orașul Chișinău.

Sprîjinindu-se în coloanele de granit, capitala țării își ridică spre cer umerii albi de piatră și turlele bisericilor ce poartă semnul dăinuirii, crucea.

Dis-de-dimineată, orașul este inundat de autoturisme, troleibuze, autobuze și oameni care merg în toate direcțiile, formînd vîrtejuri la intersecțiile reglate de semafoare. Larg își deschid porțile altarele lumii: școli, licee, universități, biblioteci și biserici.

Străzile și bulevardele, tivite cu verdele arborilor, se strecoară printre casele și blocurile îngrijite, ajungînd în inima capitalei, Piața Marii Adunări Naționale. Acest loc important este un leagăn al istoriei, supravegheat de crucea și sabia domnitorului Ștefan cel Mare și Sfînt, îmbrăcat în haină de bronz.

Cînd seara își lasă vălurile negre asupra orașului, una cîte una, se aprind luminile felinarelor din

parcuri și ale panourilor publicitare. Sălile de concert, teatrele, cinematografele, cafenelele oferă orașenilor și oaspeților capitalei posibilitatea de a se odihni și a se îmbogăți spiritual.

Chișinăul, cu oamenii lui harnici și ospitalieri, cu obiectivele sale istorice și culturale, devine un oraș european atractiv pentru o lume întreagă.

Să înțelegem textul

- 1 Cum apare soarele la orizontul Chișinăului în fiecare dimineață?
- 2 Pe câte coline se înalță capitala țării noastre?
- 3 Din ce sînt construite blocurile din oraș?
- 4 Care loc este considerat inima capitalei? De ce?
- 5 Cine supraveghează Piața Marii Adunări Naționale?
- 6 Unde se pot odihni și îmbogăți spiritual orașenii și oaspeții capitalei?
- 7 De ce Chișinăul este un oraș atractiv?

se mijește de ziuă – se face ziuă

piramidali – aici: uriași

turlă – construcție ce se înalță deasupra unei biserici

dăinuire – faptul de a dura în timp, de a se menține

tivite – aici: mărginite

ospitalieri – care primesc bucuroși oaspeții

Să dezlegăm tainele textului!

- 1 Citiți textul, respectînd semnele de punctuație.
- 2 Transcrieți din text cuvintele-însușiri ale următoarelor substantive:
 blocuri ...;   vâl ...;   loc ...;
 plopi ...;   umeri ...;   oraș ...
- 3 Găsiți explicațiile potrivite pentru expresiile din text, stabilind corespondența:

„...umerii albi de piatră...”	• înfrumusețate cu arbori verzi;
„...tivite cu verdele arborilor, ...”	• afară înnoptează;
„...seara își lasă vălurile negre...”	• blocurile din piatră albă.
- 4 Completați spațiile folosind comparațiile din text:

• Soarele apare ca un ...	• Lumina se așterne ca un ...
---------------------------	-------------------------------
- 5 Selectați propoziția în care cuvîntul evidențiat are sens figurat (neobișnuit).
  - Lumina **se așterne** peste colinele orașului.
  - Viorel **așterne** covorul în casa cea mare.

- 6 Construiți propoziții în care cuvântul „bloc” să aibă sensuri diferite.

- 7 Completați catrenul cu rimele potrivite, alegîndu-le de pe steluțe:

„Orașul meu, în licăriri de stele,
Cu arbori legănați de vînt ușor,
Tu ești grădina bucuriei ...,
Un cînt de care-mi este veșnic ...”

(Gheorghe Vodă. „Imnul orașului Chișinău”)

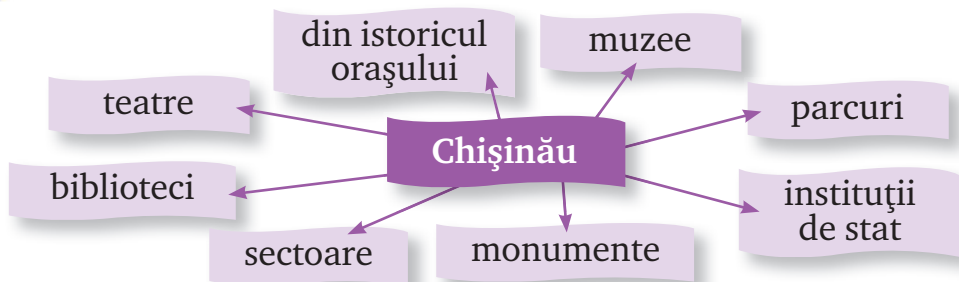
- 8 Substituiți cuvintele evidențiate cu sinonimele lor.

- Orașul Chișinău are mai bine de cinci **secole**.
- În inima capitalei **se află** monumentul **voievodului** Ștefan cel Mare și Sfînt.
- Chișinăul este un oraș cu tradiții **străvechi**.

- 9 Alcătuiți propoziții cu fiecare cuvînt din familia lexicală propusă: *oraș, orașel, orașeană, orașenesc, orașean*.

- 10 **Să lucrăm în echipă!** Documentați-vă și povestiți despre orașul Chișinău cu ajutorul clusteringului.

E bine să știți!

- ▶ Pentru prima dată denumirea orașului Chișinău apare în 1436.
- ▶ Savanții afirmă că această denumire ar însemna „izvor, șipot, cișmea”.
- ▶ Orașul are cinci sectoare: Botanica, Buiucani, Centru, Ciocana și Rîșcani.
- ▶ Chișinăul are stemă, imn și drapel propriu.

NUMĂRUL SUBSTANTIVELOR

- 1 a) Citiți versurile de mai jos și selectați substantivele:

„Orașul meu, din albe flori de piatră,
În ploi de soare zi de zi scădat,
Mai tânăr ca oricînd pe vechea vatră,
Cu brațele iubirii înălțat.”

(Gheorghe Vodă. „Imnul orașului Chișinău”)

- b) Descoperiți în catrenul de mai sus substantivele ce denumesc un singur obiect.
c) Găsiți substantivele ce denumesc mai multe obiecte.

Rețineți!

Substantivele care denumesc un singur obiect sînt la **numărul singular**, iar cele care denumesc mai multe obiecte sînt la **numărul plural**.

- 2 Modificați numărul substantivelor după model:

a) copii – copii;	b) străzi – stradă;
drapel – ...;	blocuri – ...;
dimineață – ...;	monumente – ...;
piață – ...;	biblioteci – ....

Drapelul Chișinăului

- 3 Schimbați numărul substantivelor evidențiate, făcînd modificările necesare în restul propoziției:

- a) **Găina** cea moțată ciugulește grăunțe aurii.
b) Ce frumos cîntă **privighetoarea** cea măiastră!
c) **Plopii** uriași străjuiesc împrejurimile satului.
d) **Copiii** harnici citesc legende istorice cu plăcere.

Rețineți!

Unele substantive au forme numai de singular: *miere, piper, lapte, mărar, fotbal* etc. Altele au forme numai de plural: *icre, ochelari, patine, pantaloni, tălți* etc.

- 4 Alcătuiți propoziții în care să folosiți substantivele *sărbătoare, sat, casă, drum* la numărul plural.

SCRIEREA CORECTĂ A SUBSTANTIVELOR

1. Scrieți pluralul substantivelor de mai jos. Precizați ce literă se scrie înaintea lui **b** și **p**.

sîmbure – ... ;   limbă – ... ;   cîmpie – ... ;
 umbră – ... ;   umbrelă – ... ;   plimbare – ... ;
 bomboane – ... ;   cimpanzeu – ... ;   amprentă – ... .

2. Completați tabelul, după model, cu următoarele substantive: *ciocăni-toare, ceapă, gem, ginere, argint, agendă, accent, ghem, ochi, ocean, melci, chenare, șoarece, accident, lege, unghi, schi*.

ce, ci, che, chi, ge, gi, ghe, ghi		
la început	în interior	la sfîrșit
ciocăni-toare	ocean	melci

3. Pronunțați corect cuvintele cu **cs** sau **gz**, apoi despărțiți-le în silabe: *examinator, expunere, expediție, explică, exemplu, exercițiu, xerox, există, extraterestru*.

4. Selectați forma corectă a substantivelor:

examen/egzamen   Vasile Alexandri/Vasile Alecsandri
 rucsac/ruxac   Alexandru/Alecsandru
 taxă/tacsă   mixandră/micsandră

5. Scrieți pluralul substantivelor:

viață – vieți;   iarnă – ... ;   piatră – ... ;
 fiară – ... ;   iarbă – ... ;   iapă – ... .

6. Transformați după model:

vizitiu – vizitii – vizitiii;	vie – vii – viile;
geamgiu – ... – ... ;	cîmpie – ... ;
copil – ... – ... ;	propoziție – ... ;
fiu – ... – ... ;	poezie – ... ;
	fluviu – fluvii – fluviile;
	acvariu – ... ;
	deceniu – ... ;
	oficiu – ... .

7. Dați exemple de substantive ce denumesc pomi și fructele lor.

Model: gutui – gutuie.

Atelier de creație

ORAȘUL/SATUL MEU

1 Răspundeți la întrebări:

- Cum se numește orașul/satul în care locuiți?
- Unde este așezat?
- Ce ape curgătoare sau stătătoare îl străbat?
- Cum sînt casele, străzile, drumurile localității voastre?
- Ce edificii mai importante se află în orașul/satul vostru?
- Cu ce se ocupă locuitorii orașului/satului natal?
- Cu ce oameni de vază se mîndrește localitatea în care locuiți?
- Cum ați putea contribui la înfrumusețarea, prosperarea orașului/satului vostru?
- Ce sentimente aveți față de orașul/satul de baștină?

2 Ajutați-l pe Creionaș să continue enunțurile:

- Satul/orașul meu este așezat ... .
- În zilele de sărbătoare orașul/satul meu e ... .
- Oamenii din localitatea mea sînt ... .
- Orașul/satul meu este deosebit prin ... .
- El este întretăiat de ... .
- Orașul/satul meu este binecuvîntat de ... .

3 Plasați în enunțuri expresiile care se potrivesc orașului/satului vostru:

- bulevarde largi/străzi lungi, împodobite cu arbori și flori;
- drumuri întortocheate, umbrite de pomi/ulicioare miste-rioase;
- case bătrînești, alături de alte construcții moderne;
- blocuri uriașe;
- grădini înfloritoare;
- oraș/sat scufundat în verdeață;
- oameni harnici și ospitalieri;
- leagăn al copilăriei;
- oraș/sat cu tradiții vechi.

4 Redactați o compunere despre orașul/satul vostru, ghidîndu-vă de materialele ajutătoare propuse la exercițiile anterioare.

TEXTUL NONLITERAR

- 1 Citiți cu atenție textele, apoi răspundeți la întrebări.

Anunț

Ciroul SAFARI
sosește
la Chișinău.

Surpriza anului -
ELEFANȚII DRESAȚI!

Spectacolele vor avea loc
în Parcul „La izvor”
între 1 și 15 iunie,
începând cu ora 19.00.

În program: acrobați, jongleri,
trucuri, parade cu ponei și alte
animale dresate.

4 februarie, 2012 www.floriledalbe.md.

Grădina Zoologică din Chișinău

Grădina Zoologică din Chișinău a fost deschisă în anul 1978. Dacă inițial aici existau doar 60 de specii de animale, în prezent colecția numără 154 de specii și circa 1 000 de exemplare.

Anul acesta a fost adusă din Cehia o zebură, iar în decembrie anul trecut, din Polonia a fost achiziționată o pereche de leopardzi ai zăpezilor.

Cel mai mare animal de aici este ursul. Cel mai bătrîn este crocodilul, care a fost adus tocmai din Cuba de niște militari. Are vreo 30 de ani.

Administrația își propune ca în anii următori să transforme Grădina Zoologică într-un adevărat colțisor de rai pentru animalele sălbatice de acolo.

- Ce informații comunică fiecare dintre cele două texte de mai sus? Cu ce scop sînt transmise aceste informații?
- Ce legătură există între imagini și text în fiecare caz?

Ce observăm?

✦ Textele de mai sus au ca scop transmiterea unor informații despre date și fapte reale.

Rețineți!

- ▶ **Textul nonliterar** (informativ) oferă cititorilor explicații și informații despre anumite date, fapte și evenimente adevărate.
- ▶ Articolele din ziare, anunțurile, buletinele meteo, ghidurile turistice, rețetele etc. sînt considerate texte nonliterare.

2 Să lucrăm în echipă!

Scrieți pe o coală de hîrtie un anunț despre organizarea unui concurs în școală; lansarea unei cărți; premiera unui spectacol.

Atelier de lectură

Cetatea Soroca

(legendă)

Odată, domnitorul Moldovei Petru Rareș mergea călare pe malul împădurit al Nistrului. Și mergînd el așa, iată că vede sus, pe cer, cum un uliu s-a luat după două lebede. Atunci Petru Rareș a scos din tolbă o săgeată, a întins coarda arcului și a ochit în uliu. Dar tocmai în clipa aceea calul voievodului s-a speriat de ceva, a nechezat puternic și s-a ridicat în două picioare. A tremurat mîna voievodului și săgeata slobozită a zburat nu spre uliu, ci spre una dintre lebede. Fără suflare, biata pasăre a căzut în apa rîului. Domnitorul a mai tras o dată și a căzut uliul. Multă vreme s-a rotit lebăda singură în înalturi tot chemîndu-și tovarășa de viață. Dar, văzînd că nu mai apare, s-a înălțat sus de tot, a strîns aripile și s-a aruncat pe o stîncă ascuțită, ce se afla lîngă satul Căsuța.

Apropiindu-se de stîncă, voievodul a văzut mult sînge. El nu-și afla locul de tristețe. Nu departe observă un meșter cioplind în piatră.

– E tare piatra?

– Alta mai tare nu găsești, Măria Ta. De vrei cetate să-ți durezi, să știi că va ține o veșnicie.

– Așa să fie! Să se ridice o cetate din piatra acestei stînci!

De atunci, stîncă aceea se numește a Lebedei, iar din piatra adusă de lîngă satul Căsuța, azi Cosăuți, a fost construită vestita Cetate a Sorociei.

- 1 Ce a văzut pe cer domnitorul Moldovei, Petru Rareș, trecînd pe malul Nistrului?
- 2 Ce a hotărît să facă Măria Sa?
- 3 Care a fost reacția domnitorului la uciderea din greșală a uneia dintre lebede?
- 4 Ce a făcut lebăda rămasă, pierzîndu-și prietena de viață?
- 5 Ce a hotărît să înalțe voievodul în urma celor întîmplate?
- 6 Din ce a fost construită cetatea?
- 7 Prin ce este vestită piatra de la Cosăuți?
- 8 Ce alte cetăți ale Moldovei cunoașteți?
- 9 Cu ce scop înălțau domnitorii cetăți?

uliu – pasăre răpitoare care atacă păsări și mamifere mici

Probă de evaluare

1 Dictare:

Demult, pe pământul patriei noastre a trăit un neam de oameni viteji. Țara lor se numea Dacia. Ea a fost ocupată de romani, în timpul domniei împăratului Traian.

Cînd romanii au cunoscut acest pământ frumos și bogat, mulți au rămas aici, în Dacia. Încet-încet, împreună cu dacii, ei au format poporul român.

Noi sîntem urmașii dacilor și ai romanilor.

2 Răspundeți la întrebări:

- Cum se numea țara dacilor?
- De către cine a fost ocupată Dacia?

3 Completați pe caiete propozițiile cu **ne-am/neam**.

Dacii au fost un ... de oameni pașnici, harnici și viteji.

... născut pe pământul Daciei străbune.

4 Scrieți din primul alineat al textului substantivele proprii, iar din al doilea substantivele comune.

5 Completați cuvintele cu litera potrivită: **m** sau **p**.

a...balaj, sî...bătă, îm...reună, noie...brie, î...părat, im...une, e...blemă, com...unere, exe...plu.

6 Schimbați numărul substantivelor de mai jos:

a) pământ – ...;	b) oameni – ...;
neam – ...;	romani – ...;
țară – ...;	urmași – ....

7 Alcătuiți o propoziție în care cuvîntul „țară” să aibă alt sens decît în text.

Cad din cer mărgăritare Peste plaiul meu iubit...

- ✓ Ce schimbări au loc în natură odată cu sosirea iernii?
- ✓ Care a fost primul semn al iernii pe care l-ați observat?

Iarna

de Vasile Alecsandri

Din văzduh, cumplita iarnă cerne norii de zăpadă,
Lungi troiene călătoare adunate-n cer grămadă;
Fulgii zbor, plutesc în aer ca un roi de fluturi albi,
Răspîndind fiori de gheață pe ai țării umeri dalbi.

Ziua ninge, noaptea ninge, dimineața ninge iară!
Cu o zale argintie se îmbracă mîndra țară;
Soarele rotund și palid se prevede printre nori
Ca un vis de tinerețe printre anii trecători.

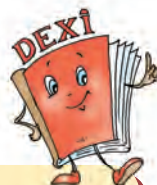
.....

Dar ninsoarea încetează, norii fug, doritul soare
Strălucește și dezmiardă oceanul de ninsoare.
Iat-o sanie ușoară care trece peste văi...
În văzduh voios răsună clinchete de zurgălăi.

Ce observăm?

- ✧ Poezia este o descriere.
- ✧ În primele strofe autorul prezintă un tablou de iarnă obișnuit.
- ✧ În ultima strofă, tabloul se schimbă radical, totul capătă viață.

văzduh – aici: cer
răspîndind – împrăștiind
dalb – alb curat, imaculat
zale – aici: mantie de nea
zurgălăi – clopoței

Să înțelegem textul!

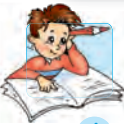
- 1 Ce anotimp descrie poetul?
- 2 Care sînt semnele ce vestesc sosirea iernii?
- 3 Cu ce sînt comparați fulgii de nea?
- 4 Cum arată țara după ninsoare?
- 5 Ce culoare predomină în descrierea acestui tablou?
- 6 De ce pare totul pustiit?
- 7 Cum se schimbă tabloul iernii odată cu apariția soarelui?
- 8 Cine însuflețește ultimul tablou al poeziei?

Casa memorială „Vasile Alecsandri” de la Mircești

- ▶ Vasile Alecsandri este unul dintre cei mai de seamă poeți români, fiind supranumit de către Mihai Eminescu *rege al poeziei*.
- ▶ Impresionat de priveliștea naturii satului natal Mircești, din lunca râului Siret, poetul scrie mai multe poezii peisagistice numite *pasteluri*.

Să dezlegăm tainele textului!

- 1 Citiți expresiv poezia.
- 2 Recitați versurile care descriu:
  - a) zborul fulgilor de nea; b) apariția soarelui; c) prezența omului.
- 3 Găsiți explicațiile potrivite:

„...cerne norii de zăpădă, ...”

- mulțimea fulgilor de nea se aseamănă cu niște fluturi;

„...ca un roi de fluturi albi, ...”

- întinderea albă nemărginită asemenea oceanului;

„...oceanul de ninsoare.”

- din cer cad fulgi sclipitori și deși.

- 4 Observați imaginile. Alegeți titlul potrivit pentru fiecare.

După
ninsoare

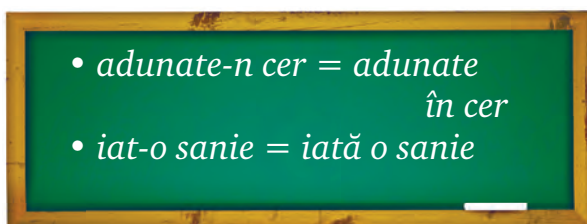
Roirea
fulgilor

Plaiul
înzăpezit

5. Găsiți în poezie sinonime pentru cuvintele: *nemiloasă, nămeți, imaculați, mantie, frumoasă, sclipește, mîngîie, vesel, clopoței*.
6. Scrieți perechile de antonime: *lungi, tinerețe, ușoară, bătrînețe, scurte, grea, începe, voios, dorit, fug, încetează, trist, stau, nedorit*.
7. Descoperiți în text expresiile poetice care ne ajută să vedem și să auzim ce se întâmplă în natură iarna.
8. Scrieți din text cuvinte-însușiri pentru substantivele: *iarnă, troiene, zale, țară, soare, ani, sanie, fluturi, umeri*.
9. Alcătuiți enunțuri folosind expresiile: *roi de fluturi albi, zale argintie, nori de zăpadă, ocean de ninsoare*.
10. Completați pe caiete spațiile, folosind cuvintele potrivite din poezie:
  - Fulgii zboară ca ...
  - Soarele se prevede printre nori ca ...
11. Transcrieți din poezie expresiile în care autorul atribuie însușiri omenești unor lucruri, ființe sau fenomene ale naturii. Alcătuiți propoziții cu ele.

12 Să scriem corect!

13 Să lucrăm în echipă!

Rezolvați sarcinile din cadrane:

<p>Alegeți substantivele din primele două versuri și atribuiți-le câte o însușire.</p>	<p>Atribuiți însușiri omenești soarelui. Alcătuiți propoziții cu aceste îmbinări.</p>
<p>Completați versurile cu rimele date: Pe pămînt ... • <i>frumos</i> Fulgii țeș covor ... • <i>miraculos</i></p>	<p>Desenați un tablou cu titlul: „Miracolul ninsorii”.</p>

14. Selectați pe o fișă expresii deosebite și din alte poezii despre iarnă scrise de Vasile Alecsandri.

ADJECTIVUL

1 Citiți dialogul și răspundeți la întrebări.

– Ce brad *drăguț* și *înalt* ne-a adus bunicul!

– În noaptea asta vine Moșul cel *bun* și *darnic*!

– Să-l împodobim cu globuri *roșii* și *galbene*!

– El nu se teme de gerul *cumplit* și *nemilos*?

- Ce cuvinte care arată însușiri ați descoperit în dialog? Pe lângă ce substantive stau ele?
- Citiți dialogul renunțând la cuvintele care arată însușiri. Ce ați constatat?

Ce observăm?

- ✦ Pe lângă **substantive** (ființe, lucruri și fenomene ale naturii) pot sta cuvinte-însușiri.
- ✦ Aceste cuvinte îmbogățesc și înfrumusețază exprimarea.

Rețineți!

- ▶ Adjectivul este partea de vorbire care arată **însușirea** unui substantiv (a unui lucru, a unei ființe sau a unui fenomen al naturii).
- ▶ Însușirile se pot referi la culoare (roșii), formă (rotundă), mărime (gigant), gust (dulce), miros (îmbietor), trăsături fizice (scund) sau morale (bun).

2 Subliniați diferit adjectivele și substantivele pe care le determină.

„Pe mușchiul gros, ca o blană moale, o căprioară stă lângă iedul ei micuț. El și-a întins capul cu botul catifelat și umed pe spatele mamei. Căprioara îl linge. Limba ei subțire culcă blana mătăsoasă a iedului.”

(Emil Gârleanu. „Căprioara”)

3 Transcrieți adjectivele din poezia „Iarna” de Vasile Alecsandri.

4 Formați adjective din următoarele substantive, după model:

portocală – portocaliu;

bucurie – ...;

lumină – ...;

ramură – ...;

argint – ...;

castan – ...;

prieten – ...;

frică – ...;

fericire – ....

- ✓ De ce zăpada aduce bucurie atât copiilor, cât și maturilor?
- ✓ Cum se comportă animalele (mamiferele, păsările, insectele) în acest anotimp?

Decembrie

după George Coșbuc

„Își scutură Sfântul Nicolae barba!”, așa zic oamenii când pe la începutul lunii decembrie ninge puternic. Ninge cu fulgi mari și zăpada se așterne groasă, ca un veșmînt cald, pe pămîntul care adăpostește atîtea vieți.

Decembrie, când e cu zăpadă îndeajuns și e liniștit, aduce multă bucurie oamenilor. După atîta ploaie și vreme urîtă din noiembrie, alba haină a zăpezii proaspete înveselește inimile oamenilor. Ea îl umple de speranță și pe plugarul care și-a încredințat grîul pămîntului.

„Iarna soarele e cu dinți”, se zice în popor. Dar când lucește pe bolta senină, el umple cerul și pămîntul de frumusețe, de bucurie. Gerul nu ne înspăimîntă, dacă ne îmbrăcăm bine. Și el este o binecuvîntare a lui Dumnezeu, căci ucide în aer vietățile mici care aduc diferite boli și omoară atîtea ouă din care ar ieși la primăvară omizi și alte insecte dăunătoare.

Rîurile sînt înghețate acum. Gheața ocrotește vietățile din apă, căci printr-însa nu pătrunde gerul cumplit. O face Dumnezeu pentru ele tot cu aceeași bunătate și înțelepciune, cum lasă zăpada pentru a proteja semințele din pămînt.

Și lumea păsărilor simte că a venit iarna. Ghionoia toată ziua ciocănește cu ciocul ei tare scoarța copacilor, scoțînd de sub ea insectele amorțite. „Hoațele” de vrăbii fac roată pe lîngă case și caută locurile pe unde oamenii iubitori de păsări le pun grăunțe. Alături de ele se bucură de hrana dăruită și stoluri de scatii, pițigoi, botgroși și sticleți.

Iarna a pus stăpînire pe tot cuprinsul țării. În afară de mantia albă ce face ca totul să pară mai pur, regina fulgilor de nea aduce și multe sărbători minunate.

ghionoaie – ciocănitore

pur – *aici*: curat, imaculat

Să înțelegem textul!

- 1 Ce zic oamenii cînd ninge puternic la începutul lui decembrie?
- 2 De ce haina albă a zăpezii umple de speranță inimile plugarilor?
- 3 Din ce cauză gerul este considerat o binecuvîntare a lui Dumnezeu?
- 4 Cum sînt ferite de gerul cumplit al iernii vietățile din ape?
- 5 Despre ce păsări sedentare este vorba în text?
- 6 Cum înfruntă ele frigul iernii?
- 7 Ce sărbători minunate ne aduce anotimpul fulgilor de nea?

Să dezlegăm tainele textului!

- 1 Citiți expresiv textul.
- 2 Recitați fragmentul în care se vorbește despre prietenii noștri înaripați.
- 3 Ordonăți ideile principale ale textului.
  - Vietățile apelor în timpul iernii
  - Prietenii noștri înaripați
  - Bucuria adusă de prima ninsoare
  - Regina fulgilor de nea
  - Gerul – o binecuvîntare a lui Dumnezeu
- 4 Povestiți fiecare fragment, apoi textul în întregime.
- 5 Transcrieți din text adjective pentru următoarele substantive:

• fulgi ... ;	• zăpadă ... ;	• ger ... ;
• veșmînt ... ;	• boltă ... ;	• cioc ... ;
• vreme ... ;	• insecte ... ;	• mantie ... ;
• haină ... ;	• rîuri ... ;	• sărbători ... .
- 6 Selectați din text toate cuvintele care conțin grupurile de litere **mp** sau **mb**. Alcătuiți cu ele enunțuri.

7. Observați „diamantul” cuvîntului „iarna”. Citiți explicațiile din partea stîngă. Încercați să creați după modelul dat „diamantul” cuvîntului „fulgi”.

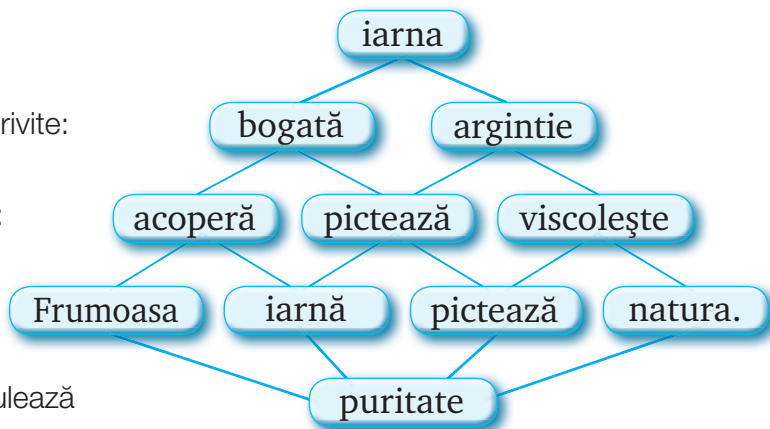
• substantivul ales:

• două adjective potrivite:

• trei cuvinte-acțiuni:

• o propoziție din patru cuvinte:

• un cuvînt ce formulează o concluzie.

8. Găsiți cîte un sinonim și cîte un antonim pentru cuvintele: *liniștit, senin, bucurie, a venit, pur, a zice, puternic*. Scrieți-le pe caiete într-un tabel, după modelul dat:

cuvîntul	sinonimul	antonimul
multe	nenumărate	puține

9. Alcătuiți familia lexicală a cuvîntului „gheață”. Construiți propoziții cu patru dintre cuvintele familiei alcătuite.

10. Creați o propoziție în care cuvîntul „pară” să aibă alt sens decît în text.

11. Ilustrați fragmentul care v-a plăcut mai mult.

12. **Să lucrăm în echipă!**

Dezlegați ghicitoarea, apoi explicați înțelesul ei:

„Albă, moale și pufoasă,
Pentru grîu e haină groasă.”

E bine să știți!

În popor, luna decembrie este numită: Andrea, Îndrea, Undrea, luna lui Andrei etc. Toate variantele vin de la numele Andrei.

La creștini, Sfîntul Andrei este protector al animalelor domestice și se sărbătorește la 30 noiembrie (stil nou) sau 13 decembrie (stil vechi).

ACORDUL ADJECTIVULUI CU SUBSTANTIVUL

1 Citiți enunțurile copiilor din imagine și răspundeți la întrebări:

– Iată o **vrăbiuță gureșă!**

– Nu-i una, ci sînt trei **vrăbiuțe gureșe.**

- Care este substantivul din prima propoziție? Dar cel din a doua?
- La ce număr este fiecare substantiv?
- Ce adjective însoțesc substantivele din propoziții?
- De ce nu putem schimba între ele aceste adjective?

Rețineți!

Adjectivul se acordă (se potrivește) în număr cu substantivul pe care îl însoțește.

2 Treceți adjectivul la numărul potrivit substantivului.

fulg mic, nor vioriu, brad împodobit, crăiasă frumoasă,
fulgi ..., nori ..., brazi ..., crăiese ... .

3 Transcrieți textul. Subliniați substantivele și adjectivele care le însoțesc.

Casele și-au pus căciuli albe. Albine argintii zboară prin aerul rece. Vesela natură parcă a amorțit. Miraculosul anotimp al fulgilor de nea a pus stăpînire peste frumoasa noastră țară.

4 Realizați acordul dintre adjective și substantivele pe care le determină:

„Acea era o încăpere (spațioase), cu acoperișul (înalți). Pereții, tavanul și dușumeaua erau împodobite cu smaralde (mare). Lumina (strălucitori) din mijlocul acoperișului făcea ca smaraldele să sclipească într-un chip (neobișnuiți).”

(Frank Baum. „Vrăjitorul din Oz”)

Ce observăm?

✦ Adjectivul poate sta înaintea substantivului pe care îl determină sau după el.

5 a) Schimbați locul adjectivelor față de substantivul determinat.

Model: veverițele jucăușe – jucăușele veverițe;

- zăpada imaculată – ... ;
- ochii zîmbitori – ... ;
- sărbătoarea minunată – ... ;
- moșul jovial – ... ;
- soarele palid – ... ;
- vorbele duioase – ... .

b) Alcătuiți propoziții cu trei îmbinări de cuvinte.

6 Completați după model:

- fluture argintiu – fluturi argintii
- nor plumburiu – nori ...
- glob auriu – globuri ...
- cojoc cafeniu – cojoace ...
- strugure chihlimbariu – struguri ...

Ce observăm?

✦ Adjectivele care se termină la numărul singular în **iu**, la numărul plural se termină în **ii**.

7 Observați scrierea adjectivelor *înnegrit*, *înnorat*, *înnodat*, *înnoit*, *înno-roit* și alcătuiți cu ele propoziții, alăturându-le câte un substantiv.

8 Alcătuiți o propoziție în care să folosiți cel puțin două adjective.

9 Să învățăm jucându-ne!

Dacă veți realiza sarcinile propuse, veți putea urca pe minipiramida dată.

Găsiți substantivele însoțite de adjective în propoziția ce urmează:

- Din cerul oțelit cad lin fluturi albi de zăpadă.

Scrieți câte trei însușiri fizice și sufletești care vi se potrivesc.

Realizați acordul adjectivelor cu substantivele în proverbul:

- Pe un cap (buni) stă bine și o căciulă (rupte).

Alegeți varianta corectă.

Adjectivul este:

- parte de vorbire;
- parte de propoziție.

Selectați varianta corectă. Adjectivul arată:

- însușiri ale obiectelor;
- nume de persoane, lucruri, fenomene ale naturii.

Dați exemple de adjective care arată:

- forma obiectelor;
- culoarea obiectelor.

✓ Ce obiceiuri și tradiții specifice sărbătorilor de iarnă cunoașteți?

Colindătorii

după Mihail Sadoveanu

De sărbătoarea Crăciunului, cei doi băieți porniră cu Steaua. Au plecat peste podul de gheață al râului, spre satul vecin. Drumul era greu prin zăpadă, iar tăcerea tainică a înserării strecura picături de neliniște în sufletele copiilor. Buzele celui mic prinseră să tremure.

– Nu se vede nimic! murmură Vasile, băiatul cel mare.

– Ce ne facem noi acum? Îmi este frig! Îngînă cu greu și frate-său cel mic.

– Vîră mîinile în mîneci! Steaua o duc eu. N-ai uitat „Trei crai”?

– Nu, n-am uitat!

Merseră înainte prin lumina cenușie a serii. Pustiu de zăpadă – înaintea lor, pustiu de zăpadă – în urma lor. Frigul creștea. Cel mic suspină abia deslușit:

– Dacă ne rătăcim?

– Ne-om ruga lui Dumnezeu și ne va ajuta.

Într-un târziu, colindătorii văzură izvorînd din întuneric nenumărate stele ale satului. În lătratul unui cîine, pătrunseră într-o ogradă.

– Primiți stelarii? îndrăzni cu întrebarea Vasile.

Glasul lui era așa de slab și plin de tremur, încît gospodarul ce ieșise să-i primească se aplecă înduioșat spre ei. Stăpînul casei, om tînăr, ca de treizeci de ani, zdravăn și spătos, se uita la ei ca la o minune.

– Intrați să mîncăți și voi, băieți, că este de unde, slavă Domnului! Dar mai întii să-mi cîntați un colind, acela cu Domnul nostru Iisus.

Înălțară băieții steaua și clopoțelul sună ușor. Glasurile lor curate începură să depene firul poveștii de demult:

„Trei Crai de la Răsărit

Cu steaua călătorind...”

Celor din casă li se păru că îngerii cerului coborîseră să le aducă prin cîntec vestea cea bună. Și n-a mai fost loc în sufletele lor decît pentru mîngîiere, pace și lumină.

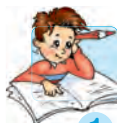

Să înțelegem textul!

- 1 Când are loc acțiunea din text?
- 2 Care sînt personajele ce participă la desfășurarea acțiunii?
- 3 Cu ce scop au pornit cei doi copii spre satul vecin?
- 4 Ce colind pregătiseră ei?
- 5 De ce s-a înduioșat gospodarul casei văzîndu-i pe stelari?
- 6 Ce vestesc colindătorii în seara de Crăciun?
- 7 Ce simțeau cei din casă, ascultînd colindul celor doi frați?
- 8 Considerați că sărbătorile îi fac pe oameni mai buni cu cei din jur? Argumentați.

crai – aici: magi
stelar – aici: colindător,
 copil care umblă cu Steaua

Să dezlegăm tainele textului!

- 1 Citiți expresiv textul.
- 2 Recitiți pe roluri dialogul dintre cei doi frați.
- 3 Citiți propoziția din care aflăm cum arăta gospodarul casei.
- 4 Lecturați fragmentul în care se descrie starea sufletească a celor ce îi ascultă pe colindători.
- 5 Grupați perechile de sinonime: **deslușit**, *a suspina*, *înduioșat*, *înserare*, *a ofta*, *gri*, *glas*, *misterioasă*, **lămurit**, *tainică*, *a murmura*, *cenușiu*, *amurg*, *a îngîna*, *emoționat*, *voce*.
- 6 Găsiți explicațiile potrivite, stabilind corespondența:

„...tăcerea tainică a înserării stre-cura picături de neliniște...”

- întindere albă nemărginită;

„...pustiu de zăpadă...”

- au zărit geamurile lumina-te ale caselor;

„...văzură izvorînd din întuneric... stele ale satului.”

- pe copii i-a cuprins neliniș-tea, odată cu lăsarea serii.

- 7 Transcrieți din text substantivele care sînt însoțite de adjective.

Model: drumul greu.

- 8 Ordonăți ideile, apoi citiți fragmentul corespunzător fiecăreia.
  - Cuprinși de neliniște, cei doi copii discută prin întunericul serii.
  - Colindul a picurat în sufletele celor din casă mîngîiere, pace și lumină.
  - Doi frați porniră cu Steaua spre satul vecin.
  - Într-un târziu, colindătorii au intrat în curtea unui gospodar.

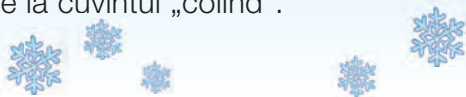
- 9 Pe o foaie de hîrtie împărțită în patru cadrane, îndepliniți sarcinile de mai jos:

Formulați întrebări pentru propoziția:

De Crăciun, cei doi frați porniră cu Steaua.

Plasați expresiile „pod de gheață”, „pustiul de zăpadă” în enunțuri proprii.

Alcătuți o familie de cuvinte pornind de la cuvîntul „colind”.

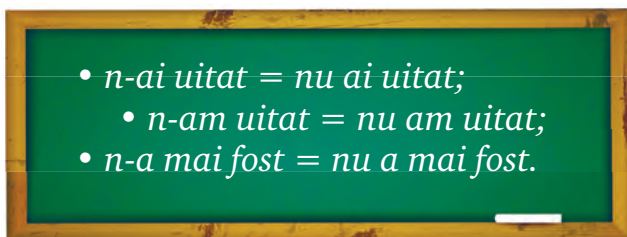

Scrieți propoziții în care cuvintele „a depăna” și „colind” ar avea alte sensuri decît în text.

10 Să scriem corect!

- *n-ai uitat = nu ai uitat;*
- *n-am uitat = nu am uitat;*
- *n-a mai fost = nu a mai fost.*

- 11 Construiți două propoziții cu **n-ai/nai**.
- 12 a) Transcrieți doar afirmațiile adevărate.
- De Crăciun, copiii au plecat cu Steaua.
  - Drumul către satul vecin l-au străbătut ușor.
  - Afară se făcea din ce în ce mai frig.
  - Cei doi frați s-au rătăcit mergînd spre satul vecin.
  - Stăpînul casei era un bărbat bătrîn și gîrbovit.
  - Cei din casă i-au asemănat pe cei doi colindători cu niște îngeri care le aduceau vestea cea bună.
- b) Corecțați oral afirmațiile false.
- 13 Alcătuiți familia lexicală a cuvîntului „sat”.
- 14 Ilustrați printr-un desen ultimul fragment al textului.

15 Să lucrăm în echipă!

Interpretați un fragment dintr-un colind specific localității voastre.

- 16 Documentați-vă referitor la obiceiurile de Crăciun din alte țări și prezentați-le în fața colegilor.

- ✓ Cine este Moș Crăciun? Ce știți despre el?
- ✓ Ce cadouri v-ar plăcea să primiți din partea Moșului?

Ajunul Crăciunului

de Elena Farago

Toată noaptea asta, colo-n ceruri sus,
Stelele lucrează fără de-ncetare,
Căci le-adună-n clacă steaua sfântă care
A-ndrumat pe vremuri magii la Iisus.

Torc de zor în noaptea Sfântului Ajun
Cîlți de nea și raze harnicele stele,
Pentru noi, copiii, torc să facă ele
Funia cu trepte pentru Moș Crăciun.

Lungă cât e drumul din pămînt la cer,
Trainică să-i țină Moșului povara,
Vor întinde-o-n noapte, nevăzută, scara
Moșului ce luptă cu-ndîrjitul ger,

Ca să ne aducă iar, de colo sus,
Pe la toți copiii darurile care
Ni le va trimite, iar, la fiecare,
Sfînta și duioasa Mamă-a lui Iisus.

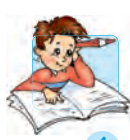

Să înțelegem textul!

- 1 Cine adună stelele în clacă?
- 2 Ce fac ele în noaptea Sfântului Ajun?
- 3 Cine va coborî pe treptele funiei noaptea?
- 4 Cu cine va lupta Moșul coborînd pe scară?
- 5 Din partea cui ne va aduce el daruri?

mag – fiecare dintre cei trei regi veniți să se închine lui Iisus la nașterea sa
în clacă – la muncă
Sfîntul Ajun – ziua înainte de Crăciun
cîlți de nea – aici: mulțime de fulgi
povară – greutate mare
îndîrjit – înverșunat, întăritat

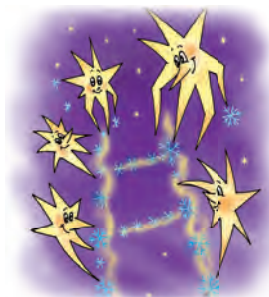
Să dezlegăm tainele textului!

- 1 Citiți expresiv poezia, respectînd semnele de punctuație.

- ▶ Elena Farago este considerată una dintre cele mai bune creatoare de poezie pentru copii.
- ▶ A scris multe volume, dintre care amintim: „Pentru copii” (două volume), „Copiilor”, „Din traista lui Moș Crăciun”, „Ziarul unui motan” etc.
- ▶ Poeziile ei apar ca niște povețe pline de înțelepciune.

2 Ordonăți imaginile, citind versurile care se potrivesc fiecăreia.

3 Scrieți perechi de sinonime: *povară*, *a sfătui*, *sfântă*, *greutate*, *sacră*, *a îndruma*, *a lupta*, *funie*, *a se război*, *frînghie*, *mîngîitoare*, *trainică*, *nevăzută*, *rezistentă*, *invizibilă*, *duioasă*.

4 Descoperiți în poezie adjective pentru substantivele: *stele*, *scară*, *ger*, *mamă*. Alcătuiți enunțuri cu ele.

Model: steaua sfântă; Steaua sfântă s-a arătat pe cer mare și strălucitoare.

5 Găsiți explicația potrivită pentru următoarele versuri:

„...să-i țină Moșului povara, ...”

- stelele fac scara pe care va coborî Moșul;

„A-ndrumat pe vremuri magii...”

- scara trebuie să reziste greutateții sacului plin cu daruri;

„...harnicele stele ... torc...”

- le-a arătat magilor locul unde s-a născut Iisus.

6 Găsiți în text antonime pentru cuvintele: *ziua*, *jos*, *odihnesc*, *împrăștiu*, *leneșu*, *scurtă*, *văzută*.

7. Completați enunțurile folosind cuvintele potrivite:

- În noaptea de Crăciun se deschid porțile ... .
- Se știe că toți copiii cuminți și harnici primesc darurile preferate în seara de ... .
- În Ajunul Crăciunului se mănâncă grâu fiert, amestecat cu fructe, miez de nucă și ... .

Crăciun

miere

cerului

8. Creați familia lexicală a cuvîntului „stea”.

9. Construiți două propoziții în care cuvîntul „stea” să aibă sensuri diferite.

10. Atribuiți însușiri omenești cuvintelor: *noapte, stele, raze, ger*.

11. Selectați cuvintele-rimă din poezia învățată.

12. Scrieți pe caiete cuvintele, după model:

o	niște	toate
noapte	nopti	noptile
rază	...	...
stea	...	...
...	poveri	...
...	...	scările

13. Desenați și descrieți cadoul pe care îl așteptați de la Moș Crăciun.

14. Completați propozițiile folosind cuvintele **nea/ne-a**.

- Bunicul ... felicitat cu ocazia Nașterii Domnului.
- Fulgii strălucitori de ... roiesc în văzduhul rece al iernii.
- Vecinul nostru, ... Ion, ... salutat cu mult respect.
- ..., Tărcuș, ... ! Vino să te joci cu noi!

15. **Să lucrăm în echipă!**

Scrieți pe o coală de hîrtie un anunț despre organizarea serbării de Crăciun în școală.

E bine să știți!

Se spune că în noaptea sfîntă a Nașterii lui Iisus s-a deschis cerul și Duhul Sfînt a coborît deasupra Fiului lui Dumnezeu, luminînd grajdul întunecos în care se afla Mîntuitorul.

Crăciunul, astfel, este o sărbătoare sfîntă, care aduce lumină în sufletele oamenilor.

Atelier de creație

SCRISOARE LUI MOȘ CRĂCIUN

- 1 Citiți împreună cu Creionaș scrisoarea lui Știetot și observați părțile ei componente.

Data și locul

15.12.2012, Chișinău

Formula de adresare

Dragă Moș Crăciun,

Introducerea

Ți scrie un băiat de nouă ani.
Mă numesc Știetot.

Cuprinsul

Aștept cu nerăbdare să sosești și în acest an, aducând aerul de poveste și misterul sărbătorilor de iarnă.

Miu că vii de departe, tocmai din Fara Zăpezilor, că drumul e greu, dar sper să te ajute renii iuți ca săgeata. Cred că iepurașul Varză-Dulce și piticul Bombonică au răsfoit cu atenție cartea de purtări și au pregătit multe daruri pentru copiii cuminiți.

M-aș bucura dacă aș primi și eu un cadou, ceva ce se potrivește unui băiat de vârsta mea.

În fiecare an îți pun un scaunel lângă Pomul de Crăciun ca să te odihnești puțin. Îl voi pune și acum.

Te aștept cu nerăbdare, Moșule!

Încheierea

Formula de încheiere

Cu drag,
Știetot

Semnătura

- 2 Alcătuiți și voi o scrisoare pentru Moșul. Nu uitați să fiți sinceri și să-i povestiți despre faptele voastre, cerându-i ceea ce meritați.

Legenda lui Moș Crăciun

Cîndva, la marginea unei păduri, trăia un om bătrîn ca vremea. Doar singurătatea locuia cu el. Avea plete lungi și barbă albă, iar ridurile parcă-l întineau cînd zîmbea.

Căsuța lui era curată ca un pahar de cristal, iar la geamurile ei rîdeau flori multicolore.

Cea mai mare dorință a lui era să aibă un nepoțel, pentru că iubea foarte mult copiii. Odată, a făcut o ladă de jucării și a mers la copiii din satul vecin. Era tare bucuros că i-a făcut fericiți, oferindu-le daruri. Aceștia i-au mulțumit și au plecat pe la casele lor. Moșul iar a rămas singur. Durerea lui era atît de mare, încît a hotărît să plece încotro îl vor duce ochii. Merse bătrînul drum lung și greu, pînă ajunsese în Împărăția Zăpezilor.

Acolo, el își construi o căsuță de brad. Vînturile șuierătoare îl făceau să-și aducă deseori aminte de locurile natale, dar cel mai mult îi era dor de copii. De tristețe, începu să confecționeze seară de seară avioane, trenulețe, păpuși, urși. Își închipuia că are în fața lui o mulțime de copii cărora le împarte jucării. Atunci muncea mai cu spor.

Vestea despre acest bătrîn se răspîndi repede, ajungînd și la urechile Crăiesei Zăpezilor.

Într-o zi, ea se îndreptă spre căsuța lui. Tare s-a mai bucurat moșul de oaspeți!

– Pentru că iubești foarte mult copiii, îți voi alunga tristețea din suflet! Fie ca de azi încolo, să-i bucuri cu darurile tale pe cei mici!

Zicînd acestea, ea l-a atins cu o baghetă fermecată și a continuat:

– Vei avea însă doar o singură zi a anului, ziua de Crăciun, pentru a-i vizita pe copii. De aceea toți te vor numi Moș Crăciun. Să ai viață veșnică, să trăiești cât vor fi copii pe pământ!

Ce fericit era moșul! Din acea zi, muncea cu mai multă tragere de inimă alături de spiridușii și piticii veniți în ajutor.

În Ajunul Crăciunului, Crăiasa Zăpezilor i-a trimis o sanie trasă de reni. Moșul a adunat toate jucăriile și le-a așezat cu grijă într-un sac mare. A îmbrăcat o haină roșie, tivită cu blăniță albă, ca să fie văzut de departe. A luat un toiag de alun, a agățat clopoței de argint la gîtul renilor și a pornit la drum.

Se oprea unde știa el că sînt copii cuminiți. Intra pe geam, pe gura cheii, pe horn, lăsîndu-le daruri sub Pomul de Crăciun.

După ce sacul lui fermecat se golea, Moșul se întorcea iar în Țara Zăpezilor.

- 1 Unde locuia omul bătrîn ca vremea?
- 2 Cum arăta el?
- 3 Care era cea mai mare dorință a lui?
- 4 Ce întîmplare l-a făcut să plece încotro îl vor duce ochii?
- 5 Unde a ajuns bătrînul?
- 6 Ce făcea el seară de seară în căsuța lui de brad? De ce?
- 7 Cine l-a vizitat într-una din zile?
- 8 Cum i-a alungat Crăiasa Zăpezii tristețea din suflet?
- 9 Ce face Moșul, în fiecare an, în Ajunul Crăciunului?
- 10 Cum intră el în casele copiilor cuminiți?

Fișă de lectură

- Personajul principal al legendei este ... .
- Acțiunea se desfășoară la început (unde?) ... , apoi ... , iar în final ... .
- Mi-a părut ciudat că ... .
- Sînt curios/curioasă să aflu ... .
- Aș vrea/n-aș vrea să trăiesc în Țara Zăpezilor, pentru că ... .
- Sînt convins/convinsă că ... .
- Dacă aș putea, aș ... .
- Mă bucur enorm atunci cînd ... .

Probă de evaluare

1 Citiți cu atenție textul de mai jos.

Pomul de Crăciun

„Părinții luară copiii nerăbdători de mână și le spuseră:

- Veniți să vedeți Pomul de Crăciun!
- Vai, ce frumos este! exclamară ei.

Bradul înalt din mijlocul camerei spațioase era împodobit cu mere aurite și argintate, migdale zaharisite, bomboane poleite și alte dulciuri îmbietoare. Lumînările de pe el sclipeau ca niște stele.

Maria zări sub pom păpuși grațioase și tot felul de jucării mici. Cel mai mult însă îi plăcu o rochiță împodobită cu panglici colorate.”

(E.T.A. Hoffmann. „Spărgătorul de nuci”)

2 Răspundeți la întrebările date:

- Unde se afla Pomul de Crăciun?
- Cu ce erau împodobite ramurile lui?

3 Transcrieți din ultimul alineat al textului toate substantivele însoțite de adjective.

4 Treceți adjectivul la numărul potrivit.

brad înalt
brazi ...

copil ...
copii nerăbdători

părinte dragăstos
părinți ...

5 Scrieți substantivele de la care s-au format adjectivele date:

aurite – ...,   argintate – ...,
zaharisite – ...,   poleite – ...

6 Scrieți propoziții folosind îmbinările de cuvinte: *toiag fermecat*, *zăpadă argintie*, *sărbătoare sfântă*, *cetină mirositoare*.

Iarna multe jocuri știe Prin zăpada argintie...

✓ Unde v-ar plăcea să călătoriți alături de cei dragi? De ce?

La Polul Nord

după Marin Sorescu

Azi, vă rog să vă îmbrăcați într-un timp record. Mergem la Polul Nord. Rugați toate mătușile să vă caute mai repede căciulițele, fularele, mănușile.

Hai, lăsați gălăgia și jocurile, că pierdem acolo locurile. Că la pol ninge foarte tare și, într-o clipă, zăpada acoperă orice numărătoare. Și s-ar putea întâmpla să ne așezăm cu un loc mai jos ori mai sus, să ne scoale de pe el un urs.

Acum, pînă una-alta, eu o să studiez harta. Am și găsit! Din orice încurcătură tot eu vă scap! Mergem cu tramvaiul pînă la cap! Acolo căutăm o săniuță, dacă se poate cu ataș, și înhămăm la ea doisprezece iepurași. Noi vom pocni o dată din biciușcă și iepurii vor porni ca din pușcă.

Ce observăm?

✧ Textul este în proză rimată.

A, va fi pentru ei un fleac să străbată nouă păduri, să sară peste șapte munți și să ocolească un lac. Din cînd în cînd vom țipa la urechea lor, să se-audă ca la difuzor: „Hei, mergem bine, nordul e pe-aici, după cum ne învață mușuroaiele de furnici”.

Trebuie să spun că acele meleaguri se caracterizează prin ger. Clima de la Polul Nord e climă de frigider.

Plecăm! Bineînțeles nu la război! Aoleu, pînă vă pregătiți, uite c-a venit polul la noi. L-au văzut ciorile și coțofenele, care au început a-și vărui cu zăpadă penele. Acum, că tot ați rugat să umble după mănuși, haideți la săniuș! N-o fi chiar ca la Oceanul Înghețat, dar, ca să zic așa, tot e ceva.

cap – aici: capătul liniei de tramvai; stația terminus
ataș – aici: anexă de metal prinsă de sanie
biciușcă – bici scurt și subțire
difuzor – obiect care amplifică și răspîndește sunetele
climă – totalitatea fenomenelor (temperatură, vînturi, ploi, ninsori etc.) caracteristice unei regiuni

Să înțelegem textul!

- 1 Unde sînt invitați copiii?
- 2 Cum vor să ajungă ei pînă la Polul Nord?
- 3 Ce fel de săniuță ar dori să ia?
- 4 Pe cine vor să înhame la sanie? De ce?
- 5 După ce se vor orienta copiii ca să nu rătăcească drumul spre pol?
- 6 Cum este clima în zonele polare?
- 7 De ce invitația într-o călătorie la Polul Nord s-a transformat într-o invitație la săniuș?

► Marin Sorescu, poet și prozator român, este cunoscut pe toate continentele. Opera sa e tradusă în mai mult de douăzeci de limbi ale lumii.

► Cartea pentru copii „Unde fugim de-acasă?”, scrisă în proză rimată, cucerește inimile micilor cititori de aproape patru decenii la rînd.

Să dezlegăm tainele textului!

- 1 Citiți expresiv textul.
- 2 Citiți fragmentul din care aflăm:
  - a) cum trebuie să se îmbrace copiii pentru a ajunge la pol;
  - b) ce mijloace de transport doreau să folosească în acest scop;
  - c) cum este clima la Polul Nord.
- 3 Citiți fragmentul care corespunde imaginii ce însoțește textul.

4 Grupați perechile de sinonime: **încurcătură**, *studiez, să străbată, meleag, nord, bucluc, miazănoapte, ținut, cercetez, să traverseze, record, să ocolească, performanță, să înconjoare.*

5 Găsiți explicațiile potrivite stabilind corespondența:

„...vor porni ca din pușcă.”

• la Polul Nord putem întâlni urși-albi (urși-polari);

„...climă de frigider.”

• vor porni foarte repede din loc;

„...s-ar putea... să ne scoale de pe el un urs.”

• la pol temperaturile sînt foarte scăzute;

„...într-o clipă, zăpada acoperă orice numărătoare.”

• ninsoarea acoperă penele păsărilor, ca și cum le-ar vărui;

„...ciorile și coțofenele... au început a-și vărui... penele.”

• în zonele polare cad ninsori abundente.

6 Descoperiți în text cuvinte ce rimează. Recitiți textul, accentuînd rimele.

Model: record – Nord.

7 Formulați întrebări pentru următorul răspuns:

Copiii vor să înhame la sanie doisprezece iepurași.

8 Scrieți pe caiete cîte trei adjective pentru cuvintele:

Model: călătorie amuzantă, imaginară, poznașă;

ieपुरași ... , ... , ... ; timp ... , ... , ... ; sanie ... , ... , ... ;

zăpadă ... , ... , ... ; păduri ... , ... , ... ; jocuri ... , ... , ...

9 Alcătuiți enunțuri cu următoarele cuvinte: *jocuri, ninge, hartă, săniută, iepurași, Polul Nord, Oceanul Înghețat.*

10 Observați în text momentele hazlii care nu sînt posibile într-o călătorie reală.

11 **Să lucrăm în echipă!**

Descrieți un animal de la Polul Nord.

E bine să știți!

Ne putem orienta în spațiu și după unele **semne naturale**:

- Mușuroaiele de furnici au intrarea orientată spre sud.
- Pe partea de nord copacii au coaja neregulată, crăpată, umedă și uneori acoperită cu mușchi.
- La copacii singuratici, frunzele sînt mai dese în partea de sud.

PRONUMELE. PRONUMELE PERSONAL

1 a) Analizați imaginile. Citiți cu atenție enunțurile rostite de copii.

– Să repartizăm rolurile: **eu** sînt Lizuca. **Tu** ești Patrocle. **Ea** este bunica, iar **el** – bunicul.

– Ene, **noi** începem repetiția. Veniți și **voi**?

– Da! Fă cunoștință, Aura: **ei** sînt colegii mei, iar **ele** – verișoarele mele.

Ce observăm?

✦ Unele cuvinte înlocuiesc nume de persoane.
Exemplu:
Ea este bunica.
Lia este bunica.

b) Ce nume de persoane înlocuiesc cuvintele evidențiate?

Rețineți!

- ▶ **Pronumele** este partea de vorbire care ține locul unui substantiv. Pronumele care înlocuiesc numele unor persoane se numesc **pronume personale**.
- ▶ Pronumele **eu, tu, el, ea** indică o singură persoană. Ele sînt la **numărul singular**.
- ▶ Pronumele **noi, voi, ei, ele** indică mai multe persoane și sînt la **numărul plural**.

2 Citiți pronumele folosite de Ana în discuție. La ce număr sînt?

3 Citiți pronumele folosite de Lică și de Ene. La ce număr sînt acestea?

Rețineți!

- ▶ **Persoana I** (eu, noi): arată persoana sau persoanele *care vorbesc*.
- ▶ **Persoana a II-a** (tu, voi): arată persoana sau persoanele *cu care se vorbește*.
- ▶ **Persoana a III-a** (el, ea, ei, ele): arată persoana sau persoanele *despre care se vorbește*.

- 4 Observați tabelul. Alcătuiți opt propoziții în care să folosiți formele pronumelui personal, la ambele numere.

persoana	singular	plural
I	eu	noi
a II-a	tu	voi
a III-a	el, ea	ei, ele

- 5 Scrieți pe caiete fragmentul de mai jos, completându-i spațiile cu pronumele personale potrivite:

„Dragii mamei copilași, ... mă duc în pădure după mîncare. ... încuiați ușa după mine.

- Auzit-ați ce-am spus? întrebă ...
- Da, mămucă, ziseră ...
- Pot să am nădejde în ...?
- Da, mămucă! ... sîntem o dată băieți!”

(Ion Creangă. „Capra cu trei iezi”)

- 6 Înlocuiți substantivele evidențiate cu pronumele personale potrivite:

- **Mama** lucrează la biblioteca pentru copii.
- **Cezar, Emil și Ștefan** au participat la un concurs.
- **Ion** este pasionat de șah încă din copilărie.
- După lecții, **Delia și Mirela** au plecat la patinoar.

Rețineți!

Pronumele **eu, el, ea, ei, ele** se scriu cu „e”, dar se pronunță cu „ie”.

- 7 Transformați propozițiile, trecînd pronumele evidențiate la numărul plural.

- **Eu** voi merge la munte duminica viitoare.
- **Ea** și-a cumpărat în vacanța de iarnă schiuri noi.
- **El** întotdeauna conduce sania sa cu multă atenție.
- – **Tu** vei veni mîine la derdelușul de la marginea satului?

- 8 Alcătuiți cîte un enunț în care cuvîntul „noi” să fie adjectiv, apoi pronume personal.

- 9 Selectați din textul „La Polul Nord” pronumele personale învățate și alcătuiți cu ele enunțuri.

- 10 Redactați un scurt text intitulat „La derdeluș”. Folosiți cel puțin patru pronume personale.

- ✓ Enumerați jocurile de iarnă ale copiilor. Precizați specificul fiecărui joc (locul desfășurării, obiectele necesare...).

La săniuș

după Ion Agârbiceanu

La începutul săptămînii fluturau rar cîțiva fulgi de nea prin văzduhul sur. Se opreau pentru o clipă nehotărîți, apoi coborau iar și iar se opreau. Parcă le părea rău după înălțimile din care veneau.

Numai la o săptămînă, iarna s-a înstăpînit peste lume, pînă la marginile zării.

– Cojoc gros ca în anul acesta n-a mai avut dumneaei de mult, vorbesc între ei bătrînii.

Ulițele tăcute ale satului sînt acoperite de un covor alb și gros. Casele par mai mici, dormitînd sub acoperișurile grele.

Gerul neîndurător s-a mai muiat. Copiii satului au și pornit cu săniușele pe coastă. Locul e larg, așa încît pot pleca deodată zeci de săniușe neobosite ce vin ca trăsnetul pînă la poale.

Mult s-au mai rugat Vasilică și Niculăiță de părinți să-i lase și pe ei cu săniușă.

– Dacă pățiți ceva? Acolo sînt și sănii mai mari care vă pot doborî.

Dar, pînă la urmă, au primit îngăduință. Se făcură amîndoi cai și porniră în fugă către coasta săniușului. Obrajii le ardeau de bucurie și ochii le scînteiau.

– Șezi tu înainte, Vasilică!

– Ba șezi tu!

– Să șadă cel care știe sania mai bine, zise un băiat de alături.

Pînă la urmă se așeză Vasilică în față. Apoi ceru să conducă și Niculăiță. Sania se răsturnă de două ori. Trecu la cîrmă iar Vasilică. Și tot așa, nici nu știau cum fuge timpul.

Se însera cînd copiii intrară în curte.

Ce observăm?

✦ Autorul atribuie însușiri ome-nești unor lucruri și fenomene ale naturii. *Exemplu:* Fulgii se opreau nehotărîți.

– Acum se vine? le strigă mama. N-ați pățit nimic? întreabă ea mai blînd, apropiindu-se.

– N-am pățit.

Și copiii intrară în casă, cu gîndul că a doua zi vor merge iar la săniuș.

s-a înstăpînit – s-a făcut stăpînă

îngăduință – aici: permisiune, voie

coastă – aici: pantă

Să înțelegem textul!

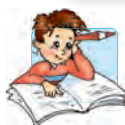
- 1 Cînd și unde are loc întîmplarea?
- 2 Cum prezintă autorul începutul iernii?
- 3 Ce aspect au ulițele și casele sub povara zăpezii?
- 4 Care este bucuria copiilor?
- 5 Cum s-au simțit la săniuș Vasilică și Niculăiță?
- 6 De ce s-au întors copiii acasă pe înserate?

► Marele prozator Ion Agârbiceanu a scris multe povestiri impresionante grupate în volumul „File din cartea naturii”.

► Activitatea literară și-a început-o încă în ultimii ani de liceu: mai întîi, cu poezii, apoi scrie și schițe umoristice.

► Școlarii citesc cu plăcere frumoasele sale schițe: „Nepoata lui Moș Mitruț”, „Bunica”, „La săniuș”, „Ciocîrlia” etc.

Să dezlegăm tainele textului!

- 1 Citiți expresiv textul în lanț, apoi pe roluri.
- 2 Citiți propozițiile în care sînt descrise ulițele satului, casele, locul pentru săniuș.
- 3 Găsiți sinonimele din cele trei coloane.

coastă

a chiui

a se răsturna

a conduce

a scînteia

bucuros

vesel

a îndruma

a se rostogoli

a străluci

a striga

pantă

a țipa

voios

povîrniș

a dirija

a sclipi

a cădea

4 Realizați corespondența dintre expresiile selectate din text și explicațiile potrivite:

„Obrajii le ardeau de bucurie...”

• alunecă foarte repede;

„...vin ca trăsnetul...”

• aveau obraji rumeni de aerul rece;

„Se făcură amîndoi cai...”

• s-au înhămat ca niște cai la sanie.

5 Ordonăți ideile principale ale textului, apoi delimitați fragmentele.

• După ce și-au cerut voie de la părinți, băieții au pornit la derdeluș.

• Seara, copiii se întorc fericiți acasă.

• Copiii se dau cu săniuțele.

• Frumoasa iarnă a pus stăpînire peste sat.

6 Recitiți textul, apoi povestiți:

a) fragmentul în care frumoasa iarnă pune stăpînire peste sat;

b) fragmentul în care copiii se dau cu sania;

c) textul în întregime.

7 Continuați propozițiile pe caiete, folosind informațiile din text.

• Cîțiva fulgi de nea fluturau ... .

• Iarna a pus stăpînire ... .

• Casele par mai mici sub ... .

• Vasilică și Niculăiță porniră în fugă ... .

• Obrajii le ardeau ... .

8 Alcătuiți enunțuri folosind expresiile: *văzduhul sur, covor de zăpadă, marginile zării, ger neîndurător, fulgi nehotărîți.*

9 Selectați din text adjectivele potrivite pentru substantivele:

văzduhul ... ; covor ... ; acoperișurile ... ;

cojoc ... ; casele ... ; sănii ... .

10 Despărțiți în silabe cuvintele: *săptămîină, coastă, îmbujorați, îngăduință, fulgi, scînteiau.*

11 Schimbați substantivele de mai jos după model: *obraz – obraji – obraji. Copil, băiat, ochi, fulg, bătrîn, părinte.*

12 Explicați plasarea semnelor de punctuație din ultimul fragment.

13 Alcătuiți propoziții în care cuvîntul „coastă” să aibă sensuri diferite.

14 **Să lucrăm în echipă!**

Ilustrați printr-un desen jocurile de iarnă îndrăgite de voi.

- ✓ Povestiți despre viața păsărilor sedentare iarna.
- ✓ Ce activități de îngrijire a acestor vietăți ați făcut vreodată?

Copiii și păsărelele

după Eugen Jianu

Înspre vremea prânzului a început să ningă. Ninge cu fulgi așa de mari, de parcă roiuri de fluturi albi dădeau năvală peste lume, coborînd din cer în zbor leneș. Pînă în seară, toate se aflau sub acoperămînt pufos de omăt gros. Cît ne-am bucurat! Neaua e o bună prietenă a copiilor, doar știți și voi! Am avut vreme să scoatem săniuțele. Ce zarvă a mai fost la derdeluș! Numai noaptea ne-a mai încurcat planurile.

A doua zi dimineață însă, cum am ieșit afară, am și pornit să facem un om de zăpadă. Noi voiam unul din cei cum nu s-a mai văzut. Am muncit mult, dar l-am făcut! Ochii i-am pus din tăciuni negri. Dintr-o perie veche i-am meșterit mîndrețe de sprîncene. Pentru dinți am făcut rost de cîteva semințe de dovleac. Dintr-un morcov și o sfeclă i-am făcut un nas galben și doi obraji roșii ca para focului. Pe cap i-am pus o căciulă veche, găsită în pod.

N-a durat mult și un stol de pițigoii și cîteva sticleți puși pe șotii au dat năvală peste omul de zăpadă. Nici una, nici două, un pițigoii s-a urcat drept pe nas, începînd să ciugulească din morcov, iar ceilalți i-au urmat pilda, tare conștiincioși.

– S-a îngreunat de tot traiul acestor păsărele! spuse nenea Vuia, pădurarul, care se apropiase de noi. Ele au nevoie de adăpost și mîncare în această perioadă a anului.

– Atunci să vină toate păsărelele aici! rostiră într-un glas copiii. Vom face rost de firimituri de pîine uscată și le vom meșteri căsuțe călduroase. Îți vom da și dumitale cîteva trăistuțe cu mîncare, pentru cele din pădure.

Să înțelegem textul!

- 1 În ce anotimp are loc acțiunea?
- 2 Cum copiii își exprimă bucuria la căderea fulgilor?
- 3 Ce fel de om de zăpadă voiau să construiască?
- 4 Ce au mai folosit copiii pentru a-l înfrumuseța?
- 5 Cine a dat năvală peste omul de zăpadă?
- 6 Ce le-a explicat pădurarul copiilor?
- 7 Ce decizie au luat ei?

zarvă – gălăgie, agitație

tăciune – aici: cărbune ars incomplet

sticlete – pasăre sedentară, viu colorată cu roșu, negru, alb și galben

► Numele adevărat al autorului este Eugen Ionel Popescu. Acesta rămîne a fi un scriitor de o profunzime rară în peisajul cărților despre natură.

► Din dragostea lui nemărginită pentru natură și vînătoare, el a lăsat literaturii pentru copii volumele: „Casa lui Moș Vuia”, „Prin fîneată, prin verdeată”, „Întîlniri cu animale”, „Păcăleala bursucului”, „Poveste de iarnă”, „Legenda ciocănitoarei”, „Cîntecul privighetorii”.

Să dezlegăm tainele textului!

- 1 Citiți expresiv textul.
- 2 Găsiți în text sinonime pentru cuvintele: *cîrduri*, *înveliș*, *moale*, *gălăgie*, *frumusețe*, *pozne*, *s-au năpustit*, *exemplu*, *sîrguincioși*, *viață*.
- 3 Alegeți titlul potrivit pentru fiecare imagine.

- Explicația pădurarului
- Neaua – prietena copiilor
- Omul de zăpadă
- Decizia copiilor
- Năvălirea păsărilor

- 4 Recitați textul și delimitați fragmentele după titlurile de mai sus.

5 Realizați corespondența dintre expresiile selectate din text și explicațiile potrivite:

„...noaptea ne-a mai încurcat planurile.”

• doreau să ajute toate păsările, înțelegându-le greutatea;

„...i-am meșterit mîndrețe de sprîncene.”

• din cauza întunericului au întreprins cu greu joaca de pe derdeluș;

„...să vină toate păsările aici!...”

• i-au făcut sprîncene deosebite.

6 Găsiți în text adjective pentru următoarele substantive:

• fulgi ...;

• obraji ...;

• fluturi ...;

• căsuțe ...;

• zbor ...;

• acoperămînt ....

7 Completați enunțurile folosind informațiile din text:

• Stoluri de fluturi albi ... .

• ... este o bună prietenă a copiilor.

• A doua zi, copiii au construit ... .

• Un stol de ... și cîțiva ... au năvălit peste omul de zăpadă.

• Păsărelele au nevoie de ... .

• – Vom face rost de ... și le vom meșteri ... .

8 Alcătuiți enunțuri folosind expresiile: *acoperămînt pufos, roșii ca para focului, au dat năvală, puși pe șotii, căsuțe călduroase.*

9 Să lucrăm în echipă!

Cubul

Descrieți omul de zăpadă din text.

Comparați traiul păsărilor sedentare cu cel al păsărilor călătoare.

Aplicați cunoștințele dobîndite anterior, alcătuiți familia lexicală a cuvîntului „joc”.

Analizați părțile de vorbire învățate: *Ei au meșterit căsuțe călduroase.*

Argumentați. De ce zăpada aduce numeroase foloase?

Asociați corect îmbinările de cuvinte pentru a obține comparații:

• obraji roșii

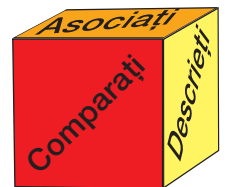
• ca tăciunele

• ochi negri

• ca niște fluturi

• fulgi mari

• ca para focului

PRONUMELE PERSONAL DE POLITETE

- 1 Citiți replicile din imagine. Observați cuvintele evidențiate și răspundeți la întrebări:

– Tată, **dumneata** ai fost elevul domnului Ene?

– Da, **dumnealui** este un bun profesor!

- Ce cuvinte pot înlocui substantivele **tată** și **profesor**?
- Cu ajutorul căror cuvinte i se adresează fiica tatălui?
- De ce ea n-a folosit pronumele **tu**?
- De ce tata n-a folosit pronumele **el**, vorbind despre profesor?

Rețineți!

- ▶ **Pronumele personal de politețe** arată respectul deosebit față de o persoană.
- ▶ Formele pronumelui personal de politețe sînt:

	singular	plural
persoana a II-a	dumneata (d-ta)	dumneavoastră (dv., dvs., d-voastră)
persoana a III-a	dumnealui (d-lui), dumneaei (d-ei)	dumnealor (d-lor)

- 2 Transcrieți dialogul și subliniați pronumele personale de politețe:
- Sărut mîna! **Dumneavoastră** sînteți doamna bibliotecară?
  - Da. Aș putea să te ajut cu ceva, copile?
  - Doamna învățătoare ne-a spus să citim cîteva fabule.
  - **Dumneaei** a precizat un autor anume?
  - Nu.
  - Atunci îți recomand fabulele scrise de Grigore Alexandrescu sau de Alexandru Donici.

- 3 Alcătuiți trei enunțuri folosind pronume personale de politețe.

- ✓ Cum v-ar plăcea să vă petreceți timpul liber într-o zi frumoasă de iarnă? Motivați alegerea.

Cheița

după Mircea Sântimbreanu

De trei zile, Costel e foarte amărît. Și-a pierdut cheița de la patine. Nu știați că are patine noi? Mă mir. Le-a văzut tot cartierul: ușoare, nichelate și tocmai cât trebuie de tăioase. Ce mai, o mîndrețe de patine! Păcat că nu l-ați văzut cum patina: zbura ca o nălucă pe luciul patinoarului. Tăia cu îndemînare opti șerpuitori, legănîndu-se în ritmul muzicii, cînd pe un picior, cînd pe altul... Pe urmă a pierdut cheița. Cînd? Unde? Habar n-are. O caută de trei zile. Și unde n-a căutat-o? La patinoar nu mai vorbesc... Dar acasă? Parcă a rămas vreun colțișor nescotocit?

A căutat-o mai întîi, bineînțeles, în buzunare. În toate buzunarele! Apoi în sertare. Apoi în pat, deoarece și-a amintit că, venind de la patinoar, s-a trîntit nițel să se odihnească. A scuturat salteaua, plapuma, cearșafurile. Nimic. S-a vîrît și sub pat înarmat cu o lanternă. Pe urmă a luat la rînd dulapurile, apoi din nou buzunarele.

– Tu n-ai de învățat? îl întrebă bunica amețită de atîta zarvă. Nu ai nimic de scris? Ce tot bodogănești? Pune mîna pe toc, pe creion...

Costel se așeza la măsuță, dar după cîteva clipe sărea în sus. În cămară trebuie să fie: într-un borcan de murături! Își amintește precis: cînd s-a întors de la patinoar a vrut o acritură. Dar nu-și aduce aminte ce: un gogoșar? Un ardei umplut? Un castravete? Sau, nu cumva, a căzut cheița în butoiul cu varză?...

A doua zi – aceeași poveste. Numai că de data asta și-a întins cercetările și în bucătărie. A scotocit oală de oală, cratiță de cratiță.

– Tu n-ai nimic de scris, de învățat? îl certă mama. Ce tot te vîri în picioarele mele? Pune mîna pe toc, pe creion...

Costel se îndreptă spre măsuță, dar nici măcar nu se așeză. În pod n-a căutat! Nici în pivniță... Și repede sus pe scări, apoi jos...

A mai trecut o zi. Costel e foarte amărît. Acum caută în sacul cu nuci.

– Isprăvește odată cu scotocitul! strigă tata enervat. Tu n-ai nimic de învățat? Pune mîna pe toc, pe creion...

Dar băiatul nu are astîmpăr. Matematica, desenul și compunerea pot să mai aștepte... Întîi să-și găsească cheița. Și se vîră din nou sub pat, urcă din nou în pod, coboară iarăși în pivniță și caută... caută... caută... Ah, și cînd te gîndești că dacă și-ar face temele, ar găsi-o imediat. Căci cheița de la patine este în penar: exact între toc și creion!

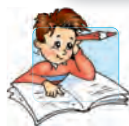
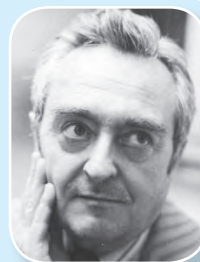
Să înțelegem textul!

- 1 Din ce cauză e amărît de trei zile Costel?
- 2 Cum sînt patinele noi ale băiatului?
- 3 Ce fel de patinator este Costel? Argumentați.
- 4 Pe unde a căutat el cheița?
- 5 Din ce cauză erau nemulțumiți mama, tata și bunica?
- 6 Ce îl îndemneau ei pe Costel să facă?
- 7 Ce sfat i-ați da voi tînărului patinator?

nichelate – aici: lucioase
șerpuitori – care descrie o linie ondulată
a isprăvi – a termina, a sfîrși
pivniță – beci

► Mircea Sântimbreanu, scriitor, publicist și producător de film, s-a remarcat și a fost îndrăgit și ca scriitor de literatură pentru copii.

► Este cunoscut de copii prin operele: „Cu și fără ghiozdan”, „Recreația mare”, „Să stăm de vorbă fără catalog”, „Lîngă groapa cu furnici” etc.

Să dezlegăm tainele textului!

- 1 Găsiți explicațiile următoarelor expresii.

„...sărea în sus.”

„...zbură ca o nălucă.”

„...n-avea habar.”

„...a luat la rînd.”

• unul după altul;

• tresărea;

• foarte repede;

• nu avea nici o idee.

2. Scrieți sinonimele, apoi antonimele cuvintelor: *repede, zarvă, a certa, amărît, vorbesc* după modelul de mai jos:

cuvîntul	sinonimul	antonimul
îndemînare	dibăcie, pricepere	neîndemînare

3. Ordonăți ideile principale ale textului și delimitați fragmentele.

Cercetările au continuat și în ziua următoare.

Băiatul nu și-a găsit astîmpăr nici în a treia zi.

Costel a pierdut cheița de la patine.

În prima zi cheița n-a fost găsită.

4. Alcătuiți un cuvînt din silabele de mai jos. Găsiți în text alte trei cuvinte care fac parte din aceeași familie.

-ti-

pa-

-tor

-na-

5. Construiți cîte o propoziție cu fiecare cuvînt din familia alcătuită la exercițiul anterior.

6. Priviți imaginile. Alcătuiți propoziții cu diferite sensuri ale cuvîntului „toc”.

tocul pantofului

toc

toc pentru ochelari

tocul ușii

7. Despărțiți în silabe cuvintele: *patinoar, mîndrețe, îndemînare, saltea, creion, umplut, scări, exact*.

8. Transcrieți dialogul pe caiete, punînd semnele de punctuație necesare.

Bunico n-ai văzut cheița de la patinele mele a întrebat Costel
 N-am văzut-o scumpule răspuse bătrîna

9. **Să lucrăm în echipă!**

Povestiți dacă ați fost cîndva și voi în situația personajului principal. Cum ați găsit obiectul pierdut? Ce concluzie ați tras?

Atelier de creație

Unitatea
5

COMPUNERE ORALĂ DUPĂ UN ȘIR DE IMAGINI

Jocurile de iarnă ale copiilor

1 Priviți imaginile și răspundeți la întrebările lui Creionaș.

- Ce fac copiii din imagine?
- Unde patinează ei?
- Cum trebuie să fie gheața?
- Cu ce sînt încălțați copiii?
- Cine face piruete* pe gheață?

- Ce fac copiii?
- Din ce este alcătuit corpul omulețului de zăpadă?
- Cu ce este împodobit el?
- De ce iubim omuleții de zăpadă?

- Unde se află copiii?
- Ce s-a întîmplat cu una dintre săniile?
- Ce fac copiii după ce ajung la poalele derdelușului?
- Pe care parte a derdelușului urcă ei? De ce?

- Ce fac băieții?
- Ce articole intră în echipamentul unui schior?
- Ce fel de schior trebuie să fii ca să poți schia printre jaloane sau să execuți sărituri?

* *piruetă* – rotire (rapidă) a corpului în jurul axei sale pe un singur picior.

COMPUNERE CU ÎNCEPUT ȘI SFÎRȘIT DAT

Jocurile de iarnă ale copiilor (continuare)

1. Descrieți fiecare imagine de la pagina 113 în două sau trei enunțuri cât mai originale.

Model: a) Pe gheața ca oglinda, fete și băieți se întrec în dansul cu patine. Cei mai iscusiți execută piruete pe luciul patinoarului.

b) ... .

c) ... .

d) ... .

2. Continuați șirul personificărilor:

- săniuțele aleargă, rîd ... ;
- derdelușul așteaptă, întîmpină ... ;
- gerul pișcă, alungă ... ;
- omul de zăpadă se bucură, ascultă ... .

3. Construiți enunțuri cu ajutorul îmbinărilor de cuvinte: *omăt sclipitor, larmă nemaipomenită, plini de voieșie, zboară ca vîntul, în toiul jocului, zîmbete fericite, pîrtii șerpuitoare, piruete amețitoare.*

4. Alcătuiți cuprinsul compunerii „Jocurile de iarnă ale copiilor”, folosind începutul și sfîrșitul dat.

Ninge ca-n poveste! Cîtă bucurie aduce iarna copiilor: zăpadă pentru schi, gheață pentru patinaj, pîrtie pentru săniuș.

.....

.....

Odată cu lăsarea serii, valurile de copii pornesc spre case. Ei sînt oboșiți, înghețați, dar cu multă căldură și bucurie în priviri.

5. Scrieți pe caiete compunerea întregită.

E bine să știți!

Crăiasa Zăpezii

după Hans Christian Andersen

Afară ninge. Kay se uita prin geam la fulgii care pluteau prin aer. Fiecare semăna cu o floare sau cu o stea în șase colțuri.

– Privește, Gherda, ce meșteșugiți sînt fulgii de nea! Nu au nici o imperfecțiune! Sînt mai frumoși decît florile adevărate!

– Păcat numai că se topesc, zise fetița, apropiindu-se de fereastra la care roiau albinele albe.

.....
Într-o zi, Kay a venit cu niște mănuși mari și cu o sanie în spate.

– Gherda, m-au lăsat și pe mine să mă joc în piață cu ceilalți băieți! strigă el bucuros și dispăru într-o clipă.

Acolo, în piața orașului, cei mai îndrăzneți copii își prindeau săniuțele de cîte o trăsură, avînd parte de o cursă minunată, dar periculoasă.

Cînd erau în culmea distracției, a apărut o sanie mare, vopsită în alb metalic. În ea ședea cineva înfășurat într-o blană de culoarea zăpezii. Kay și-a legat repede săniuța de sania cea

mare și a pornit în urma ei. Alunecau

din ce în ce mai repede. Kay s-a speriat puțin, dar ori de cîte

ori vroia să-și dezlege săniuța,

vizitiul întorcea capul și-i

zîmbea prietenește, de parcă

l-ar fi cunoscut. Au mers așa

pînă au ajuns în afara orașului.

Ninsoarea s-a întetit. Băiatul

nu mai vedea nimic în jurul

său. Începu să strige, dar nu-l

auzea nimeni. Săniuța lui zbura

cu viteza vîntului. Kay a încercat

să spună o rugăciune, dar nu-și

amintea decît tabla înmulțirii.

Deodată, sania cea mare s-a oprit și din ea a coborât Crăiasa Zăpezii. Era înaltă și grațioasă. Ochii pătrunzători îi străluceau ca două stele. Blana și rochia ei de zăpadă erau de un alb amețitor.

– Mi se pare că ți-i frig! spuse ea. Vino sub blana mea!

Crăiasa l-a luat pe băiat de mână și l-a așezat în sanie alături de ea. Când l-a învelit cu blana sa argintie, lui Kay i s-a părut că a fost aruncat într-un nor uriaș de zăpadă.

Crăiasa l-a sărutat pe frunte. Sărutul ei, rece ca gheața, îl săgetă pînă în adîncul inimii. O clipă băiatul a crezut că va muri, dar îndată i s-a făcut bine și n-a mai simțit frigul. A uitat și de Gherda, și de bunica, și de toți cei de-acasă.

- 1 Ce făceau copiii la geam?
- 2 Cu ce semănau fulgii de zăpadă?
- 3 Unde a plecat Kay împreună cu alți băieți?
- 4 Ce a făcut el, văzînd sania cea mare?
- 5 Din ce cauză s-a speriat băiatul?
- 6 Cum a reacționat el cînd a ajuns în afara orașului?
- 7 Cine a coborît din sania cea mare?
- 8 Cum arăta Crăiasa Zăpezii?
- 9 Ce s-a întîmplat cu Kay după ce a fost sărutat de crăiasă?

Fișă de lectură

- Titlul textului ...
- Autorul ...
- Personajele ...
- Acțiunea are loc (cînd?) ... .
- Citind textul:
am văzut ..., am auzit ..., am simțit ... .
- Am admirat momentul în care ... .
- Nu am înțeles de ce Kay ... .
- M-a întristat faptul ... .
- Aș vrea să știu ... .
- Aș reveni la această lectură, pentru că ... .

Probă de evaluare

1 Dictare:

Duminică, pe derdelușul de la capătul satului au năvălit copiii cu săniile. Distracția era în toi.

– Eu zic să coborîm dealul cu un șirag de săniuțe! propuse Marcel. Voi ce ziceți?

– Noi sîntem de acord, spuse Nicu. Tu, Sandu, ești cel mai potrivit cîrmaci!

Nouă săniuțe au pornit la vale într-o pulbere de zăpadă. La poalele derdelușului ele s-au răsturnat, stîrnind multă veselie în jur.

2 Intitulați textul.

3 Scrieți trei întrebări diferite pentru prima propoziție.

4 Subliniați pronumele personale din text.

5 Completați enunțurile cu pronumele personale de politețe potrivite:

- ... sînt profesorii mei.
- ... este mătușa mea.
- ... este directorul școlii.

6 Observați imaginile. Formulați două enunțuri folosind un pronume personal și un pronume personal de politețe.

7 Transcrieți propoziția în care cuvîntul „noi” este pronume personal:

- Costel are patine noi.
- Noi sîntem la derdeluș.

Și ei au fost copii...

- ✓ Recunoașteți autorul următoarelor versuri:
„Cu penetul ca sideful/ Strălucește-o porumbiță...”
- ✓ Ce știți despre acest poet genial?

Despărțirea de Ipotești

după Boris Crăciun

Mihai citea la umbra teilor cartea despre Robinson Crusoe.

– Mihai, vino la masă! Tata vrea să-ți spună ceva! strigă Ilie.

Masa era întinsă afară. La sfârșitul cinei, tatăl zise cu glas sever:

– Mihai, mergi și tu la Cernăuți! Trebuie să înveți carte. Ești pregătit de drum, hoinarul?

– Da, tată, răspunse Mihai cu glas nesigur.

A doua zi, trăsura familiei Eminovici porni spre Cernăuți. Pentru prima dată Mihai se despărțea de satul drag, de măicuța sa iubită.

Tata nu-l deranja cu nici un cuvânt – prea mult a plîns băiatul la despărțirea de Ipotești.

Drumul de țară s-a terminat. Începea altul, acoperit cu bucăți de piatră roșiatică. Mihai era impresionat de arhitectura orașului Cernăuți. Trăsura s-a oprit în fața casei distinsului profesor Aron Pumnul, care ținea în gazdă copii veniți din Moldova.

Dascălul a dat bărbătește mîna cu boiernașul Gheorghe, apoi a așezat palma pe creștetul băiatului cu păr negru, bogat și fața smolită și a întrebat:

- Cum te numești, copile?
- Mihai.
- Și câți ani ai tu?
- Opt.

Domnul profesor i-a ridicat bărbia și i-a căutat privirea:

- Îți strălucesc ochii, Mihăiță. Vrei să înveți carte?
– Cum să nu vreau? Cine știe carte are patru ochi...

I-a plăcut cărturarului răspunsul isteț al puștiului cu ochi curioși. În clipa aceea, între faimosul dascăl și micuțul învățacel s-a înfiripat o legătură sufletească ce va rodi bogat mai târziu.

Fiindcă citea bine și era copil inteligent, Mihai a fost înscris direct în clasa a treia a școlii primare. În anul următor, viitorul poet, a fost clasificat al cincilea din cei optzeci și doi de absolvenți ai clasei a patra.

hoinar – persoană care umblă mult și fără rost
arhitectură – aici: felul în care erau construite clădirile
creștet – vârful capului
s-a înfiripat – aici: a luat naștere

Să înțelegem textul!

- 1 Ce a aflat Mihai de la tatăl său după cină?
- 2 De ce a plîns băiatul înainte de a pleca la Cernăuți?
- 3 La cine s-a oprit în gazdă copilul din Ipotești?
- 4 Prin ce l-a impresionat băiatul de opt ani pe profesorul Aron Pumnul?
- 5 Ce s-a înfiripat în timpul primei discuții dintre copilul Mihai și faimosul dascăl?
- 6 De ce băiatul a fost înscris direct în clasa a treia?
- 7 Cum a absolvit școala primară elevul Mihai Eminovici?

Să dezlegăm tainele textului!

- 1 Citiți expresiv textul. Recitați-l pe roluri.
- 2 Continuați ideile principale ale textului completînd propozițiile:
  - Mihai află ...
  - Profesorul Aron Pumnul ...
  - În ziua următoare ...
  - Inteligentul elev ...
- 3 Delimitați fragmentele textului, corespunzător ideilor formulate la exercițiul anterior.
- 4 Povestiți textul după ideile principale.
- 5 Transformați propozițiile.

Model: Mihai se despărțea. | Mihai s-a despărțit.

- Drumul se termină.
- Profesorul se uită.
- Dascălul se apropie.
- Elevul se străduie.

6 Completați propozițiile cu adjectivele potrivite din text.

Mihai avea păr ..., ..., față ... și ochi ...

Mihai se despărțea cu greu de satul ... și de măicuța sa ...

7 Alegeți șirul în care sînt scrise numai substantive proprii. Alcătuiți propoziții cu fiecare dintre ele.

Mihai,
Cernăuți,
țară, Ipotești,
Ilie, Moldova.

Cernăuți, Ilie,
Mihai, orașul,
Eminovici, Aron
Pumnul, Moldova.

Ipotești,
Aron Pumnul,
Mihai, Moldova,
Cernăuți,
Gheorghe
Eminovici.

Robinson,
Ilie, Mihai,
arhitectură,
Cernăuți,
Aron Pumnul.

8 Selectați sinonimele din coloanele de mai jos:

• smolit	• cărturar	• faimos
• isteț	• nehotărît	• brunet
• nesigur	• vestit	• îndrumător
• profesor	• ager	• șovăitor
• celebru	• smead	• inteligent

9 Să scriem corect!

a) *acea clipă – clipa aceea*
acea carte – cartea aceea
b) *acei copii – copiii aceia*
acei ani – anii aceia

10 Completați după modelul de la exercițiul 9, apoi alcătuiți propoziții cu îmbinările obținute.

acea școală – școala ...

acei elevi – elevii ...

acea clasă – clasa ...

acei părinți – părinții ...

E bine să știți!

► Mihai era al șaptelea copil în familia Eminovici. Cel mai apropiat tovarăș de joacă al lui era fratele Ilie, mai mare cu trei ani.

► Aron Pumnul i-a predat gramatica și literatura română la Gimnaziul din Cernăuți. La moartea acestuia, învățăcelul a scris o poezie dedicată profesorului drag.

VERBUL

1 Citiți dialogul și răspundeți la întrebări.

– Alo! Unde ești, fiule? Te așteptăm la cină...

– Sînt la bazin. Înot cu atîta plăcere! Voi fi acasă peste o oră.

Ce observăm?

- ✧ Cuvîntul **înot** exprimă o **acțiune**.
  - ✧ Cuvintele **ești, sînt, voi fi** exprimă **existența**.
  - ✧ Cuvîntul **așteptăm** exprimă **starea**.
- Toate aceste cuvinte sînt părți de vorbire.

- Încercați să recitiți dialogul fără cuvintele evidențiate. Ce observați?
- De ce fără ele nu se poate realiza comunicarea?
- Ce exprimă fiecare dintre aceste cuvinte?

Rețineți!

Partea de vorbire care exprimă **acțiunea, starea** sau **existența** lucrurilor, ființelor, fenomenelor naturii se numește **verb**.

2 Din fiecare coloană excludeți verbul care nu se potrivește:

acțiune

- va dansa
- citește
- sădim
- a fost
- colorăm

existență

- sîntem
- au existat
- se bucură
- erai
- vor fi

stare

- dormita
- visezi
- s-a emoționat
- tace
- aleargă

3 Recitiți textul. Transcrieți verbele, grupîndu-le în funcție de ceea ce exprimă fiecare (acțiune, stare, existență).

Este ora prînzului.

Pufuleț, motanul Mirelei, se află în sufragerie. Fetița pregătește o salată. Acum taie legumele. Ea așteaptă un oaspete drag. Pufuleț stă cuminte într-un ungher.

4 Alcătuiți propoziții cu verbele de la exercițiul anterior.

- ✓ Cu ce vă ocupați în timpul liber?
- ✓ Ce compozitori din țară sau de peste hotare cunoașteți?

O amintire de neuitat

după George Sbîrcea

Jurjac, cum l-au alintat cei din familie pe George Enescu în copilărie, a moștenit din plin dragostea de muzică de la părinții săi. Tatăl, Costache Enescu, făcea deseori muzică, la ceasul înserării, acompaniat la chitară de soția sa, Maria.

Odată, copilul a avut prilejul să asculte un taraf alcătuit din vioari, nai, țambal. Băiatul i-a urmărit pe lăutari fără să clipească. Se simțea luat de sunete ca de un puhoi. După ce muzica amuți, copilul sări în picioare și se repezi în zăvoiul apropiat. Rupse la iuțeală câteva nuiele cu care s-a întors acasă. Băiatul întinse o sfoară pe nuiua cea mai groasă, apoi cu una subțirică, ce-i servea drept arcuș, s-a apucat să „cînte” tot ce auzise la lăutari. Însă cum sfoara nu scotea nici un sunet, copilul a fredonat el însuși melodiile întipărite în memorie.

– Cum ai învățat atît de repede cîntecele lăutarilor? întrebă uimit tatăl.

– Nu știu. Mi-au venit așa deodată, singure.

Această întîmplare neobișnuită a atras atenția părinților, care și-au dat seama că natura l-a înzestrat pe Jurjac cu daruri artistice alese.

Nu mult după aceea, tatăl i-a cumpărat o vioară adevărată. Primul lui dascăl la vioară a fost lăutarul din sat, care după câteva lecții nu mai avea ce să-l învețe pe micul învățăcel. Atunci, el îi spuse lui Costache Enescu:

– Băiatul acesta al matală e tînăr încă, dar eu zic c-are să ajungă mare artist. Într-o zi, el va cinsti neamul nostru din Moldova.

La cinci ani și jumătate, băiatul a compus întîia sa „operă” pentru pian și vioară: „Pămînt românesc”. Visul lui era să

devină compozitor. Dorea să facă recunoscut numele țării sale iubite, frumusețea și înțelepciunea cîntecelor populare românești, de care era profund legat.

Ajuns mare compozitor, George Enescu a dus pe culmi gloria muzicii și a pămîntului românesc.

Să înțelegem textul!

- 1 De la cine a moștenit George Enescu dragostea față de muzică?
- 2 Cum a ascultat copilul muzica lăutarilor?
- 3 Ce a făcut băiatul după ce muzica a amuțit?
- 4 Ce și-a confecționat el din nuiielele rupte din zăvoi?
- 5 De ce tatăl rămase uimit?
- 6 Ce au înțeles părinții?
- 7 Cine a fost primul dascăl la vioară al micului Jurjac?
- 8 Ce i-a spus lăutarul lui Costache Enescu?
- 9 La ce vîrstă a creat George Enescu prima sa „operă”?
- 10 Care a fost visul lui cel mare?
- 11 De ce textul este intitulat astfel?

taraf – mică formație muzicală (de lăutari), care cîntă muzică populară
puhoi – șuvoi de apă
zăvoi – pădurice pe malul unei ape; luncă
lăutar – muzicant popular care cîntă la un instrument
a fredona – a cînta încet, a îngîna o melodie

Să dezlegăm tainele textului!

- 1 Citiți expresiv textul.
- 2 Recitați fragmentul:
  - a) despre întîmplarea de neuitat din copilăria lui George Enescu;
  - b) care poate fi intitulat: „Întîia sa operă”.
- 3 Continuați ideile textului:
  - Jurjac a moștenit ... .
  - Băiatul și-a confecționat ... .
  - Părinții au înțeles ... .
  - Primul său dascăl la vioară a fost ... .
  - La cinci ani și jumătate, Jurjac a compus ... .
  - Ajuns la maturitate, George Enescu a proslăvit ... .

George Enescu la 5 ani

4 Descoperiți perechile de sinonime: **dar**, *înzestrat*, *prilej*, *va cinsti*, *neam*, *să devină*, *glorie*, *popor*, *va proslăvi*, *tăcu*, **talent**, *ocazie*, *recunoscut*, *să ajungă*, *dotat*, *faimă*, *vestit*, *amuți*.

5 Găsiți în text adjective pentru cuvintele:

zăvoi ...   întâmplare ...   învățăcel ...   țară ...
 nua ...   daruri ...   artist ...   cântece ...
 melodii ...   vioară ...   pământ ...   compozitor ...

6 Selectați din text cuvinte ce denumesc instrumente muzicale, apoi alcătuiți propoziții cu acestea.

7 Explicați înțelesul mărturisirii făcute de George Enescu:

„Mi-am slujit țara cu armele mele: pana, vioara și bagheta”.

8 Să lucrăm în echipă!

Pălării gânditoare

Informați-vă!

- Despre cine este vorba în text?
- Ce ați aflat despre Jurjac?

Explicați!

- Cum înțelegeți propozițiile?
  - „Băiatul i-a urmărit pe lăutari fără să clipească.”
  - „Se simțea luat de sunete ca de un puhoi.”

Ce simțiți?

- Ce sentimente încercați pentru micul Jurjac?

Aspecte pozitive

- Care sînt trăsăturile de caracter pe care le descoperim la copilul-minune Jurjac?

Argumentați!

- S-a împlinit visul cel mare al copilului? Cum?

Imaginați-vă!

- Ce s-ar fi întâmplat dacă Jurjac nu ar fi avut posibilitatea să facă studii serioase în domeniul muzicii?

E bine să știți!

► La vârsta de șapte ani, George Enescu părăsește casa părintească, plecînd să studieze muzica la Viena și apoi la Paris.

► „Poema română”, compusă la 16 ani, i-a adus un mare succes compozitorului, iar cele două rapsodii române l-au făcut celebru.

PERSOANA ȘI NUMĂRUL VERBULUI

- Înlocuiți substantivul evidențiat cu pronumele personal corespunzător, observînd cine face acțiunea.
  - **Părinții** îl iubeau nespus pe Jurjac. (ei)
  - **George Enescu** s-a născut în satul Liveni. (...)
  - **Mama** cînta la chitară. (...)
  - **Rapsodiile** l-au făcut celebru pe George Enescu. (...)
- Copiați pe caiete propozițiile și scrieți între paranteze pronumele personal corespunzător, orientîndu-vă după forma verbului.
  - *Ascult* cu plăcere „Poema română”. (eu)
  - – *Ai aruncat* în foc vioara-jucărie? (...)
  - – *Anul acesta vom participa* la Festivalul Internațional „George Enescu”! (...)
  - – În vacanță, *citiți* despre viața marelui compozitor român George Enescu. (...)

Rețineți!

Cine face acțiunea?	Persoana	Numărul singular (acțiunea este făcută de o persoană)	Numărul plural (acțiunea este făcută de mai multe persoane)
• Acțiunea este făcută de persoana sau de persoanele care vorbesc.	I	eu ascult	noi ascultăm
• Acțiunea este făcută de persoana/persoanele cu care se vorbește.	a II-a	tu ascuți	voi ascultați
• Acțiunea este făcută de persoana/persoanele despre care se vorbește.	a III-a	el ascultă, ea ascultă	ei ascultă, ele ascultă

- Scrieți numărul și persoana verbelor: *desenez, pictai, se întrec, alergați, cumpăr, vom sosi, lucrați, dansăm, a cîntat*.

Model: desenez – verb, persoana I, numărul singular.

- 4 Transcrieți pe caiete, apoi uniți verbele de pe cele două coloane cu pronumele personal potrivit:

coborîm	eu	a ascultat
lăudați	tu	ați adus
adun	el, ea	dormim
vei aduce	noi	ești
sosiră	voi	voi pregăti
a vorbit	ei, ele	au cîștigat

- 5 Dați exemple de cîte cinci verbe:

- la persoana a II-a, numărul singular;
- la persoana a III-a, numărul plural;
- la persoana I, numărul plural.

6 Să învățăm jucîndu-ne!

Descoperiți „intrusul” din fiecare figură geometrică:

ascultăm
dansăm
aleargă
cîntăm

creați
meditează
ascultați
ocrotiți

cînt
saluți
citește
rezolvăm

- 7 Selectați din textul „O amintire de neuitat” zece verbe și scrieți persoana și numărul lor.
- 8 Alcătuiți cîte o propoziție cu:
- verbul *a cînta* la persoana a II-a, numărul plural;
  - verbul *a culege* la persoana I, numărul singular;
  - verbul *a învăța* la persoana a III-a, numărul plural.

9 Să scriem corect!

- *Eu iau o minge.*
  - *Tu iei o coardă.*
  - *Ea ia setul de șah.*
- Nu uitați! iau, iei, ia = a lua*

- 10 Alcătuiți propoziții folosind cuvintele evidențiate la exercițiul 9.

- ✓ Cine cioplește în lemn, modelează marmura, granitul, bronzul cu ajutorul cuțitului, dălții, ciocanului?
- ✓ Ce sculpturi cunoașteți?

Atelier în pădure

după Peter Neagoe

Constantin găsea tot mai puțin timp să cioplească în lemn. Cîteodată izbutea să fure un moment de răgaz, o oră, după școală, duminică după-masă, ori seara tîrziu, lîngă lampa de petrol.

Sătenii clătinau din cap, cu compătimire, cînd vorbeau despre el. Parcă avea mîncărime la tălpi. Vara umbla mult prin pădure. Căuta cu atenție lemn care, chiar încă necioplit, sugera niște viitoare sculpturi.

Cu trecerea anilor îi venea tot mai ușor să se angajeze și să muncească pămîntul pe la gospodăriile din sat ori să le ajute ciobanilor, sus la munte. Dar nu se despărțea niciodată de cuțitul cu care cioplea lemnul. Ciopliind cu plăcere ori de cîte ori avea timp, deveni foarte îndemînic și cei din jurul său începură să privească munca sa cu alți ochi. Sfîntul Gheorghe străpungînd balaurul, cu calul și călărețul ciopliți în lemn de păr, sau cîte un Iisus Hristos răstignit, făcut din lemn de prun, erau opere de artă privite cu admirație.

Casa familiei Brîncuși deveni astfel „inima satului”, deoarece mulți doreau să vadă lucrările cioplite de Constantin. În serile lungi de iarnă veneau vecinii. Veneau băieți și fete, prieteni ai băiatului. Era ca la șezătoare. Toți lucrau și povesteau fel de fel de întîmplări. Constantin nu se oprea din cioplit nici cînd spunea ceva...

Chiar și Gherasim, cel mai harnic om din sat, veni la ei acasă, curios să afle dacă ceea ce spuneau țărani despre tînărul Brîncuși era adevărat. Deși era bătrîn, avea aproape de optzeci, sătenii spuneau că are o minte limpede ca apa de izvor. Cînd văzu sculpturile, el zise:

– Dumnezeu să te binecuvînteze, băiete! Ai mîini de aur! Vreau să cumpăr crucifixul acesta. Cît ceri pe el?

– Nu știu. Am lucrat aproape trei luni la această lucrare, spuse tînărul și roși de plăcere.

– Eu îți dau nouăzeci de lei. Ce zici? Batem palma?
– Batem, a răspuns Constantin.

Peste ani, inteligența și talentul lui Brâncuși s-au contopit în minunatele sale opere de artă prețuite în lumea întreagă.

Să înțelegem textul!

- 1 De ce Constantin găsea tot mai puțin timp liber să cioplească în lemn?
- 2 Ce făcea el îndeosebi vara?
- 3 Ce exemple ne dovedesc puterea pasiunii sale?
- 4 Care au fost primele sale lucrări privite cu admirație de săteni?
- 5 De ce casa familiei Brâncuși devenise „inima satului”?
- 6 Ce l-a făcut pe bătrînul Gherasim să vină la Constantin acasă?
- 7 Care a fost aprecierea bătrînului cînd a văzut sculpturile?
- 8 Ce a simțit tînărul vîzînd primul obiect de artă lucrat de el?
- 9 Ce calități l-au ajutat pe Constantin Brâncuși să ajungă un mare artist?

răgaz – moment de odihnă, timp liber

compătimire – părere de rău (față de suferința cuiva)

crucifix – obiect de cult reprezentîndu-l pe Iisus Hristos răstignit

► Peter Neagoe a scris despre geniul sculpturii române – Constantin Brâncuși, dedicîndu-i acestuia o întreagă lucrare.

► Prozatorul a învățat la Academia de Arte Frumoase din București, fiind coleg cu Brâncuși. Prietenia celor doi a durat peste jumătate de secol.

Să dezlegăm tainele textului!

- 1 Citiți expresiv textul.
- 2 Găsiți explicația potrivită:

„a avea mîncărime la tălpi”

„a privi cu alți ochi”

„...inima satului...”

„...minte limpede...”

„a bate palma”

• a cădea la înțelegere;

• gîndire clară, plină de înțelepciune;

• loc de mare interes și atracție unde se întîlneau sătenii;

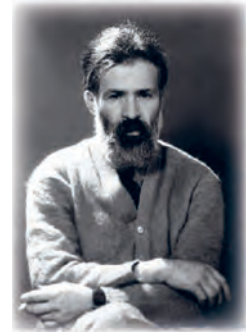
• a-și schimba părerea, a prețui;

• a nu sta locului o clipă.

3. Descoperiți sinonimele din coloanele de mai jos:

a ciopli	a reuși	a sculpta
a izbuti	a netezi	iscusit
îndemânic	stimă	a izbîndi
admirație	priceput	prețuire

Genialul Brâncuși

4. Continuați ideile principale ale textului:

- În copilărie, Constantin deseori ...
- Cu trecerea anilor, cei din jurul său ...
- Casa familiei Brâncuși ...
- Văzînd sculpturile, bătrînul Gherasim ...
- Peste ani, Constantin Brâncuși ...

5. Precizați trăsăturile de caracter care i se potrivesc lui Constantin:

• înțelept	• isteț	• harnic
• dibaci	• răsfățat	• conștiincios
• visător	• talentat	• dornic de a învăța
• inventiv	• perseverent	• hoinar

6. Scrieți expresii, completînd pe caiete spațiile. Alcătuiți cu ele enunțuri:

mîini	>	de aur			<	limpede
...						...

7. Alcătuiți enunțuri în care cuvintele „minte”, „dar”, „cap”, „păr” să aibă sensuri diferite.

8. Să lucrăm în echipă!

Cum explicați faptul că, deși nu era dintr-o familie de oameni înstăriți, Constantin Brâncuși a ajuns un sculptor celebru?

E bine să știți!

Constantin Brâncuși este un renumit sculptor român, operele sale aflîndu-se în marile muzee ale lumii.

„Poarta sărutului”

„Pasărea măiastră”

„Coloana infinitului”

„Rugăciune”

„Masa tăcerii”

TIMPURILE VERBULUI

1 Citiți replicile din imagine și identificați verbele.

– Învățătorul ne-a vorbit despre Brâncuși.

– Acum citesc o carte despre el.

– Vom organiza un concurs despre marele sculptor?

2 Precizați:

- persoana și numărul fiecărui verb;
- momentul în care se desfășoară acțiunea: în timpul vorbirii, până la momentul vorbirii sau după momentul vorbirii.

Rețineți!

Verbul are **trei timpuri**:

- **prezent** – acțiunea se desfășoară în momentul vorbirii (cînt);
- **trecut** – acțiunea s-a desfășurat înainte de momentul vorbirii (cîntam, am cîntat, cîntasem);
- **viitor** – acțiunea se va desfășura după momentul vorbirii (voi cînta).

3 Grupați verbele în funcție de timpul lor: *cîntă, citeam, va pleca, sînt, vor intra, erai, discutasem, vin, vom participa, văzuserăm, dansezi, voi chema, săreai, sculptați, vei picta.*

prezent	trecut	viitor

4 Scrieți forma corectă a verbului la timpul indicat:

- Micul Constantin (*a ciopli*, timpul trecut) cu pasiune diferite obiecte.
- Marele sculptor (*a învăța*, timpul prezent) în țară și la Paris.
- Opera lui Constantin Brâncuși (*a dăinui*, timpul viitor) peste ani.

5 Dați exemple de verbe care exprimă acțiuni la cele trei timpuri.

6. Analizați verbele din următoarele enunțuri:

Bate un vînt aspru. El a spulberat zăpada de pe drumuri și de pe case. Mîine vom patina pe gheața lucioasă. Unii copii vor schia în pădurea din apropiere. Alții, cu șiragul de săniuțe, vor porni la vale de pe culmea dealului.

Model: vor porni – verb, timpul viitor, persoana a III-a, numărul plural.

7. Treceți următoarele verbe la cele trei timpuri: prezent, trecut și viitor, persoana I, numărul singular: *a ști, a alerga, a observa, a vorbi, a lucra, a compune, a culege.*

prezent	trecut	viitor

8. Să scriem corect!

Bunicul **v-a** invitat și pe voi la cină.
Anișoara **va** cumpăra un dicționar.

Rețineți!

- ▶ **V-a** se scrie cu cratimă cînd exprimă acțiunea la timpul **trecut**.
- ▶ **Va** se scrie împreună cînd exprimă acțiunea la timpul **viitor**.

9. Alcătuiți enunțuri în care să folosiți cuvintele **v-a** și **va**.

10. Schimbați timpul verbelor potrivit celui indicat între paranteze:

- Vara, Constantin hoinărește prin pădure. (timpul trecut)
- Zăpada s-a așternut peste sat. (timpul viitor)
- Ilinca a recitat foarte frumos. (timpul prezent)

11. Transcrieți propozițiile. Subliniați verbele și scrieți între paranteze timpul lor.

- Sîmbăta viitoare ei vor pleca în excursie la Saharna.
- Ana și Ion vor înghețată cu dulceață de zmeură.

- ✓ Cum se numește artistul care, pentru a-și crea operele, folosește penelul (pensula mică), paleta, acuarela sau guașa?
- ✓ Ce pictori celebri cunoașteți?

Cea mai fericită zi

după Alexandru Vlahuță

Tatăl îi murise. Erau șapte frați. Biata mamă a învățat singură să citească și să scrie, ca să-i poată învăța și pe copiii săi puțină carte.

La zece ani, urmînd exemplul fratelui mai mare, Nicu a intrat ucenic la un iconar. Însă mai mult a furat cu ochii meseria, fiindcă acesta îl punea să măture, să-i legene copilul. Cînd se apropia să vadă cum zugrăvește iconarul, dînsul îl punea pe fugă.

După doi ani de ucenicie, s-a întors acasă și a început să facă singur iconițe. Duminica, se ducea la târg, își așternea hăinuța jos, își înșira marfa și aștepta, ca orice negustor, cumpărătorii. Oamenii îi cumpărau repede iconițele frumoase. Le considerau aducătoare de noroc, fiindcă erau zugrăvite de un copil nevinovat.

Cu cîtă bucurie a venit băiatul acasă după cea dintîi afacere a sa! Cîștigase vreo zece monede de argint. Cînd i le-a pus mamei în palmă, ea l-a întrebat cu îngrijorare:

- De unde le ai, dragul meu?
- Am pictat iconițe și le-am vîndut la târg, răspunse Nicu, în timp

ce fața îi strălucea de fericire.

Ruxanda n-a zis nimic. S-a mai uitat o dată la scumpul ei copil și a întors capul, căci îi venea să plîngă. Nicu a trăit atunci, după cum singur ne mărturisește mai târziu, cea mai fericită zi din viața sa.

Anii au trecut și micul iconar a devenit marele pictor Nicolae Grigorescu. Sfinții pictați de el în tinerețe pe zidurile mănăstirilor și astăzi par vii. Tablourile și portretele maestrului sînt de o rară frumusețe. Opera sa valoroasă îmbogățește tezaurul artei românești.

Nicolae Grigorescu și-a iubit nespun patria. El le spunea la Paris celor care îl rugau să rămână în Franța: „Dacă ați ști voi ce frumoasă-i țara mea!”

iconar – persoană care pictează icoane
a zugrăvi – aici: a picta
tezaur – aici: creații valoroase care constituie o mare bogăție

Să înțelegem textul!

- 1 Care este personajul principal din text?
- 2 De la cine a învățat Nicu să citească și să scrie?
- 3 Unde a făcut el doi ani de ucenicie?
- 4 Ce a început Nicu să facă, întorcându-se acasă?
- 5 De ce iconițele lui erau considerate aducătoare de noroc?
- 6 Ce ne sugerează titlul textului?
- 7 De ce maestrul nu acceptă propunerea prietenilor de a rămâne în Franța?

Să dezlegăm tainele textului!

- 1 Citiți expresiv textul.
- 2 Recitați dialogul din text, explicînd scrierea semnelor de punctuație.
- 3 Continuați ideile planului, apoi delimitați fragmentele textului.
  - Urmînd exemplul fratelui, ...
  - Într-o zi, micul iconar ...
  - Întors acasă, Nicu ...
  - Marele pictor ...
- 4 Formați perechi de sinonime: **sărmana**, **zugrăvite**, **negustor**, **biata**, **pictate**, **vînzător**, **nevinovat**, **strălucea**, **bucurie**, **mărturisește**, **naiv**, **radia**, **satisfacție**, **istorisește**, **valoroasă**, **tezaur**, **prețioasă**, **comoară**.
- 5 Descoperiți pentru fiecare însușire a pictorului cîte o explicație din text.

Model: legat de familie = vindea iconițele făcute de el pentru a-și ajuta familia cu bani.

- 6 Transformați cuvintele: **bucurie**, **copil**, **zugrav**, **fericire**, **pictor**.
Model: desăvîrșire, desăvîrșit, a desăvîrși.

7 Descoperiți diferite sensuri ale verbului „a intra”.

- Nicu **a intrat ucenic** la un iconar.
- Ion **a intrat în pământ de rușine**.
- Puloverul meu **a intrat la apă**.
- Oamenii **au intrat în vorbă** cu el.
- Părinții **i-au intrat în voie**.
- i-au făcut pe plac
- au început a discuta
- s-a micșorat
- s-a angajat
- s-a rușinat

8 Să scriem corect!

a) săi = lui, ei
 părinții săi, frații săi, colegii săi.
 b) să-i legene = să îi legene
 să-i învețe = să îi învețe

9 Alcătuiți propoziții cu **săi** și **să-i**.

10 Creați enunțuri în care cuvintele de mai jos să aibă alte sensuri decât în text:

par

vii

mare

mai

11 Să lucrăm în echipă!

Hans Christian Andersen spunea: „În viață, omul trebuie să ceară fericire nu de la întâmplare, ci de la munca lui”. Cum înțelegeți această cugetare?

12 Portofoliu

- Documentați-vă asupra vieții și operei pictorului Nicolae Grigorescu.
- Prezentați posterul, ziarul de perete sau albumul pregătit în fața colegilor.

E bine să știți!

Tablouri și portrete realizate de Nicolae Grigorescu:

„Autoportret”

„Fete lucrând la poartă”

„Țărăncă voioasă”

„Ciobănașul”

„Car cu boi”

Atelier de creație

COMPUNERE DUPĂ UN PLAN DE IDEI

Visez să devin...

- 1 Denumiți profesiile persoanelor din imagini și alcătuiți oral propoziții despre activitatea fiecăruia.

- 2 **Să învățăm jucându-ne!**

Spuneți tot ce vă trece prin minte, atunci când roștiți cuvântul „meserie”.

- 3 Redactați o compunere cu titlul „Visez să devin...”, încercând să răspundeți la întrebările planului orientativ propus de Creionaș.

Introducere

- Ce ai vrea să devii când vei fi mare? De ce?

Cuprins

- Ce calități trebuie să ai ca să-ți realizezi visul (talent, dragoste de oameni, de muncă, de natură, de patrie, dorință de succes etc.)?
- Cum trebuie să te pregătești, în timp, pentru această meserie sau profesie (să înveți bine, să afli cât mai multe lucruri esențiale despre această activitate etc.)?
- Ce crezi că-ți poate aduce meseria sau profesia aleasă (renume, mulți bani, bucuria de a spori frumusețea lumii, plăcerea de a dăruii lucruri frumoase oamenilor, mulțumire sufletească etc.)?

Încheiere

- Cine este modelul pe care vrei să-l urmezi în acest domeniu (învățătorul de la catedră, bunicii, părinții, o personalitate renumită din domeniul respectiv etc.)?

Atelier de lectură

Un copil scrie povești pentru copii

după Theodor Bălan

Excepțional înzestrată intelectual, cu o memorie ieșită din comun, Iulia Hasdeu a fost un copil precoce. Încă de la naștere, toți au admirat frumusețea și vioiciunea fetiței. La doi ani, aceasta avea o curiozitate mare. Îi plăceau cărțile cu poze multe și mari. Mama o învățase deja câteva cuvinte germane, tatăl – o seamă de cuvinte franțuzești. Iulia memora totul cu ușurință.

La numai trei ani citea destul de bine. Străbunica dinspre mamă era asaltată de către fetiță nu numai cu întrebări, dar și cu rugăminți să-i spună povești, pe care Iulia le repovestea prietenilor săi: cîinii și pisicile. Peste un an citea cărți în trei limbi: română, franceză și germană.

În scurt timp, ceea ce învățase Iulia cu părinții și cu dascălii particulari o făceau să știe cît absolvenții școlii primare. Deși nu fusese la școală, fetița s-a prezentat strălucit la examenele de absolvire a cursului primar. În paralel studia pianul, canto, desenul, limbile franceză, engleză și germană, reușind să le cunoască bine.

Avînd un program atît de încărcat, Iulia găsește timp și pentru joacă, dar și pentru scris. Așa se face că la șapte ani, vîrsta cînd în mod obișnuit copiii abia fac cunoștință cu abecedarul, Iulia scrie „Viața și faptele lui Mihai Viteazul”. De la opt ani, începe să scrie povești și legende pentru copii: „Prințesa Fluture”, „Trandafirul moșului”, „Lăcomia”, „Sanda”, „Ghiocelul”.

Iulia era un copil fericit. Nimeni, nici chiar părinții, n-au bănuțat că viața i se va întrerupe la nici 19 ani împliniți.

- 1 Ce fel de copil era Iulia Hasdeu?
- 2 Cine se ocupa de educația și instruirea fetiței?
- 3 În ce limbi citea micuța Iulia la numai patru ani?
- 4 Cum s-a prezentat fetița la examenele de absolvire a cursului primar?
- 5 Care au fost primele lucrări ale copilului-minune?
- 6 Ce v-a impresionat cel mai mult la acest copil?

precoce – care este mai matur în comparație cu cei de aceeași vîrstă

canto – muzică vocală; cînt, cîntare

Probă de evaluare

1 Citiți cu atenție textul.

„Duminicile, mama mă lua de mână și mergeam împreună în centrul satului, unde concerta moș Fedot alături de taraful său. Ascultam vrăjit cum cînta bătrînul lăutar care, deși era orb, avea un talent înnăscut. În clipele acelea, în inima mea se aprindea o dorință aprigă să fac și eu ceva deosebit. Voiam să creez ceva frumos, încît oamenii să exclame:

– Ce mic este, dar ce muzică grozavă a alcătuit!

Gîndul acesta m-a frămîntat multă vreme...”

(Eugen Doga. „Cum am devenit muzician”)

2 Răspundeți la întrebări.

- Unde mergea copilul duminicile, împreună cu mama sa?
- Ce dorință se aprindea în inima lui, auzind cum cînta bătrînul lăutar?

3 Selectați din text cinci verbe și scrieți-le pe caiete.

4 Găsiți în text sinonimele următoarelor verbe:

plecam – ...;   audiam – ...;   să compun – ....

5 Analizați verbul din propoziția de mai jos:

Eugen Doga a îndrăgit muzica din copilărie.

6 Alcătuiți o propoziție în care verbul „a frămînta” să aibă alt sens decît în text.

7 Continuați enunțurile de sub imagini.

George
Enescu ...

Constantin
Brâncuși ...

Mihai
Eminescu ...

Salutare, primăvară, Timp frumos, bine-ai venit!

- ✓ Ghiciți!
„Din zăpadă-ncetișor capul scot afară
Gingașii și delicații soli de primăvară.”
- ✓ Ce știți despre aceste flori?

Ghiocelul

după Hans Christian Andersen

O rază de soare sfredeli la sfârșitul iernii stratul de zăpadă. Ea pătrunse în pământ pînă la bulbul ghiocelului. Îi aduse vești despre lumea plină de lumină de la suprafață.

– Intră în căsuța mea! o invită floarea cu ospitalitate.

– Nu pot, drăguțule. Încă n-am destulă tărie ca să deschid ușa, îi explică raza.

– Voi încerca s-o deschid eu! hotărî ghiocelul.

În cîteva zile, sub zăpadă, încolți un boboc alb-verzui. Frunzele lui, înguste și groase, aveau menirea să alcătuiască un fel de umbrelă ocrotitoare în jurul florii.

– Bine ai venit, ghiocelule! strigau într-un glas razele soarelui, sorbindu-l cu ochii.

– Bine v-am găsit! le salută bucuroasă gingașa floare.

Deodată, un vînt rece vîjîi deasupra ghiocelului.

– Nu se cuvenea să ieși atît de devreme din căsuța ta, fîrtate! Te-au păcălit razele soarelui. Puterea încă-i în mîinile iernii. Te voi face să simți și tu acest lucru! strigă el cu furie.

Timpul se răcise brusc. Pentru o floare atît de fragilă era o vreme să mori de frig, nu alta. Dar plăpîndul ghiocel avea mai multă putere decît credea el însuși.

Îl întăreau bucuria de a trăi și încrederea în anotimpul reînvierii naturii. Când fulgii de nea roiau deasupra lui, el își înălța senin lujerul firav peste zăpadă, înclinându-și puțin căpșorul.

– Ce curajos ești, ghiocelule! îl admiră soarele primăvăratic, mîngîindu-l cu razele sale. În curînd vor apărea și alte flori: viorele, brîndușe, brebenei, toporași. Dar tu primul ai tras clopotele, vestind sosirea blîndeii primăveri.

bulb – tulpină subterană în care se depun substanțe hrănitoare

menire – misiune, sarcină

lujer – tulpină subțire

Să înțelegem textul!

- 1 Cînd are loc acțiunea?
- 2 Cine pătrunse în pămînt, pînă la bulbul ghiocelului? Cu ce scop?
- 3 De ce raza soarelui n-a intrat în căsuța gingașei flori?
- 4 Ce s-a întîmplat în cîteva zile sub zăpadă?
- 5 Cine umbri bucuria ghiocelului abia apărut?
- 6 De ce era supărat vîntul rece al iernii?
- 7 Cum a fost posibil ca o floare atît de fragilă să îndure frigul de afară?
- 8 De ce dintre toate florile, anume ghiocelul e considerat vestitorul primăverii?

Să dezlegăm tainele textului!

- 1 Citiți textul în întregime, apoi recitiți-l pe roluri.
- 2 Recitiți propozițiile care:
  - a) descriu bobocul suavei flori de primăvară;
  - b) demonstrează că vîntul e foarte supărat.
- 3 Observați imaginile. Transcrieți ideile principale ale textului în ordinea în care s-au desfășurat întîmplările.

Furia vîntului rece

Apariția bobocului alb-verzui

Discuția dintre rază și bulb

Mesajul soarelui primăvăratic

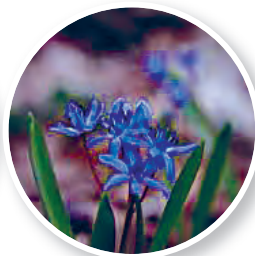
- 4 Transformați titlurile ideilor principale de la exercițiul 3 în propoziții enunțiative.
- 5 Delimitați fragmentele textului, orientându-vă după planul de idei de la exercițiul 3.
- 6 Povestiți textul pe fragmente, apoi în întregime.
- 7 Stabiliți înțelesul expresiilor de mai jos.
- într-un glas
  - a sorbi cu ochii
  - a trage clopotele
  - a anunța ceva
  - toate odată
  - a privi cu mult drag
- 8 Descifrați denumirile florilor de primăvară. Alcătuiți propoziții cu aceste cuvinte.

o, t, ș, o, p, r, a

e, r, b, l, e, n, b, e

e, v, o, r, i, a

b, î, ș, r, ă, u, n, d

- 9 Găsiți sinonimele scrise în coloanele date:
- furie
  - blîndă
  - reînviere
  - gingaș
  - renaștere
  - plăpînd
  - ciudă
  - blajină
  - firav
  - îngăduitoare
  - mînie
  - redeșteptare
- 10 Alcătuiți cîte o propoziție în care cuvintele „boboc” și „fulgi” ar avea alte sensuri decît în text.
- 11 Explicați scrierea semnelor de punctuație din primele trei replici ale dialogului din text.
- 12 Formulați cîte trei întrebări pentru fiecare răspuns.
- La sfîrșitul iernii, sub zăpadă, a încolțit un boboc alb-verzui.
  - Un vînt rece a vîjîit supărat deasupra ghiocelului.

E bine să știți!

Ghiociei, alături de brîndușe și alte peste 120 de plante, sînt pe cale de dispariție, de aceea au fost incluși în *Cartea Roșie a Republicii Moldova*.

PREDICATUL

1 Priviți imaginile. Alcătuiți propoziții despre fiecare.

Exemple: Cîntă cucul în dumbravă.
Tractorul ară cîmpul.
După ploaie a apărut curcubeul.

- Găsiți în fiecare propoziție cuvintele care arată ce fac cucul, tractorul, curcubeul.
- Încercați să citiți propozițiile fără aceste cuvinte.

Ce observăm?

- ✦ Cuvintele **cîntă, ară, a apărut** arată ce face cucul, tractorul, curcubeul.
- ✦ Fără ele propoziția nu poate exista, de aceea aceste cuvinte sînt părți principale de propoziție.

Rețineți!

- ▶ Partea principală de propoziție care arată ce face o ființă sau un lucru se numește **predicat**.
- ▶ Predicatul se exprimă, de regulă, prin verb.
- ▶ El răspunde la una din întrebările: **ce face? ce a făcut? ce va face?**
- ▶ Predicatul se poate afla la începutul, în interiorul sau la sfîrșitul propoziției.

2 Completați propozițiile cu predicate care să răspundă la întrebările dintre paranteze.

Elevii (ce au făcut?) ... în grădina școlii.
Nicolina (ce face?) ... un peisaj de primăvară.
În livada bunicului pomii (ce vor face?) ...

3 Transcrieți textul și subliniați cu o linie predicatele, scriind deasupra simbolul P.

Model: Cerul s-a acoperit cu nori.

Copiii au ajuns în pădure. Veverițele săreau din creangă în creangă. Mireasma florilor se împrăștia în văzduh. Cîntau păsări de toate neamurile. Lumina soarelui se revărsa din belșug. Rîul lin susura.

4. Alegeți din șirul propus cuvintele care pot fi predicate: *școală, zece, a citit, zîmbește, va sosi, ele, harnic, se spală, povesteam, poveste, dumneaei, gingaș, verde, au înverzit*. Alcătuiți cu ele propoziții.

5. Construiți propoziții în care verbele propuse să se afle, pe rînd, la început, în interior și la sfîrșitul propoziției.

- au înflorit
- zboară
- se întorc

6. Transcrieți propozițiile schimbînd forma verbelor. Subliniați predicatele cu o linie.

- Soarele (au strălucit) pe cer.
- Copiii (merge) la teatru.
- Eu (vor sădi) un pomișor.
- Bunicul (a îngriji) grădina.
- Pădurea (fumegau).
- (Înflorește) vișinii și cireșii.
- Bunicii (va veni) la noi.
- Noaptea (răsar) luna.

7. Alcătuiți cîte o propoziție în care predicatul este:

- a) verb la timpul prezent, persoana a II-a, numărul plural;
- b) verb la timpul trecut, persoana I, numărul singular;
- c) verb la timpul viitor, persoana a III-a, numărul plural.

8. a) Transcrieți propozițiile. Subliniați predicatele.

- Păsările ciripesc pline de viață.
- O ciocănitoare curăță copacul de insecte.
- Nori cenușii au apărut pe cer.
- Va străluci din nou soarele.
- Razele soarelui încălzesc puternic pămîntul.
- Gîndăceii se dezmoțesc la soare.

b) Construiți alte propoziții folosind cuvintele subliniate.

9. Să lucrăm în echipă!

Completați propozițiile de mai jos cu verbe ce au sens figurat (neobișnuit).

Model: Frunzele șoptesc .	Pădurea ...	Vîntul ...
	Stiloul ...	Florile ...
	Norii ...	Soarele ...
	Copacii ...	Primăvara ...

10. Alcătuiți un scurt text despre primăvară, în care să folosiți cuvintele: *a sosit, cîntă, zburdă, zîmbesc, zboară, se bucură*.

- ✓ Care este anotimpul reînvierii naturii?
- ✓ Enumerați semnele acestui anotimp.

Cîntec de primăvară

de Grigore Vieru

Pleacă iarna, e grăbită,
Raze calde se cobor,
Aburește ca o pită
Negriciosul meu ogor.

Gem țărîna și izvoare
Sub zăpadă și sub ger,
Le-a fost tare dor de soare,
Le-a fost tare dor de cer!

În cîmpie cei jugaștri
Spre cer brațele-au întins,
Mii de ochișori albaștri
Poienița a deschis.

Și-i așa de primăvară,
Și așa e de frumos!
Că se-ntorc pe sus cocoare
Și izvoare fug pe jos!

Ce observăm?

- ✦ Poezia are patru **catrene** (strofe formate din patru versuri).
- ✦ Poetul a atribuit unor lucruri **însușiri omenești**, adică le-a personificat.

Să înțelegem textul!

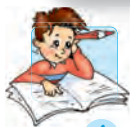
- 1 De ce este grăbită iarna?
- 2 Cu ce se aseamănă ogorul primăvara? De ce?
- 3 Cum s-au simțit țărîna și izvoarele sub zăpadă?
- 4 Ce fac jugaștrii odată cu sosirea anotimpului reînvierii?
- 5 Ce se întîmplă în poieniță?
- 6 Despre ce păsări vorbește poetul?
- 7 Ce l-a inspirat pe autor să scrie aceste versuri?
- 8 Ce sentimente ați trăit citind poezia?

pită – aici: pîine
gem – aici: suspină, oftează
jugastru – arțar de cîmpie
cocor – pasăre migratoare cu cioc ascuțit, gîț și picioare lungi, pene cenușii și cu o pată roșie pe cap

- ▶ Grigore Vieru este numit poetul limbii române, al mamei, al copilăriei.
- ▶ Fiind un bun prieten al copiilor, a scris foarte multe poezii pentru ei.
- ▶ Poezia sa cucerește inimile cititorilor prin simplitatea formei de exprimare și profunzimea gândului.

Să dezlegăm tainele textului!

- 1 Citiți expresiv poezia.
  - 2 Selectați din versuri perechi de cuvinte ce rimează.
- Model:** frumos – jos
- 3 Alcătuiți o propoziție în care cuvintele „dor” și „gem” să fie alte părți de vorbire decât în text.
  - 4 Pe fiecare ecran există câte o parte de vorbire care „s-a rătăcit”. Găsiți-o.

- 5 Completați pe caiete spațiile utilizînd cuvintele din poezie, cu ajutorul cărora autorul a atribuit însușiri omenești obiectelor:
  - ... iarna;
  - ... țărîna;
  - poienița ...;
  - razele ...;
  - jugaștrii ...;
  - izvoarele ... .
- 6 Transcrieți versurile care conțin o comparație.
- 7 Creați comparații, apoi plasați-le în enunțuri proprii:
  - izvor curat ca ...;
  - ... frumoasă ca o primăvară;
  - ochi albaștri asemenea ...;
  - ... alb precum zăpada.
- 8 Propuneți și alte titluri posibile pentru poezia studiată.
- 9 Formulați cel puțin trei întrebări pentru enunțul:
Primăvara, păsările călătoare se întorc din țările calde.

10. Realizați „diamantul” cuvîntului „primăvară”, după modelul dat.

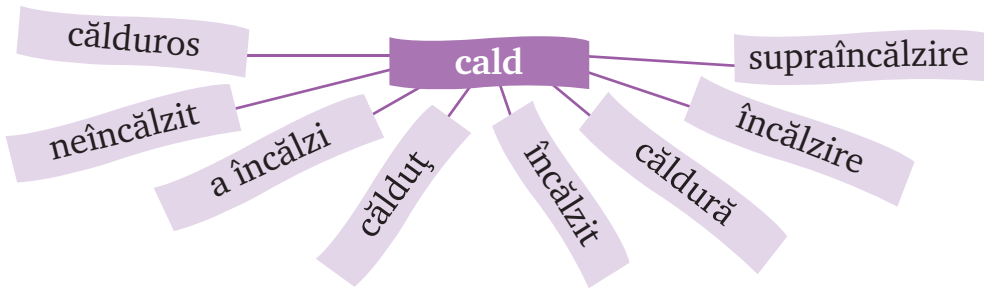
- substantivul ales:
- două adjective:
- trei verbe:
- enunț din patru cuvinte:
- un cuvînt esență.

11. Transformați propozițiile de mai jos, după model.

• Cocorii se întorc.	• Zăpada se înmoaie.	• Soarele se înalță.
• Cocorii se-ntorc.	• Zăpada	• Soarele ... .

12. Observați ce parte de vorbire este fiecare dintre cuvintele înrudite de mai jos. Alcătuiți propoziții cu trei dintre ele.

13. Scrieți din memorie catrenul care v-a plăcut cel mai mult.

14. În care propoziție cuvîntul evidențiat are sens figurat?

- Izvoarele **gem** sub zăpadă.
- Ostașii răniți **gem** de durere.

15. Realizați un desen inspirat din conținutul poeziei.

16. **Să lucrăm în perechi!**

Imaginați-vă un scurt dialog dintre cocorii care au revenit din țările calde și un copil.

E bine să știți!

Jugastrul este un arbore **melifer** (are flori cu mult nectar și polen, din care albinele produc mierea). Lemnul său tare este folosit la fabricarea mobilei, la confecționarea uneltelor agricole.

- ✓ Cum este timpul la sfârșitul iernii?
- ✓ Cine vestește sosirea primăverii?

Moș Viscol și Primăvara

după Mihail Sadoveanu

Era pe la sfârșitul iernii. Altădată, pe vremea asta mirosea a primăvară. Acum s-a stîrnit ca din senin o furtună năprasnică. Moș Viscol, din sania lui de gheață, arunca zăpadă peste pămînt. Voia să înghită totul în jur.

Văzînd pămîntul amenințat, Primăvara i-a ieșit în cale.

– Ce poftești, Moș Viscol? l-a întreat ea.

– Să vii cu mine în munți, să te ascund în peșteră. N-apuc bine să mă așez pe case și pe cîmpii, pe livezi și pe ogoare, că mă și pomenesc aici cu tine și cu vîntul cald. Îmi luați împărăția pămîntului!

– Zăpada este făcută să intre în pămînt, să ajute semințele să încolțească, pentru a da apoi omului hrana cea de toate zilele! i-a răspuns Primăvara. Tu le ții pe toate înghețate. Nici copiii nu se pot juca. Am să rog razele solare să topească păturile de gheață.

– Să poftească numai soarele să se arate! Îl trimit la fratele meu, Gerilă, și o să-l înghețe, a rîs Moș Viscol.

– Nu te mai lăuda atîta! i-a răspuns Primăvara. Soarele e mai puternic, el înseamnă viață, lumină, căldură pentru oameni, pentru animale, pentru plante.

– Îi arăt eu lui! a strigat Moș Viscol supărat. În timpul acela zăpada a început să se topească la atingerea razelor calde ale soarelui care zîmbea de după un norișor. Glasul moșului a fost înecat de șiroaiele de apă.

Mulțumită, Primăvara s-a înălțat ușor, deasupra pămîntului. Un ciripit de pasăre s-a auzit din pădure. Ghiocii au străpuns cu spada pojghița de zăpadă. În aerul primăvărat ic plutea parfum de violele.

Ce observăm?

✧ În text se explică un fapt real: schimbarea anotimpurilor este inevitabilă.

✧ Textul este o legendă.

✧ Moș Viscol este personajul negativ al textului, iar Primăvara – personajul pozitiv.

Să înțelegem textul!

- 1 Ce a hotărât să facă Moș Viscol pe la sfârșitul iernii?
- 2 Cine i-a ieșit în cale?
- 3 Ce voia să facă Moș Viscol cu Primăvara?
- 4 Care a fost răspunsul Primăverii?
- 5 Pe cine voia să cheme în ajutor moșul? De ce?
- 6 Din partea cui a primit ajutor Primăvara?
- 7 De ce a dispărut Moș Viscol?
- 8 Ce s-a întâmplat după ce el a fost învins?

viscol – vînt puternic însoțit de ninsoare sau lapoviță
s-a stîrnit – a început, a izbucnit
pojghiță – strat subțire de gheață

Să dezlegăm tainele textului!

- 1 Citiți textul în gînd, apoi cu voce tare și pe roluri.
- 2 Selectați de pe razele de soare explicațiile potrivite:

„...s-a stîrnit ca din senin...”

„...mirosea a primăvară.”

„Voia să înghită totul...”

„Îmi luați împărăția...”

„Glasul... a fost înecat.”

• se simțea sosirea primăverii;

• îmi luați stăpînirea și puterea;

• a început pe neașteptate, dintr-o dată;

• voia să acopere cu zăpadă tot întinsul;

• a fost învins.

- 3 Observați imaginile. Continuați ideile principale de sub ilustrații, apoi transcrieți-le în ordinea în care s-au desfășurat întâmplările.

Moș Viscol
a fost ... .

Pe la sfârșitul iernii,
Moș Viscol ... .

Primăvara i-a ieșit
în cale și ... .

SUBIECTUL

1 a) Citiți propozițiile rostite de copiii din imagine.

– A venit primăvara!

– Zăpada moale se topește.

– În curînd vor sosi ciocîrliile. Ele cîntă duios.

- b) Despre cine/ce se vorbește în propozițiile de mai sus?
- c) Observați propoziția: **În curînd vor sosi ciocîrliile.**

Cuvîntul *ciocîrliile* arată despre cine se vorbește în propoziție și răspunde la întrebarea *cine?* Acest cuvînt are rol de subiect al propoziției și este exprimat prin substantiv.

Să ne amintim!

✧ Ca parte de vorbire, cuvintele *primăvară*, *zăpadă*, *ciocîrliile* sînt **substantive**, iar cuvîntul *ele* este **pronume personal**.

✧ Îmbinînd cuvintele în propoziții, **părțile de vorbire** devin **părți de propoziție**.

- d) Descoperiți subiectele celorlalte propoziții. Prin ce părți de vorbire sînt exprimate?
- e) Indicați locul pe care îl ocupă în propoziție fiecare subiect.

Rețineți!

- ▶ Partea principală de propoziție care arată despre cine sau despre ce se vorbește în propoziție se numește **subiect**.
- ▶ El răspunde la una dintre întrebările: **cine?**, **ce?**, **despre cine** sau **despre ce se vorbește în propoziție?**

2 Transcrieți textul. Puneți întrebările corespunzătoare și aflați subiectele, apoi subliniați-le cu două linii.

Iarba fragedă se clatină ușor. Florile de mușțel brodează covorul verde. Un fluturaș, tentat de micile flori, poposește pentru odihnă. Aripioarele lui multicolore îi încîntă privirea. Numai albinele tulbură liniștea. Din dumbravă se aude cucul.

3. Subliniați subiectele cu două linii, iar predicatele cu o linie. Scrieți deasupra lor simbolul corespunzător (S.), (P.).

P. S.

Model: Bate un vînt cald de primăvară.

Mugurii copacilor se desfac.

Ei au auzit cîntecul privighetorii.

În spatele curții a înflorit mărul.

Mihai admiră florile cireșului.

Printre sălcii susură un izvor.

Noi avem o livadă mare.

4. Realizați schemele propozițiilor de mai jos, după model:

S. P.
Furnica lucrează. a) Furnica $\xleftrightarrow[\text{ce face?}]{\text{cine?}}$ lucrează. b) $\frac{\text{S.}}{\text{subst.}} + \frac{\text{P.}}{\text{verb}}$

- Răsună cîntecul.
- Se lasă noaptea.
- Stelele strălucesc.
- Ele vor dispărea.

5. Alcătuieți enunțuri în care subiectul să fie exprimat prin:

a) substantiv propriu;

b) substantiv comun la numărul plural;

c) pronume personal, numărul singular, persoana a III-a.

6. Completați versurile folosind cuvintele potrivite din triunghiul alăturat. Ce rol au aceste cuvinte în propoziții?

„S-a dus ... albă de pe întinsul țării,
S-au dus zilele Babei și nopțile vegherii.
... scoate aburi, pe umedul pămînt
Se-ntind ... uscate de-al primăverii vînt.”
(Vasile Alecsandri. „Sfîrșitul iernii”)

cărări
cîmpia
zăpada

7. Alcătuieți un text în care să folosiți în rol de subiecte următoarele cuvinte: *livada, mugurii, păsărelele, razele, vîntul, cerul, soarele, copiii*.

8. Selectați din cuvintele de mai jos pe cele care pot fi subiecte și formați cu ele propoziții.

fetița, vaporul, citește, noi, frumos, unde, Tărcuș, ghiocel.

9. Să învățăm jucîndu-ne!

Jocul „Lanțul subiectelor”. Alcătuieți și spuneți colegilor o propoziție. Ultimul substantiv din propoziție devine subiect în enunțul următor.

Model: Primăvara soarele revarsă multă lumină.

Lumina caldă a soarelui mîngîie florile gingașe.

Florile își împrăștie mireasma.

...

- ✓ Ce fac păsările după ce se întorc din țările calde?
- ✓ Cu ce scop își construiesc ele cuiburi?

Cuibul de păsărele

după Cezar Petrescu

Astă-primăvară eram în luncă. Soarele își dăruia razele calde pământului. Covorul verde și pufos acoperise lunca. Copacii se înveșmîntaseră cu haine verzi.

Gheorghită trecu pe sub sălcii, dădu nuiielele la o parte și îmi arătă:

– Aici e cuibul.

M-am înălțat să privesc, cu inima ticăind. Nu văzusem niciodată un cuib de păsărele. Pe dinafară, era zidit cu paie și crenguțe subțiri, prinse între trei ramuri de copac, iar pe dinăuntru – căptușit cu puf fin, ca un culcuș de vată. Iar în cuib, patru ouă albastre, cît patru bomboane. Am vrut să le ating...

– Lasă-le, te rog! m-a oprit Gheorghită. Au coaja așa de subțire, încît e destul să le atingi, că se sparg. Ar fi păcat. Mai bine venim peste două-trei săptămîni să vedem puii.

În jurul nostru, o păsărică zbura speriată. Poate se temea să nu-i stricăm cuibul?

– Vezi tu? îmi spuse Gheorghită. Dacă ne-am atinge de cuib, chiar dacă nu spargem vreun ou, pasărea tot l-ar părăsi. Și-ar face alt cuib, mai sus, în altă parte, unde să nu-l ajungă nimeni.

Am plecat. Păsărica s-a așezat în cuib să clocească.

După o lună, m-am dus din nou cu Gheorghită în luncă. În locul celor patru oușoare se aflau patru pui mici, golași și cu capetele mari, cu pliscurile scurte, late și albicioase. Să spun drept, nu erau prea frumoși.

– Peste două săptămîni să-i vezi! mă sfătui Gheorghită. Atunci numai ai să-ți dai seama și tu cît de drăgălași pot deveni uricioșii aceștia.

Pasărea zbura în jurul nostru. Veni cu un viermișor în plisc. Toți puii căscaseră ciocurile lacome. Pasărea dădu viermișorul celui mai slab și mai mic. Pe urmă se așeză pe marginea cuibului, cu fața spre noi și cu aripioarele zbîrlite, gata să-și acopere copiii.

– Fii fără nici o grijă, am spus noi. Nimeni nu-ți vrea răul.
Pasărea parcă a înțeles cuvintele noastre.

Gheorghită s-a apropiat. A scos din buzunar un pumn de semințe și le-a presărat în cuib. Păsărelele nu s-au mai speriat. Poate știau acum că sîntem prietenii lor?!

Să înțelegem textul!

- 1 Cînd și unde are loc întîmplarea?
- 2 Care sînt personajele textului?
- 3 Cum arăta cuibul descoperit de cei doi băieți?
- 4 De ce Gheorghită nu l-a lăsat pe prietenul său să atingă ouăle din cuib?
- 5 Cum arătau puișorii abia ieșiți din ou?
- 6 Cum a reacționat pasărea văzînd băieții în preajma cuibului?
- 7 Ce i-au spus copiii păsării-mamă?
- 8 De ce ei se considerau prietenii puilor?
- 9 Ce ați învățat din acest text?

a ticăi – a bate ritmic,
a palpita, a zîcni
căptușit – izolat, învelit
luncă – cîmpie pe malul
unei ape
golași – fără pene

► Cezar Petrescu, traducător și gazetar român, este unul dintre scriitorii reprezentativi ai literaturii fantastice românești.

► A scris multe volume pentru maturi („Romanul lui Eminescu”), dar și cărți excelente pentru copii: „Fram, ursul polar”, „Pif-Paf-Puf”, „Omul de zăpadă”, „Iliuță copil”, „Neghiniță”.

Să dezlegăm tainele textului!

- 1 Citiți enunțurile în care:
  - a) este prezentat cuibul de păsărele;
  - b) sînt expuse semnele primăverii;
  - c) sînt descriși puișorii.
- 2 Continuați ideile principale ale textului, apoi citiți fragmentele corespunzătoare:

• Astă-primăvară, doi copii ...	• Băieții au observat ...
• Peste o lună, ei au descoperit ...	• Copiii au devenit ...

3. Povestiți fiecare fragment, apoi textul în întregime.
4. Găsiți în text adjective pentru substantivele:
raze ...; covor ...; haine ...; crenguțe ...; puf ...;
ouă ...; coajă ...; pui ...; pliscuri ...; aripioare ... .
5. Formați perechi de antonime: *dinăuntru, prieteni, niciodată, subțire, s-a apropiat, fin, groasă, grosolan, dinafară, întotdeauna, s-a depărtat, dușmani.*
6. Alcătuiți enunțuri în care cuvintele: „pui”, „lună”, „noi”, „fii” să aibă alte sensuri decât în text.
7. Transformați îmbinările de cuvinte „covor verde”, „coajă subțire”, „pui golaș” după model.

<i>o/un</i>	<i>niște</i>	<i>toate/toți</i>
rază caldă	raze calde	razele calde

8. a) Descoperiți comparațiile din text.
b) Creați și voi comparații:

tăcut ca ...;	galben precum ...;
singur aidoma ...;	mare asemenea ... .

9. Treceți substantivele date la numărul plural:

primăvară – ...;	creangă – ...;	pasăre – ...;
săptămână – ...;	inimă – ...;	cioc – ... .

10. Alcătuiți propoziții cu îmbinările de cuvinte de sub imagini:

cuib de păsări

cuib părintesc

cuib de cartofi

11. Formulați câte două întrebări în baza textului, care să înceapă cu unul dintre cuvintele: Cine...? Când...? Unde...? Ce...? Cum...?

12. Să învățăm jucându-ne!

Interpretați rolurile personajelor din text folosind mimica, gesturile și replicile adecvate.

13. Să lucrăm în echipă!

Numiți câteva modalități prin care putem ajuta și ocroti păsările.

14. Realizați un desen inspirat din text.

Atelier de creație

DESCRIEREA UNUI ANOTIMP

Primăvara

- Răspundeți la întrebările lui Creionaș:
  - Ce anotimp a sosit?
  - Ce semne ale naturii anunță sosirea primăverii?
  - Ce fac păsările călătoare?
  - Ce fac oamenii odată cu venirea anotimpului reînvierii?
  - Ce sentimente trăiesc oamenii când văd primii ghiocei, întâii pomi înfloriți, primele păsări revenind acasă?

- Scrieți cuvinte-însușiri deosebite pentru obiectele denumite de substantivele de mai jos:

- primăvară biruitoare, ...;
- iarbă fragedă, ...;
- ghiocel curajos, ...;
- muguri timizi, ...

- Creați comparații:

- haină albă ca ...;
- cer curat precum ...;
- raze aurii aiudoma ...;
- soare mîngîietor asemenea ....

- Alcătuți enunțuri cu expresiile de mai jos:

- belșug de verdeață;
- suave flori;
- gîze somnoroase;
- ploaia razelor de soare;
- anotimpul renașterii;
- haina albă de sărbătoare a pomilor;
- triluri neobosite;
- pîlpîiri de aripi.

- Redactați o compunere cu titlul „Primăvara”. Folosiți unele expresii, comparații de la exercițiile anterioare.

- ✓ Ați făcut vreun bine cuiva?
- ✓ Cum s-a simțit persoana, floarea, pomul, vietatea respectivă?
- ✓ Cum v-ați simțit voi după ce ați făcut un bine?

Povestea cu privighetoarea

după Mihail Sadoveanu

A fost odată o fetiță care a rămas orfană de mamă. Într-o zi, un soare ca niciodată a umplut de lumină văzduhul. S-au topit zăpezile. În scurt timp, veni primăvara. Anișoara ieși în livadă. Pământul era zvîntat, iarba înverzise. Prin aer treceau păsări în zbor grăbit. Un corn se acoperi cu flori de aur. Nenumărate albine îl cercetau cu zumzetul lor dulce.

Apoi au venit sărbătorile Paștelui: cu petreceri, cu verdeață, cu scrînciob, cu pască, ouă roșii și cozonac. S-au umplut de floare albă toți pomii. Parcă erau într-un strai de spumă. O lume nouă o împrejura pe Anișoara și-i mai alunga tristețea.

Din camera ei, fetița vedea în vârful șurii, o pereche de berze bătrîne, venite din țările calde. Ele se uitau cu luare-aminte spre fereastra copilei. Cînd plecaseră, în toamnă, o lăsaseră mai mică, dar mai veselă. Acum o vedeau tristă și gînditoare.

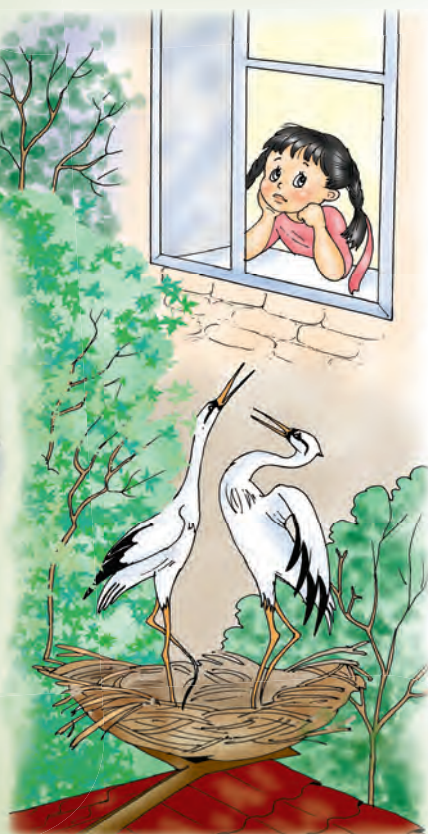
– Oare ce are? întrebă una dintre ele în limba lor.

– Nu știu, răspunse cealaltă. Au probabil și oamenii cei mici supărări.

– Vrei să mergi în livadă și să rogi privighetoarea să-i cînte puțin fetiței? Cîntecul e mare mîngîiere pentru oameni.

Spre seară, luna urcă încet pe cer. Nu se simțea nici o adiere. Domnea liniștea adîncă în toată grădina.

Deodată, un freamăt melodios porni, crescînd și se înălță deasupra livezii. Anișoara

Ce observăm?

✧ Textul este o **narațiune**, deoarece are un **narator** (povestitor), **personaje** și **întîmplări** desfășurate într-o anumită ordine.

✧ Personajul principal este o fetiță de 4-5 ani.

asculta vrăjită cîntecul privighetorii. Îl auzea întîia oară și-i umplea sufletul de ceva sfînt.

Multă vreme răsună livada de cîntarea cea dulce a privighetorii! Berzele erau mulțumite că au adus un strop de mîngîiere în inima fetei.

zvîntat – puțin uscat

corn – aici: arbust cu flori galbene

împrejura – înconjura

domnea – stăpînea

freamăt – aici: cîntec

Să înțelegem textul!

- 1 Despre cine se vorbește în acest text?
- 2 Cînd are loc întîmplarea?
- 3 Ce schimbări observă fetița în natură în acest anotimp?
- 4 Ce sărbători aduce primăvara?
- 5 Cum se resimte atmosfera sărbătorilor în natură și în viața oamenilor? Dar în viața Anișoarei?
- 6 Cum au regăsit-o berzele pe fetiță după o iarnă lungă?
- 7 Ce au hotărît păsările să facă pentru a-i alunga tristețea?
- 8 Cum a primit fetița cîntecul privighetorii?
- 9 De ce erau mulțumite berzele?

► Marele scriitor Mihail Sadoveanu ne-a lăsat emoționante pagini despre natura plaiului, despre trecutul glorios al neamului.

► În copilărie, scriitorul era vrăjit de poveștile, legendele ce i le povestea mama. Mai tîrziu, toate acestea cititorul le va cunoaște din operele prozatorului.

Să dezlegăm tainele textului!

- 1 Citiți expresiv textul.
- 2 Continuați ideile planului:
  - Anișoara descoperă schimbările ...
  - Sărbătorile Paștelui îi mai alungă ...
  - Berzele încearcă s-o ajute ...
  - Cîntecul privighetorii îi umple ...
- 3 Recitiți fragmentele care corespund ideilor de mai sus.
- 4 Povestiți, pe rînd, fiecare fragment, apoi textul în întregime.

5. Scrieți din text antonime pentru cuvintele:

au înghețat – ... ;   nemulțumite – ... ;
coborî – ... ;   dedesubt – ... .

6. Grupați perechile de sinonime: **mîngîiere**, **gînditoare**, **supărări**, **cercetau**, **strai**, **îngîndurată**, **examinau**, **necazuri**, **mulțumite**, **veșmînt**, **vrăjită**, **bucuroase**, **fermecată**, **dezmierdare**.

7. Creați comparații după model:

- floare albă ca spuma laptelui;
- iarbă verde asemenea ... ;
- ouă roșii precum ... ;
- soare rotund aidoma ... .

8. Găsiți în text adjective pentru substantivele date:

pămînt ... ;   zumzet ... ;   lume ... ;
zbor ... ;   ouă ... ;   berze ... .

9. Precizați ce părți de vorbire sînt cuvintele evidențiate.

- Berzele **bătrîne** au dat dovadă de sensibilitate.
- În troleibuz, Ionuț i-a oferit locul unei **bătrîne**.

10. Transcrieți din text dialogul dintre cele două berze. Explicați plasarea semnelor de punctuație.

11. Alegeți cuvintele-însușiri care se potrivesc:

a) fetei:

- sensibilă   • gînditoare   • bucuroasă
- tristă   • atentă   • îndurerată

b) berzelor:

- grijulii   • nepăsătoare   • mărinimoase
- înțelepte   • înțelegătoare   • binevoitoare

12. Alcătuiți propoziții enunțiative, interogative și exclamative cu fiecare dintre cuvintele: **privighetoare**, **livadă**, **berze**.

13. Formulați patru întrebări pentru următorul răspuns:

- Berzele se uitau cu luare-aminte spre fereastra copilei.

14. **Să lucrăm în echipă!**

Dezvoltați următoarele propoziții:

- Fetița admiră.   • Livada răsună.   • Domnea liniștea.

PĂRȚILE SECUNDARE DE PROPOZIȚIE

1 a) Citiți dialogul din imagine și răspundeți la întrebări.

– Pomii din livadă s-au împodobit cu flori!

– Păsările călătoare au revenit la cuiburi!

Ce observăm?

✧ Cuvintele: *din livadă, cu flori, călătoare, la cuiburi* precizează sensul substantivelor și al verbelor pe lângă care stau.

Să ne amintim!

✧ Propoziția simplă este alcătuită numai din părți principale.

✧ Propoziția simplă se dezvoltă cu alte părți de propoziție.

- Ce fel de propoziții (simple sau dezvoltate) sînt replicile copiilor? De ce?
- Care sînt părțile principale ale celor două propoziții?

b) Formulați întrebări pentru părțile de propoziție care nu sînt subiecte și predicate.

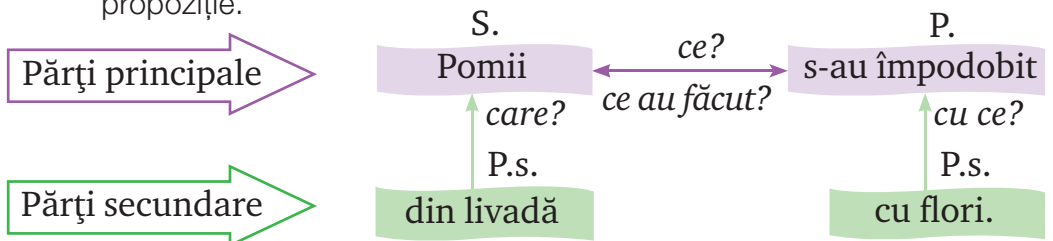
c) Observați ce părți de vorbire sînt cuvintele de la care ați pus întrebările.

Rețineți!

Cuvintele care dezvoltă propoziția, îmbogățindu-i sensul, se numesc **părți secundare**. Ele determină substantive sau verbe.

2 a) Urmăriți schema primei propoziții. Observați relațiile dintre părțile de propoziție.

b) Faceți schema propoziției a doua din dialog, după modelul de mai sus.

3 Dezvoltați propozițiile folosind întrebările date.

a) Privighetoarea cîntă

... unde?

... cînd?

... cum?

b) Florile

... care?

... ce fel de?

au înflorit

... unde?

... cînd?

4. Transcrieți doar acele propoziții care conțin părți secundare. Construiți schemele lor.

- Dulcea primăvară a sosit în țară.
- Razele soarelui mîngîie mugurașii.
- Pomii înverzesc.
- Zburdă mieii drăgălași pe dealuri.
- Au înflorit brîndușele.

5. Alcătuiți propoziții în care cuvintele „privighetoare”, „fetiță”, „primăvară”, „ghiocel” să fie mai întîi subiecte, apoi părți secundare de propoziție.

Model: Privighetoarea a umplut livada cu trilurile ei melodioase.
P.s.
Glasul privighetorii răsună încîntător.

6. Selectați schema care se potrivește fiecărei propoziții.

- În pădure se aud cîntecele păsărilor. | S. + P. + P.s. + P.s.
- Mierla fluieră în zăvoiuil înverzit. | S. + P.s. + P. + P.s.
- Florile de primăvară au împînzit poienițele. | P.s. + P. + S. + P.s.

7. Completați spațiile cu părțile secundare de propoziție corespunzătoare întrebărilor:

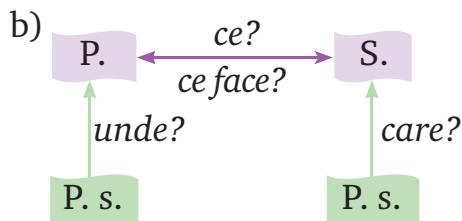
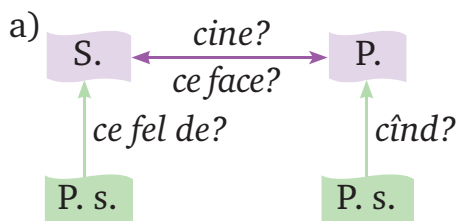
- Cireșele se coc (*cînd?*) ... .
- Oamenii (*ce fel de?*) ... muncesc de zor.
- Soarele zîmbește (*cum?*) ... pe cer.
- Norii (*ce fel de?*) ... s-au îndepărtat.
- Se apropie vacanța (*care?*) ... .
- Copiii vor călători (*cu cine?*) ... (*unde?*) ... .

8. Creați enunțuri după următoarele scheme:

- a) S. + P. + P.s.   c) P. + S. + P.s.
- b) S. + P.s. + P. + P.s.   d) P.s. + S. + P. + P.s.

9. Alcătuiți două propoziții după schemele date:

- ✓ Cum înțelegeți proverbul: „Ziua bună se cunoaște de dimineață”?
- ✓ Ce putem face în acest moment al zilei?

Dimineața

de Vasile Alecsandri

Zori de ziuă se revarsă peste vesela natură,
 Prevestind un soare dulce cu lumină și căldură,
 În curînd și el apare pe-orizontul aurit,
 Sorbind roua dimineții de pe cîmpul înverzit.

El se-nalță de trei sulți pe cereasca mîndră scară
 Și cu raze vii sărută june flori de primăvară:
 Dediței și viorele, brebenei și toporași,
 Ce răzbat prin frunzi uscate și s-arată drăgălași.

Muncitorii pe-a lor prispe dreg uneltele de muncă,
 Păsărelele-și dreg glasul prin huceagul de sub luncă,
 În grădini, în cîmp, pe dealuri, prin poiene și prin vii,
 Ard movili buruienoase, scoțînd fumuri cenușii.

Să înțelegem textul!

- 1 Care este astrul zilei descris în poezie?
- 2 Despre ce moment al zilei se vorbește în text?
- 3 Cum descrie poetul apariția zorilor?
- 4 Ce flori de primăvară sînt enumerate în strofa a doua?
- 5 Ce fac muncitorii la începutul primăverii?

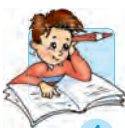

zori – lumina care se arată pe cer înainte de a răsări soarele

june – tinere

frunzi – *corect*: frunze

huceag – pădure mică, tînără și deasă

Să dezlegăm tainele textului!

1 Citiți expresiv poezia, cu intonația corespunzătoare.

2 Descoperiți explicațiile potrivite:

„Zori de ziuă se revarsă...”

• se pregătesc să cînte;

„El se-nalță de trei sulți...”

• lumina se arată înainte de răsăritul soarelui;

„Păsărelele-și dreg glasul...”

• soarele urcă pe cer.

3. Priviți imaginile de mai jos. Citiți versurile care se potrivesc fiecăreia.

4. Alegeți titlul potrivit pentru fiecare imagine de mai sus.

- Ocupațiile oamenilor
- Răsăritul soarelui
- Mîngîierea naturii

5. Alcătuiți enunțuri folosind expresiile: *zori de ziuă*, *vesela natură*, *orizontul auriu*, *june flori*, *roua dimineții*.

6. Selectați din poezie cuvinte, expresii ce sugerează:

- o imagine vizuală;
- o imagine auditivă;
- o imagine dinamică (de mișcare).

7. Ce sentimente exprimă autorul în poezie?

- bucurie
- dragoste
- încîntare
- optimism
- tristețe
- admirație

8. Scrieți și alte însușiri neobișnuite pentru:

natură

zîmbitoare
obosită

...
...

soare

dulce
înfocat

...
...

raze

calde
întîrziate

...
...

9. Transcrieți din poezie perechile de cuvinte ce rimează.

10. Precizați sensurile cuvîntului „a drege” din enunțurile de mai jos.

Bunicul **își drege** uneltele de muncă.

Înainte să iasă în scenă, interpretul **își drege** glasul.

11. Ilustrați un tablou din poezie care v-a plăcut mai mult.

- ✓ Găsiți „intrusul”: *cais, gutui, măr, salcîm, vișin, prun, piersic, cireș, nuc.*
- ✓ Ce știți despre acest copac?

Salcîmi în floare

după Ion Agârbiceanu

Toți copacii din grădină se împodobeau cu flori albe sau trandafirii. Numai salcîmii înălțau brațele negre în văzduh și își scuturau păstăile uscate care nu căzuseră peste iarnă.

Petrișor și Ancuța se uitau îngrijorați la bunica:

– Se vede că salcîmii s-au uscat în iarna asta...

– Uituci mai sînteți! Salcîmii înfrunzesc mai tîrziu! Ați uitat din anul trecut?

– De ce, bunico? întrebă copila.

– Pentru că rădăcinile lor pătrund mai adînc în pămînt și pînă să răzbată căldura soarelui la ele trebuie mai multă vreme.

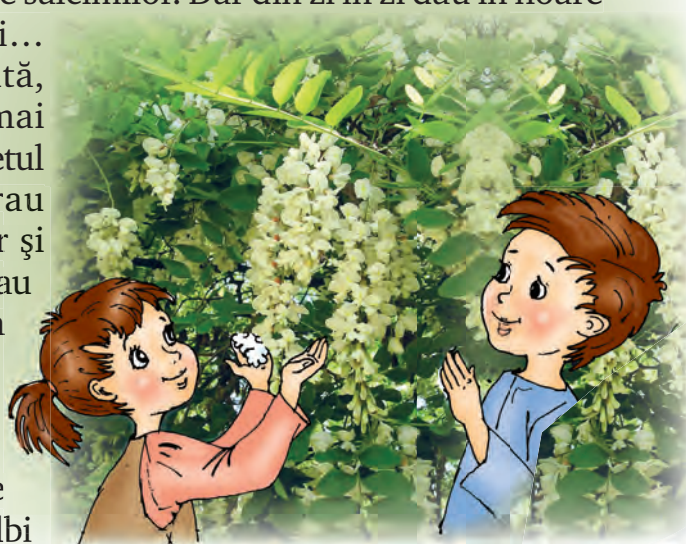
În fiecare dimineată, copiii se apropiau de salcîmi. Cînd vedeau întîii muguri și întîiele frunzulițe, dădeau buzna în casă cu chiote de bucurie ca să spună vestea cea mare:

– Înverzesc, bunico!

– Dacă înverzesc vor și înflori la vremea lor, le explică bătrîna.

Lîngă gardul deasupra căruia străjuiesc salcîmii este o laviță. Petrișor și Ancuța șed aici de îndată ce înfloresc primii ciorchini albi care atîrnă ca niște struguri. Cei mai mulți sînt încă verzi și puține albine zboară printre crengile salcîmilor. Dar din zi în zi dau în floare tot mai mulți struguri albi...

Într-o dimineată însorită, Petrișor și Ancuța nu se mai auzeau unul pe altul de zumzetul albinelor. Toate florile erau bătucite de ele! Cîntecul lor și aroma dulce a florilor îi îmbătau pe cei doi copii, pătrunzînd în ei ca o băutură amețitoare. Cu crengile plecate de greutatea ciorchinilor, salcîmii păreau niște candelabre uriașe cu atîtea lumini cîți struguri albi

aveau. Zumzetul muștelor de aur se țesea în ei ca un cântec de slavă al unor ființe aeriene, nevăzute. Mireasma florilor albe nu mai încăpea în coroana salcîmilor, de aceea se revărsa și umplea lumea întregă.

Să înțelegem textul!

- 1 De ce erau îngrijorați Petrișor și Ancuța?
- 2 Ce au aflat ei de la bunica?
- 3 Cum reacționau copiii la vederea întâilor muguri și întâielor frunzulițe ale salcîmilor?
- 4 Ce au observat ei într-o dimineață?
- 5 Din ce cauză se simțeau amețiți cei doi copii?
- 6 Cu ce compară autorul salcîmii cu crengile plecate de greutatea ciorchinilor?

păstăi – aici: fructele salcîmului

laviță – aici: bancă fixată

ciorchine – aici: grupare a florilor de salcîm

candelabru – suport cu mai multe brațe pentru luminări sau becuri electrice

Să dezlegăm tainele textului!

- 1 Citiți textul în gând, apoi cu voce tare, după aceea pe roluri.
- 2 Descoperiți sinonimele din coloanele de mai jos.

copac

parfum

arbore

veste

preocupați

apără

aromă

veghează

știre

neliniștiți

pom

mireasmă

străjuiesc

noutate

îngrijorați

- 3 Observați imaginile. Continuați ideile principale ale textului. Transcrieți-le în ordinea desfășurării întâmplărilor.

Salcîmii înfloriți păreau ... .

Copiii ședeau ... .

Bunica le-a explicat ... .

Dintre toți copacii ... .

4 Găsiți în text antonime pentru următoarele cuvinte:

- umede – ... ;
- acolo – ... ;
- a-și aminti – ... ;
- ultimii – ... ;
- a se depărta – ... ;
- pitice – ... .

5 Scrieți o propoziție în care cuvântul „coroana” să aibă alt sens decît în text.

6 Selectați din text propozițiile care conțin comparații.

7 Găsiți în text adjective pentru substantivele:

flori ... ;	veste ... ;	băutură ... ;
brațe ... ;	struguri ... ;	candelabre ... ;
păștăi ... ;	aromă ... ;	ființe ... .

8 Găsiți cuvintele care nu fac parte din familia lexicală dată: *mugurel, a înmuguri, înmiresmat, înmugurit, muguraș, înmugurire, mugur, înmărmurit.*

9 Precizați sensurile expresiilor evidențiate.

- Copiii **au dat vina** pe iarna geroasă.
- Ei **au dat fuga** în grădină.
- Nepoții **și-au dat seama** că au greșit.
- Dînșii **au dat buzna** în casă.
- Ei **i-au dat de știre** că salcîmii înverzesc.

s-au repezit

au înștiințat

au învinuit

au năvălit

au priceput

10 Transformați propozițiile după modelul dat.

Copacii se împodobeau. | *Copacii s-au împodobit.*

• Copiii se uitau.	• Păștăile se scuturau.
• Ei se apropiau.	• Miresmele se revărsau.

11 Dezvoltați cît mai original propozițiile de la exercițiul anterior.

E bine să știți!

▶ Albinele transformă nectarul și polenul florilor de salcîm într-o miere deosebit de aromată.

▶ Mierea de albine este diferit colorată, în funcție de planta de la care s-a extras polenul: mierea de salcîm este alb-gălbuie.

▶ Florile de salcîm se întrebuintează în farmacia naturistă și în industria parfumurilor.

▶ Albinele au nevoie de plante ca să trăiască, iar plantele au nevoie de albine ca să se înmulțească.

PROPOZIȚIA SIMPLĂ. PROPOZIȚIA DEZVOLTATĂ

- 1 a) Citiți propozițiile și precizați din ce părți de propoziție sînt alcătuite. Faceți schema lor.

Păsările ciripesc.

Codrul răsună.

Ce observăm?

Au sosit berzele.

Copiii se bucură.

✧ Dintr-o propoziție alcătuită numai din subiect și predicat putem obține o propoziție construită și din părți secundare.

Model: Păsările ciripesc.

Ce fac păsările? (ciripesc) P.

Cine ciripesc? (Păsările) S.

Păsările $\xleftrightarrow{\text{cine?}}$ ciripesc. P.
 $\xleftarrow{\text{ce fac?}}$

✧ Părțile secundare adăugate fac enunțul mai clar, mai complet, mai bogat în conținut.

- b) Dezvoltați propozițiile de mai sus după model.

Păsările călătoare ciripesc în crîng.

Rețineți!

Propoziția alcătuită numai din subiect și predicat se numește **propoziție simplă**.

Propoziția care, pe lângă părți principale, are și părți secundare se numește **propoziție dezvoltată**.

- 2 Dezvoltați propozițiile de mai jos.

• Pădurea a înverzit.

• Se aude un clopot.

• Zambilele au îmbobocit.

• Au năvălit miresmele.

- 3 Transformați propozițiile dezvoltate în propoziții simple.

S. P.

Oamenii muncesc în grădini și pe ogoare.

Razele soarelui încălzesc pămîntul dezmoțit.

Printre florile albe de cais zboară albinele harnice.

Copiii din clasa a treia s-au odihnit la tabăra „Andrieș”.

- 4 Observați verbele prin care sînt exprimate predicatele din propozițiile date:

Copilul **a** adormit.

Copilul **nu a** adormit.

Pîrîiașul **susură**.

Pîrîiașul **nu susură**.

Rețineți!

► Propozițiile ale căror predicate cuprind cuvîntul „nu” sînt **propoziții negative**.

► În **propozițiile afirmative**, predicatorul nu cuprinde acest cuvînt.

5) Alcătuiți propoziții în care cuvîntul „oameni” să fie, pe rînd, subiect și parte secundară de propoziție.

Model: ^{S.} Casa noastră are cinci camere.

^{P.s.} Tata a reparat acoperișul casei.

6) Denumiți felul propozițiilor după structură (simple sau dezvoltate) și după aspectul predicatorului (afirmative sau negative).

- Stropii nu pătrund în pămînt.
- Semănătorii ies în cîmp.
- Nu cîntă ciocîrlia.
- Razele soarelui mîngîie pămîntul.
- Înverzesc cîmpiile.
- Ea nu merge în excursie.

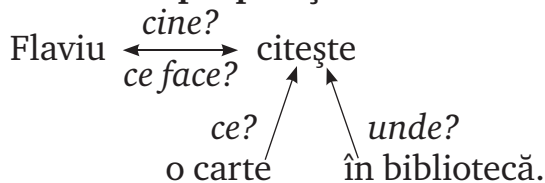
7) a) Alcătuiți propoziții simple după imaginile de mai jos. Dezvoltați propozițiile obținute.

Model: ^{S.} Flaviu ^{P.} citește.

^{S.} Flaviu ^{P.} citește ^{P.s.} o carte ^{P.s.} în bibliotecă.

Schemele propoziției:

$$\frac{S.}{s.} + \frac{P.}{v.} + \frac{P.s.}{s.} + \frac{P.s.}{s.}$$

b) După modelul dat, analizați propozițiile alcătuite.

8 Să învățăm jucîndu-ne!

Primul jucător spune o propoziție simplă, iar colegul de bancă o dezvoltă. Apoi rolurile se schimbă.

- ✓ Care sînt tradițiile românești legate de cea mai mare sărbătoare a creștinătății – Paștele?

Paștele

de M. Popescu

S-aude al clopotelor cînt
Prin firea care azi renaște
Și falnic iese din mormînt
Cu biruință Domnul sfînt
Și azi e Paște.

Și după slujbă ies la rînd
Bătrîni cu spatele-apelecat,
Bărbați cu chipul luminat
Și-n urmă ies copii cîntînd:
„Hristos a înviat!”

Sînt veseli toți și bucueroși
Și toți cu sufletu-nălțat;
Oriunde se-ntîlnesc în sat
Își zic cum zis-au moși-strămoși:
„Hristos a înviat!”

Ce observăm?

✦ Poetul redă atmosfera sărbătorească de Paști după slujba purificatoare a Învierii.

firea – aici: natura
renaaște – reînvie
falnic – aici: triumfător, biruitor
slujbă – aici: serviciu divin, liturghie

Să înțelegem textul!

- 1 Ce sărbătoreasc creștinii la Paști?
- 2 Ce fac ei în noaptea Învierii?
- 3 Ce cîntă toată lumea în biserică în noaptea Învierii?
- 4 Cum sînt oamenii în ziua de Paști?
- 5 Care este salutul creștinilor la această mare sărbătoare?
- 6 De ce Paștele este cea mai mare sărbătoare creștină?

Să dezlegăm tainele textului!

- 1 Citiți expresiv poezia respectînd semnele de punctuație.
- 2 Scrieți perechile de cuvinte ce rimează.

3 Găsiți explicația potrivită:

„...firea... azi renaște...”

„...falnic iese din mormânt...”

„...cu sufletu-nălțat...”

- cu sufletul curat, purificat;
- natura se trezește la viață;
- a înviat biruind moartea.

4 Formați cuvinte care arată că acțiunea se repetă, pornind de la: *învie, face, începe, construiește*. Alcătuiți enunțuri cu cuvintele obținute.

Model: naște – renaște.

5 Ce sentimente exprimă poetul în poezie?

- bucurie
- iubire de Dumnezeu
- încântare
- dragoste
- admirație
- tristețe

6 Completați enunțurile de mai jos cu verbele potrivite. Ce rol au ele în propozițiile date?

- Îngerul Domnului ... piatra de pe mormânt.
- Iisus Hristos ... din morți!
- Vestea Învierii Mîntuitorului ... pretutindeni.
- El ... moartea pentru totdeauna și ... oamenilor viață veșnică.

a dăruit

a biruit

a înviat

s-a răspîndit

a ridicat

7 Descoperiți perechile de sinonime: *biruință, sfînt, chip, strălucitor, bucuroși, luminos, victorie, față, divin, voioși*.

8 Scrieți o felicitare de Paști bunicilor voștri.

9 Găsiți cît mai multe adjective pentru substantivul „sărbătoare”.

10 Alcătuiți enunțuri în baza imaginilor de mai jos:

E bine să știți!

► **Paștele** este cea mai importantă sărbătoare creștină, deoarece amintește marea minune înfăptuită pe Pămînt: Învierea Domnului Iisus Hristos.

► **Pasca** simbolizează fața lui Iisus.

► **Ouăle roșii** semnifică mormîntul purtător de viață al Domnului, care s-a deschis la Învierea sa din morți.

► **Mielul Îl** simbolizează pe Iisus Hristos care s-a jertfit pentru păcatele lumii și a murit ca un miel nevinovat.

Atelier de lectură

Legenda ouălor roșii

Mare bucurie le fac copiilor de Sfintele Paști ouăle roșii, pe care le ciocnesc unii cu alții, zicînd: „Hristos a înviat!” și „Adevărat a înviat!” Datina aceasta o avem de la moși-strămoși, din timpuri străvechi.

Se spune că în Vinerea Patimilor, cînd Domnul nostru Iisus Hristos era răstignit pe cruce și suferea pentru păcatele noastre, în Ierusalim venise din altă parte o femeie care adusese cuiva un coș cu ouă. Trecînd prin oraș, a aflat că Iisus a fost răstignit pe dealul Golgotei. Dînsa și-a amintit cum Mîntuitorul îi vindecase fiul. Vestea cutremurătoare i-a străpuns inima de durere.

Alergă într-un suflet la locul unde Iisus fusese răstignit. Din mîinile și picioarele sfinte picurau stropi mari de sînge.

Femeia și-a așezat coșul lîngă crucea Domnului și aruncîndu-se la pămînt se ruga plîngînd:

– Doamne, Iisuse Hristoase, mîinile Tale care au făcut numai bine, picioarele Tale care au umblat numai să mîntuiască lumea de păcate, oamenii răi le-au străpuns. Cum se poate ca Tu să fii răstignit, Tu, care n-ai făcut decît bine tuturor oamenilor?! Te rugăm, iartă-ne și lasă-ne un semn, ca să ne aducem întotdeauna aminte de Patimile Tale.

Cînd s-a ridicat, ouăle din coș erau roșii de sîngele care picurase peste ele din rănile Domnului.

În dimineața Învierii, această femeie a mers la mormînt, dar l-a găsit gol și a spus cu bucurie: „Hristos a înviat!”

Plină de lumina Învierii, femeia le-a povestit tuturor de semnul lăsat de Iisus. Cu ochii strălucind de bucurie, a dat fiecăruia cîte un ou roșu, spunîndu-le: „Hristos a înviat!”

- 1 De la cine am moștenit datinile de Paști?
- 2 În ce zi a săptămîinii a fost răstignit Mîntuitorul?
- 3 Cine alergă într-un suflet pe Golgota unde fusese El răstignit?
- 4 Ce a așezat la picioarele lui Iisus femeia recunoscătoare?
- 5 Care a fost rugămintea ei către Iisus?
- 6 De ce s-au înroșit ouăle din coșul de lîngă crucea Domnului?
- 7 Unde au mers femeile în dimineața Învierii?
- 8 Ce au descoperit ele?
- 9 Care au fost cuvintele pe care le-au rostit de bucurie?

Probă de evaluare

1. Dictare:

A sosit primăvara. Covoarele de nea s-au topit. Rîurile s-au dezghețat. Pe ramurile copacilor plesnesc mugurașii. Pomii îmbracă haina primăverii.

Andrieș a ieșit cu tata la semănat. O pasăre își cînta bucuria în înaltul cerului.

– E ciocîrlia, tată?

– Da, fiule! Cîntecul ei îți umple sufletul de bucurie.

2. Intitulați textul.

3. Formulați două întrebări în baza textului, pornind de la cuvintele:

• Unde ... ?

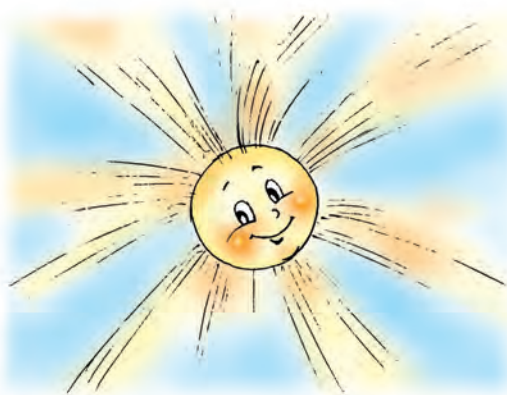
• Ce face ... ?

4. Determinați părțile principale din primele două propoziții ale textului.

5. Transformați propoziția a patra din text într-o propoziție simplă.

6. Alcătuiți cîte o propoziție în care substantivul „lalele” să fie pe rînd subiect, apoi parte secundară.

7. Construiți două propoziții simple în baza imaginilor de mai jos, apoi dezvoltăți-le.

Zăbovesc și ascultă: Toate-î felul lor cuvîntă...

- ✓ Ce știți despre viața albinelor?
- ✓ Ce putem învăța noi de la ele?

Noi, albinele...

după Călin Gruia

Trîntorul a plecat să se plimbe prin grădină și s-a întors seara târziu. Nu era obosit. De ce să fie? A dormit pe o floare, s-a certat cu un fluture, a vorbit ceva cu o viespe și ziua a trecut.

Acum se îndreaptă repede spre sala de mese a stupului. Aici nu-și vede ceașca nicăieri. Supărat, începe să strige:

– Ei, dar unde-i ceșcuța mea? Unde-i cornulețul meu? Nemaipomenit...

O albină mai în vîrstă, cu o mătură sub aripă, se apropie de el și-i spune:

- Nu te enerva! Mănînci ce-ai adus!
- Nu înțeleg ce vrei să spui!
- Nu ți se mai dă mîncare de azi înainte, îi spune hotărîtă

albina.

- Dar mor de foame. Am tot dreptul la porția mea!
- Ia mătura și fă curățenie!
- Eu? Dar n-am muncit niciodată!
- Asta-i pricina... Noi muncim și noi mîncăm, mierea nu pică din cer.
- Și cine a hotărît toate acestea?
- Noi, albinele...
- Am să mă plîng împotriva voastră...
- N-ai decît...
- Am să mă plîng stăpînului prisăcii.

O să vedeți voi! O să vă pară rău!

Și trîntorul, supărat, ieși pe urdiniș. Pe unde o fi umblat, n-a putut să afle nimeni. Dacă-l întîlniți cumva, explicați-i voi cum stau lucrurile cu cei care nu vor să muncească.

Să înțelegem textul!

- 1 Ce a făcut trîntorul toată ziua?
- 2 De ce este foarte supărat?
- 3 Cum îl pedepsesc albinele pentru lenevie?
- 4 Ce i-ați spune trîntorului dacă l-ați întâlni?
- 5 Ce învățăm din acest text?
- 6 În ce constă munca unui elev la școală și acasă?

trîntor – aici: albină care nu culege nectar și nici nu face miere

urdișiș – deschizătură în stup, pe unde intră și ies albinele

Să dezlegăm tainele textului!

- 1 Citiți expresiv textul, apoi recitiți-l pe roluri.
- 2 Recitiți fragmentele din care aflăm:
  - a) ce a făcut trîntorul toată ziua;
  - b) ce a făcut acesta după ce a înțeles că nu va fi ospătat.
- 3 Continuați extragerea ideilor principale ale textului, apoi citiți fragmentele corespunzătoare.
  - a) Cît e ziuica de mare, trîntorul s-a plimbat.
  - b) Seara s-a supărat foc, deoarece nu și-a găsit porția de miere.
  - c) ...
  - d) ...
- 4 Povestiți fiecare fragment, apoi textul în întregime.
- 5 Scrieți perechile de sinonime: **prisacă**, **fermă**, **supărat**, **stupină**, **pricină**, **hotărîță**, **a hotărît**, **necăjit**, **cauză**, **a decis**.
- 6 Găsiți în text antonime pentru cuvintele: **s-a întors**, **dimineața**, **de-vreme**, **odihnit**, **oriunde**, **bucuros**.
- 7 Alegeți proverbele care se potrivesc textului:
  - Cel ce nu lucrează ziua flămînzește noaptea.
  - O oră dimineața valorează cît două seara.
  - Cine nu lucrează să nu mănînce.
- 8 Ilustrați într-un desen cele două personaje.
- 9 Alcătuiți enunțuri folosind cuvintele: **albină**, **prisacă**, **urdișiș**, **miere**, **trîntor**, **albinar**.

10 Să lucrăm în echipă!

Cum înțelegeți proverbul: „Munca ne scapă de trei mari rele: de plictiseală, de fapte urâte și de sărăcie”?

- ✓ Ce animale sălbatice considerați că sînt foarte frumoase? De ce?
- ✓ Despre care viețuitoare putem spune că e o „flacăra jucăușă”? De ce?

Veverița

după Mihail Sadoveanu

Era o zi blîndă de primăvară. Un vînt lin suna în crengi pe deasupra pădurii. În poienițele inundate de lumină, zăream pîlcuri de viorele ca niște fulgi de cer.

Motocel mergea înainte. Deodată se opri și scoase un strigăt de bucurie, arătînd spre furca unui fag:

– O veveriță!

Am căutat cu privirea minunăția pe care o descoperise băiatul.

Era într-adevăr o veveriță, un ghem de blăniță de culoarea flăcării cu coada stufoasă adusă pe spinare spre urechi. Avea un căpșor minuscul, în care licăreau ochisorii ca două boabe de ploaie ori de lacrimi.

La exclamațiile noastre se mișcă brusc și trecu în partea cealaltă a trunchiului.

Tăcurăm. Ea era însă tot neîncrezătoare. Se furișă pe o ramură subțire, apoi acrobata pădurii trecu pe un fag mai bătrîn. Făcuse o săritură ușoară, fără nici o efortare, ca și cum puful ei de flacăra plutise în sus. Aici se opri puțin cercetîndu-ne, apoi dispăru iar în partea opusă. Nu ne mai vedea și își închipuia cu grăunciorul ei de înțelegere, că n-o vedem nici noi.

Stătea neclintită ca o frunză. Lipită strîns de trunchiul fagului, asculta un ceasornic, care bătea acolo mărunțel, măsurînd timpul. Nu era însă altceva decît inimioara ei de puișor al fagului, al pădurii și al primăverii.

Ce observăm?

✧ Textul este o descriere, deoarece autorul conturează înfățișarea și comportamentul veveriței.

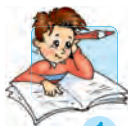

inundate – scăldate, pline
pîlcuri – aici: grupuri de plante

Să înțelegem textul!

- 1 Când și unde au descoperit vizitatorii veverița?
- 2 Cum arăta mica vietate?
- 3 Cum prezintă autorul saltul veveriței, pe fagul mai bătrîn?
- 4 Ce sentimente încearcă Mihail Sadoveanu față de mica vietate?

Să dezlegăm tainele textului!

- 1 Citiți textul cu intonația corespunzătoare semnelor de punctuație.
- 2 Găsiți explicațiile potrivite:

„...viorele ca niște fulgi de cer.”

- mintea veveriței, puterea ei de înțelegere, naivitatea ei;

„...puișor al fagului, al pădurii...”

- micile floricele păreau niște steluțe desprinse din cer;

„...grăunciorul ei de înțelegere, ...”

- veverița este înfrățită cu pădurea care o ocrotește.

- 3 Ordonăți tablourile textului:

- Descrierea vietății
- Pădurea, prietenul nedespărțit al veveriței
- Descoperirea veveriței

- 4 Grupați perechile de sinonime: **minuscul**, *descoperise*, *exclamațiile*, *neîncrezătoare*, *se furișă*, **mic**, *licăreau*, *sforțare*, *se strecură*, *străluceau*, *temătoare*, *efort*, *strigătele*, *găsisă*.

- 5 Selectați din cuvintele de mai jos pe cele care arată însușirile veveriței:

• neîncrezătoare	• naivă	• frumoasă	• rea
• sprintenă	• speriată	• ușoară	• abilă

- 6 Scrieți pe caiete expresiile frumoase din text, utilizate de autor pentru a descrie veverița.

- 7 Povestiți textul folosind expresiile frumoase create de autor.

- 8 Precizați în care propoziție cuvîntul „inundat” are sens propriu.

- Sate întregi au fost **inundate** din cauza ploilor abundente.
- Poienițele din pădure sînt **inundate** de lumina soarelui.

- 9 Să lucrăm în echipă!

Imaginați-vă un dialog între băiețel și veverița.

Atelier de creație

DESCRIEREA UNEI VIEȚUITOARE

Veverița

1 Răspundeți la întrebările lui Creionaș:

- Cărei viețuitoare a pădurilor și parcurilor îi puteți spune „ghem de culoarea flăcării”? De ce?
- Cum arată acest animal minuscul?
- Cu ce se hrănește veverița?
- Prin ce se deosebește de celelalte animale?
- De ce ne place acest animal?

2 Creați comparații potrivite pentru descrierea unei veverițe:

- e ușoară precum ... ;
- a sărit ca ... ;
- are blană aidoma ... ;
- are ochii asemenea ... .

3 Scrieți cuvinte care să exprime însușiri deosebite ale veveriței:

privire sfioasă, ... , ... , ... ; ochi vii, ... , ... , ... ;
coadă elegantă , ... , ... ; lăbuțe îndemânatice, ... , ... , ...

4 Redactați o compunere cu titlul „Veverița”, după următorul plan de idei sau după un alt plan, întocmit de voi.

Introducere

- Timpul și locul întâlnirii
- Descrierea acestui loc
- Sentimentele trăite la vederea acestui minunat animal

Cuprins

- Înfățișarea vietății:
  - culoarea blăniței;
  - capul, ochii;
  - corpul, coada etc.
- Comportamentul ei
- Mișcările veveriței

Încheiere

- Despărțirea de mica vietate
- Impresiile lăsate de acrobata pădurii

- ✓ Colectivul clasei în care învățați este unit?
Argumentați.

Racul, broasca și știuca

de Alexandru Donici

Racul, broasca și o știucă
Într-o zi s-au apucat,
De pe mal în iaz s-aducă
Un sac de grâu încărcat.
Și la el toți se înhamă:
Trag, întind, dar iau de seamă
Că sacul stă neclintit,
Căci se trage neunit.

Racul înapoi se da,
Broasca tot în sus sălta,
Știuca foarte se izbea
Și nimic nu isprăvea;
Nu știu cine-i vinovat,
Însă, pe cât am aflat,
Sacul în iaz nu s-a tras,
Ci tot pe loc a rămas.

Așa-i și la omenire:
Cînd în obște nu-i unire,
Nici o treabă nu se face
Cu izbîndă și cu pace.

Să ne amintim!

✦ Fabula este o povestire scurtă, în versuri sau în proză, cu valoare educativă. În fabulă se critică defectele oamenilor și aspectele negative ale societății. Personajele fabulei sînt animale, plante sau lucruri.

✦ Structura fabulei:

- întâmplarea;
- morala (învățătura).

Să înțelegem textul!

- 1 Unde are loc acțiunea?
- 2 Care sînt personajele fabulei?
- 3 Ce și-au propus cele trei vietăți?
- 4 De ce nu au putut duce lucrul la bun sfîrșit?
- 5 Ce sfat le-ați da personajelor?
- 6 De ce fabulistul a ales personaje din lumea vietăților?
- 7 Ce fel de oameni se ascund în spatele acestor personaje?
- 8 Ce învățătură desprindem din această fabulă?

a lua de seamă – a observa
a isprăvi – a duce la bun sfîrșit un lucru

obște – aici: mulțime de oameni

izbîndă – victorie, biruință

- ▶ Alexandru Donici este unul dintre primii autori de fabule din literatura română.
- ▶ Fabulele sale oglindesc și critică viciile oamenilor, nedreptatea și fărâdelegile din societate.
- ▶ Mihai Eminescu, fiind încântat de talentul fabulistului, l-a supranumit „Donici, cuib de-nțelepciune”.

Să dezlegăm tainele textului!

1. Citiți expresiv fabula.
2. Scrieți din text antonimele următoarelor cuvinte: *noapte, descărcat, înainte, totul, nevinovat, dezbinare, înfrângere, război.*
3. Alcătuiți propoziții folosind cuvintele: *izbîndă, a isprăvi, fabulă, fabulist, neclintit.*

4. Să învățăm jucându-ne!

Pălăria cu rime

Găsiți, în pălăria de mai jos, rimele cuvintelor scrise pe panglici.

5. Să scriem corect!

- *s-aducă = să aducă*
- *cine-i vinovat = cine îi (este) vinovat*
- *așa-i = așa îi (așa este)*

Explicați după modelul scris pe tablă ortografia cuvintelor de mai jos:

- *s-ajungă = ...* ;
- *s-apuțe = ...* ;
- *cine-i înțelept = ...* ;
- *aceasta-i morala = ...* .

6. Intitulați altfel fabula învățată.

7 Înlocuiți cuvintele și expresiile evidențiate cu altele asemănătoare dintre paranteze:

- Racul, broasca și știuca **trăgeau** un sac.
- Viețuitoarele **trăgeau nădejde** că vor reuși.
- După aceea ele au **tras un pui de somn**.
- Nu ai pe cine **trage la răspundere** în acest caz.
- Cei înțelepți **vor trage învățăminte** din fabulă.

(*vor învăța, face răspunzător, sperau, au dormit adânc, încercau să miște*).

8 Ordonăți cuvintele pentru a obține proverbe. Care dintre ele se potrivesc situației descrise în fabulă?

- uniți, devin, slabi, sînt, dacă, puternici, Cei.
- muncește, agonisește, hrană, Cine.
- înseamnă, iar, înfrîngere, Unirea, putere, dezbinarea, semnifică.

9 Recunoașteți personajele din fabulă după descrierea dată.

• E animal răpitor. Are corpul alungit, relativ gros și turtit. Gura mare ascunde niște dinți puternici.

• Are cinci perechi de picioare. Perechea din față i s-a transformat în clești puternici. Antenele îl ajută la pipăit și la mirosit.

• Trăiește atît în apă, cît și pe uscat. Nu are coadă. Picioarele dinapoi sînt mai lungi. Gura îi este largă, iar ochii – bulbucăți.

10 Să lucrăm în echipă!

Amintiți-vă fabula „Musca la arat” de Alexandru Donici. Găsiți cîteva asemănări și deosebiri dintre fabulele scrise în diagramele date.

Musca la arat

Racul, broasca și știuca

E bine să știți!

Fabulistul Alexandru Donici s-a născut în comuna Bezin (astăzi Donici) din apropierea Orheiului. În prezent, în această localitate se află casa-muzeu Alexandru Donici.

✓ Cum înțelegeți proverbul: „Pe dinafară frumos, înăuntru găunos”?

Povestea crocodilului care plîngea

după Vladimir Colin

Un crocodil ședea odată pe malul unei ape și plîngea.

– De ce plîngi, stimabile? îl întrebă o căprioară.

– Cum să nu plîng? Am înghițit un explorator, cu pușcă și raniță cu tot!...

– Aha! Te zgîrie pușca în gît? rîse căprioara.

– Nu pricepi nimic! Îmi pare rău! Era un om atît de îndrăzneț, care cunoștea toate pădurile sălbatice... Cum am putut să-l înghit? Sînt un ticălos!

Căprioara încercă să-l mîngîie:

– Dragul meu, sînt fericită că te aud vorbind așa... Văd că-ți pare rău, dar de azi înainte n-ai să mai înghiți exploratori, nu-i așa?

– Nu! strigă crocodilul. Mai degrabă am să pasc împreună cu tine iarbă, numai că nu știu care e mai dulce!

– Te voi ajuta eu, îl liniști ea.

Crocodilului îi trecu un gînd perfid prin minte:

– Uite, iarba asta de lîngă mine e dulce sau nu? Vreau să pasc îndată...

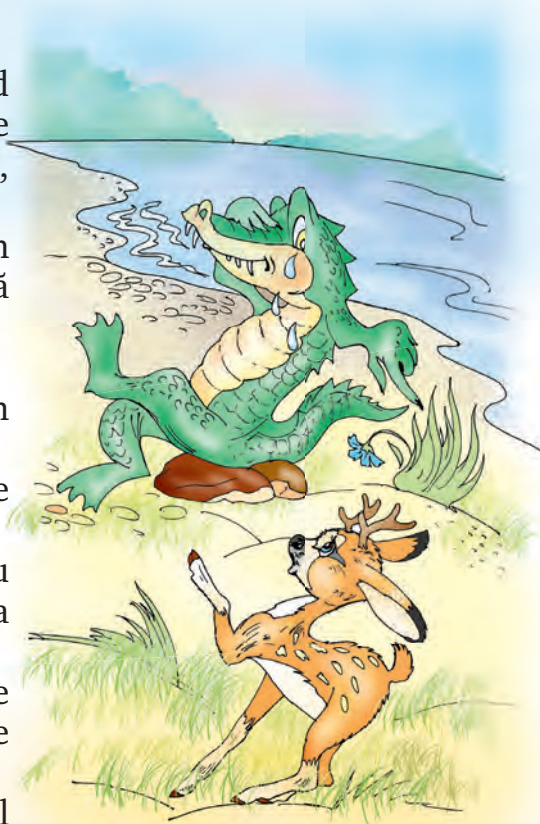
Căprioara se apropie să vadă iarba cu pricina. În clipa aceea crocodilul căscă gura și o înghiți.

– Prostuțo! mîrîi el apoi. Carnea ta e mai dulce decît orice iarbă! Ha-ha, ce bine am mîncat azi!

Un papagal care văzuse totul din vîrfurile unui copac, strigă:

– Să afle fiecare ce pățește cel care crede în lacrimile unui crocodil!

De atunci, toată lumea a aflat cît de fățarnic este acest animal.

Ce observăm?

✦ Crocodilul este un personaj negativ, iar căprioara e un personaj pozitiv.

Să înțelegem textul!

- 1 Unde are loc întâmplarea?
- 2 Care sînt personajele din poveste?
- 3 Din ce cauză „plîngea” crocodilul?
- 4 Credeți că avea motive să plîngă?
- 5 Ce i-a spus el căprioarei despre explorator? De ce?
- 6 Ce a făcut atunci căprioara naivă?
- 7 În ce a constat greșeala căprioarei? Ce i s-a întâmplat?
- 8 Cine a fost martorul întâmplării și cum a acționat el?
- 9 Ce învățătură se desprinde din acest text?

explorator – cercetător care descoperă bogății ale solului și subsolului

raniță – rucsac

perfid – fals, prefăcut, fățarnic

Să dezlegăm tainele textului!

- 1 Citiți textul pe roluri.
- 2 Recitiți enunțurile care arată:
  - a) bunătatea căprioarei;
  - b) răutatea crocodilului;
  - c) cine spune la toată lumea ce fel de ființă este crocodilul.
- 3 Găsiți în text sinonime pentru cuvintele: *rucsac, nu înțelegi, curajos, imediat, moment, nesincer, cîndva*.
- 4 Continuați extragerea ideilor principale ale textului:

a) Crocodilul plînge, înșelînd-o pe căprioară.	c) ...
b) Căprioara credulă vrea să-l ajute pe crocodil.	d) ...
- 5 a) Despărțiți în silabe cuvintele: *explorator, căprioară, împreună, lacrimi, îndrăzneț, iarbă*.
 b) Alcătuiți propoziții cu ele.
- 6 Precizați trăsăturile de caracter care se potrivesc celor două personaje:

a) căprioara:	• sinceră	• neatentă	• blîndă
	• sensibilă	• credulă	• naivă
b) crocodilul:	• lacom	• mincinos	• hotărît
	• viclean	• răutăcios	• sincer

7 Explicați:

a) zicala „Urciorul nu merge de multe ori la apă: ori se sparge, ori crapă”;

b) expresia „Plînge cu lacrimi de crocodil”.

8 Comentați plasarea semnelor de punctuație din primele două replici ale dialogului din text.

9 Continuați enunțurile folosind informațiile din text:

- Pentru a fi crezut, crocodilul laudă meritele ... .
- Crocodilul se preface că nu știe dacă iarba de lângă el ... .
- Cînd căprioara s-a apropiat să vadă iarba ... .

10 Transcrieți enunțul care demonstrează că cei care fac fapte rele sînt pedepsiți.

11 Scrieți două proverbe despre viclenie.

12 Transcrieți verbele în ordinea în care apar în text: *plîngea, zgîrie, să mîngîie, pricepi, voi ajuta, a aflat, întrebă, cunoștea, mîrîi, am înghițit, rîse.*

13 Să lucrăm în echipă!

Pălării gînditoare

Informați-vă!

- De ce a intrat căprioara în vorbă cu crocodilul?
- Cum a răsplătit-o crocodilul cel fățarnic pe căprioară pentru bunătatea ei?

Ce simțiți?

- Care personaj din poveste v-a impresionat?
- Ce sentimente aveți pentru căprioară? Motivați.

Aspecte negative

- Descoperiți trăsăturile negative ale crocodilului, ținînd cont de comportamentul acestuia.

Clarificați!

- Puneți întrebări colegilor pentru a verifica dacă au înțeles textul, pornind de la cuvintele: Cînd...? Unde...? Ce-a făcut...? Ce fel de...? Cui...?

Creați!

- Creați un alt final al poveștii pornind de la ideea: „Cînd a înțeles căprioara vorbele prefăcute ale crocodilului...”

Gîndiți-vă!

- Ce ați fi făcut voi dacă ați fi fost în locul căprioarei? Dar dacă ați fi fost în locul papagalului?

- ✓ Ce animale ați văzut la circ?
- ✓ Cum se simt ele în captivitate? De ce?

Cartea cu Apolodor

de Gellu Naum

La circ, în Tîrgul Moșilor,
Pe gheața unui răcitor,
Trăia voios și zîmbitor
Un pinguin din Labrador
Cu nume falnic și sonor.

– Cum se numea? – Apolodor.
– Și ce făcea? – Cînta în cor.

Deci, nu era nici scamator,
Nici acrobat, nici dansator,
Făcea și el ce-i mai ușor:
Cînta în cor. Era tenor.

Grăsuț, curat, atrăgător,
În fracul lui strălucitor,
Așa era Apolodor...
Dar într-o zi, Apolodor,
Spre deznădejdea tuturor,
A spus așa: – Sînt foarte trist!
Îmi place viața de corist,
Dar ce să fac? Mi-e dor, mi-e dor
De frații mei din Labrador...
O, de-aș putea un ceas măcar
Să stau cu ei pe un ghețar!...

Colegii lui Apolodor
S-au dus atunci la dirijor.
Maestrul Domilasolfa,
În haina lui de catifea,
I-a ascultat și, gînditor,
S-a așezat pe canapea
Oftînd: – Sărmanul meu tenor
Se poate prăpădi de dor!
Să plece deci spre Labrador!

Ce observăm?

✧ Acțiunea are loc la circ, în Tîrgul Moșilor, și ne prezintă numele și ocupația personajului principal.

✧ La circ, Apolodor este fericit, dar trăiește cu dorul de a-și revedea frații din Labrador.

✧ Poezia se citește cu un ton vesel și jucăuș.

Tîrgul Moșilor – loc în orașul București

răcitor – aici: frigider; instalație pentru răcirea sau menținerea unei temperaturi scăzute

Labrador – zonă geografică din nordul Canadei, caracterizată prin climă rece

tenor – cîntăreț cu voce înaltă

frac – haină bărbătească de ceremonie, din stofă neagră, în față scurtă, iar în spate cu două cozi lungi

Să înțelegem textul!

- 1 Unde trăia acum Apolodor?
- 2 De unde era pinguinul?
- 3 Ce făcea Apolodor în Tîrgul Moșilor?
- 4 Ce înfățișare avea el?
- 5 De ce Apolodor a hotărît să plece la frații săi?
- 6 Ce-au făcut colegii lui?
- 7 Care a fost decizia maestrului Domilasolfa? De ce?
- 8 Ce ați învățat din acest text?

► Gellu Naum, poet, prozator și dramaturg român, este unul dintre cei mai îndrăgiți autori de literatură pentru copii.

► A scris pentru micii cititori: „Așa-i Sanda”, „Cel mai mare Gulliver”, „Amedeu, cel mai cumsecade leu”.

► Opera sa este tradusă în mai multe limbi ale lumii.

Să dezlegăm tainele textului!

1 Citiți expresiv poezia, respectînd semnele de punctuație.

2 Realizați corespondența:

„...Trăia voios și zîmbitor...”

• cu nume mîndru și răsunător;

„...Cu nume falnic și sonor.”

• a muri de dor;

„a se prăpădi de dor”

• era fericit de ceea ce făcea.

3 Recitați versurile din care aflăm:

a) de ce era trist Apolodor;

b) cum au reacționat colegii aflînd de necazul prietenului lor;

c) ce hotărîre a luat maestrul Domilasolfa.

4 Scrieți perechile de sinonime: **trăia**, **deznădejde**, **viețuia**, **dispera-re**, **sonor**, **atrăgător**, **catifea**, **ademenitor**, **pluș**, **melodios**.

5 Selectați din text antonime pentru cuvintele: **trist**, **dificil**, **slab**, **mur-dar**, **respingător**, **nădejde**.

6 Precizați trăsăturile lui Apolodor:

• prietenos

• zîmbitor

• atrăgător

• voios

• trist

• ursuz

7. Completați propozițiile folosind cuvintele potrivite:

- Pinguinul se numea ... .
- El era trist, deoarece ... .
- Apolodor cânta ... .
- Fracul lui era ... .

8. Ordonăți cuvintele pentru a obține enunțuri:

- a) Apolodor, în, căutarea, pleacă, săi, fraților, Labrador, din.
 b) călătorește, El, și prin, pe uscat, pe apă, aer.
 c) De, se reîntoarce, dorul, la, prietenilor, circ.

9. Transcrieți și completați după model cuvintele de mai jos:

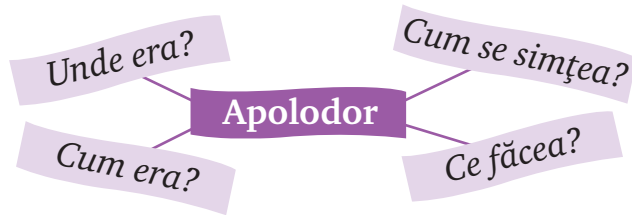
frați – frații;   dansatori – ... ;   dirijori – ... ;
 pinguini – ... ;   coriști – ... ;   acrobați – ... .

10. Alegeți cuvintele ce exprimă sentimentele autorului față de Apolodor:

- simpatie
- ură
- milă
- admirație

11. Alcătuiți enunțuri folosind cuvintele: *dresor, Apolodor, tenor, acrobat, frac, scamator.*

12. Prezentați-l pe Apolodor.

13. Imaginați-vă ce a făcut Apolodor după ce a plecat de la circ.

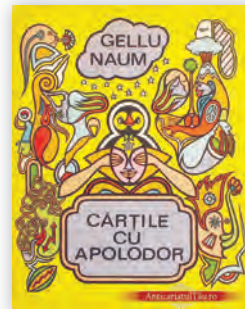
14. Desenați-l pe Apolodor, arătând înfățișarea și starea lui sufletească.

15. Portofoliu

Documentați-vă despre mediul de viață al pinguinilor. Creați un poster sau un album și prezentați-l în fața colegilor.

16. Invitație la lectură

Dacă vreți să aflați despre
 peripețiile lui Apolodor,
 citiți
 „Cărțile cu Apolodor”
 de Gellu Naum

- ✓ Ați asistat vreodată la un spectacol de circ? Unde? Când?
- ✓ Care dintre reprezentațiile văzute v-au impresionat?

Fram, ursul polar

după Cezar Petrescu

Cel mai mare animal carnivor, născut în țara zăpezilor veșnice, fusese împlânzită ca un miel și devenise înțeleghător ca un om. Fram era fama *Circului Struțki*. Când apărea în arenă, aplauzele nu mai conteneau. Iar Fram iubea aplauzele, înțelegea rostul lor și le aștepta...

Dar mai ales, Fram iubea copiii. Văzându-i în lojă ronțând bomboane, întindea laba să capete și el. Saluta mulțumind, cu laba la cap, ca un soldat. Când căpăta mai multe își oprea numai una. Pe celelalte le întindea spre galerie. Acolo se înghesuiau copiii săraci, care nu mănâncă dulciuri în fiecare zi, poate nici pîine. Unul mai curajos cobora să ia darul. Fram îl alinta pe creștet, cu laba sa, care devenea deodată ușoară și lină ca o mînă de mamă.

Nu-l lăsa să se urce la loc, ci lua un scaun, îl punea într-o lojă și îi făcea semn copilului sărac să se așeze, printre cei îmbrăcați în haine scumpe. Dacă acesta se rușina și ezita, Fram îl ridica în brațe îmbărbătîndu-l și îl așeza el în scaun. Apoi se uita la controlori. Arăta spre copil, ducînd laba la piept, ca să înțeleagă și dînșii că e protejatul lui și îl ia pe răspunderea sa.

Cum nu l-ar fi iubit toți? Cum să nu fie el răsfățatul publicului?

Într-una din zile, Fram întîrzia. Lipsea. Spectacolul se apropia de sfîrșit. Numărul lui trecuse de mult.

Mulțimea începea să capete glas:

- Fram! Unde e Fram?
- De ce nu vine Fram?

arenă – spațiu în formă de cerc unde se desfășoară spectacolele de circ

lojă – aici: compartiment cu un număr redus de locuri pentru spectatori, într-o sală de spectacole

galerie – aici: balcon situat la nivelul cel mai înalt într-o sală de spectacole

a ezita – a sta la îndoială în luarea unei hotărîri, a șovăi

Să înțelegem textul!

- 1 Unde are loc acțiunea textului?
- 2 Cine este personajul principal al povestirii?
- 3 Cum a fost posibil ca cel mai mare și mai puternic animal carnivor să devină înțelegător ca un om?
- 4 Ce sentimente trezea în inimile spectatorilor apariția lui Fram în arenă? Argumentați.
- 5 Ce făcea Fram cu bomboanele căpătate de la spectatorii din lojă? De ce?
- 6 Ce surpriză îl aștepta pe curajosul care cobora să ia cadoul oferit de Fram?
- 7 De ce acest copil ezita să se așeze pe scaunul din lojă?
- 8 Ce și cum le explica Fram controlorilor?
- 9 Cum a reacționat mulțimea de spectatori într-una din zile, văzînd că Fram nu mai iese în arenă?

Să dezlegăm tainele textului!

- 1 Citiți textul în întregime, apoi pe fragmente.
- 2 Recitați enunțurile din care aflăm că Fram este:
  - a) politicos cu spectatorii;
  - b) un urs mărinimos;
  - c) favoritul publicului.
- 3 Priviți cu atenție imaginile și scrieți în continuare ideile principale ale textului:

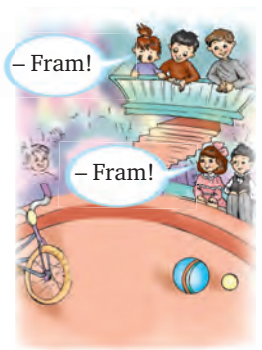
Un urs-alb
a fost dresat.

El îi servea cu
bomboane pe
copiii săraci.

...

...

- 4 Povestiți textul, dezvoltînd planul de idei.

5. Înlocuiți cuvintele evidențiate cu sinonimele lor din text.
- Aplauzele spectatorilor **nu mai încetau**.
  - Fram **pricepea sensul** aplauzelor și le aștepta.
  - El se bucura de o mare **reputație** la *Cercul Struțki*.
  - Dacă acest copil **șovăia**, ursul îl așeza printre cei îmbrăcați în **straie scumpe**.
  - În ziua aceea, Fram **absenta**.

6. Descoperiți în text substantivele pentru care s-ar potrivi fiecare șir de adjective:
- **carnivor, îmblînzit, patruped** – ... ;
  - **furtunoase, unanime, interminabile** – ... ;
  - **timid, sărac, emoționat, curajos** – ... .

7. Completați familia lexicală cu alte cuvinte înrudite: *blînd, a îmblînzi...*

8. Schimbați după model forma substantivelor: *bomboană, zăpadă, galerie, lojă, apariție, grijă, gheară, braț, mulțime*.

Model:

o	niște	toate
arenă	arene	arenele
...	...	...

9. Citiți propozițiile și observați sensurile verbelor „a alinta” și „a alina”. Alcătuiți alte propoziții cu aceste verbe.
- Fram îl **alinta** pe copil cu o mîngîiere dulce.
  - Mama îi **alina** copilului bolnav durerea.

10. Completați comparațiile în baza textului.

- Ursul-alb a fost îmblînzit ca un ... și devenise înțelegător ca un ... .
- Laba sa devenea uneori ușoară și lină ca o ... .
- Fram mulțumea, ducînd laba la cap ca un ... .

11. Invitație la lectură

Citiți cartea „Fram, ursul polar” de Cezar Petrescu și aflați toate peri-pețiile prin care a trecut Fram.

12. Portofoliu

Documentați-vă despre mediul de viață al urșilor-polari. Alcătuiți un poster sau un album, apoi prezentați-l în fața colegilor.

Atelier de lectură

Puiul

după I.Al. Brătescu-Voinești

Într-o primăvară, o prepeliță, ce venea tocmai din Africa, s-a lăsat din zbor într-un lan verde de grâu. După ce s-a odihnit câteva zile, a început să adune bețișoare, frunze uscate, paie, fire de fîn și a făcut cuib pe un mușuroi, mai sus, ca să nu îl înece ploile. Pe urmă, șapte zile la rând a ouat câte un ou, în total șapte ouă ca niște cofeturi, pe care a început să le clocească.

După trei săptămâni au ieșit niște pui drăguți, îmbrăcați cu puf galben, ca puii de găină. Parcă erau șapte gogoși de mătase!

Puii au început să umble prin grâu după mîncare. Prepelița prindea câte o furnică ori o lăcustă și ei o mîncau numaidecît. Și erau frumoși, cumiști și tare ascultători! Cînd mama lor îi striga: „Pitpalac!”, îndată veneau lîngă ea.

Odată, prin iunie, la vreme de secerat, puiul cel mare n-a alergat la chemarea mamei. Cum nu știa să zboare l-a și prins un flăcău.

– Lasă-l jos, Martin, că e păcat de el!

Cînd a scăpat, a fugit speriat la prepeliță să-i spună pățania. Ea l-a luat, l-a mîngîiat și i-a spus:

– Vezi dacă nu ascuți? Cînd vei fi mare, vei face cum vei vrea, dar acum să nu ieși niciodată din vorba mea.

După seceratul grîului au rămas pe miriște multe boabe cu care se hrăneau. Dimineața beau picături de rouă de pe firele de iarbă. Ziua ședeau la umbră, iar cînd se potolea căldura ieșeau cu toții pe miriște. În nopțile răcoroase se adunau sub aripile ocrotitoare ale prepeliței.

Mama lor îi învăța să zboare, îi pregătea pentru o călătorie lungă.

– Vom zbura sus de tot, zile și nopți, și vom vedea dedesubtul nostru orașe mari, și rîuri, și marea.

- 1 În ce anotimp începe acțiunea?
- 2 Unde și-a făcut prepelița cuibul?
- 3 Câți pui a scos pasărea?
- 4 Cum arătau puișorii prepeliței?
- 5 Din ce cauză a fost prins puiul cel mare de către flăcău?
- 6 De ce mama își învăța puii să zboare?
- 7 Care este învățătura textului?

Probă de evaluare

1 Citiți fragmentul.

Fram stătea neclintit în mijlocul arenei și se uita în gol.

– E bolnav, bunicule! rosti o fetiță cu milă.

– Nu e bolnav, Lilico! Fram suferă! Îi este dor de locurile unde s-a născut. S-a deșteptat în el o viață pe care o uitase.

Ursul-alb și-a astupat ochii cu labele. Acum e ca un om care plînge. S-a ridicat de pe marginea platformei. A făcut un semn de despărțire tuturor și s-a îndreptat spre perdelele roșii ca focul.

2 Scrieți titlul și autorul cărții din care face parte fragmentul de mai sus.

3 Răspundeți la întrebări:

- Din ce cauză suferea Fram?
- Cum a ieșit ursul din arenă?

4 Scrieți mesajul (învățătura) fragmentului.

5 Găsiți în text pentru cuvintele de mai jos:

a) sinonime

centrul – ...;   s-a trezit – ...;
nemișcat – ...;   a acoperit – ....

b) antonime

sănătos – ...;   râde – ...;
întîlnire – ...;   negru – ....

6 Transcrieți comparațiile din text.

7 Subliniați părțile principale de propoziție din următorul enunț:

Ursul a ieșit trist din arenă.

Să recapitulăm...

- 1 Numiți cel puțin patru personaje pozitive din textele învățate și argumentați-vă alegerea.
- 2 Descrieți un personaj din lecturile studiate și cereți colegilor să-l recunoască.
- 3 Povestiți colegilor un fragment din ultima carte citită de voi.
- 4 Notați titlurile și numele autorilor unor texte despre strămoșii noștri.
- 5 Extrageți trei comparații din textele studiate. Alcătuiți enunțuri cu ele.
- 6 Prezentați în câteva propoziții personajul îndrăgit din textele învățate.
- 7 Prezentați colegilor o faptă care v-a impresionat: din textele citite în manual ori dintr-o carte de literatură artistică, dintr-un ziar sau o revistă.
- 8 Scrieți proverbe care se referă la trăsăturile morale ale personajelor întâlnite în textele literare.
- 9 Credeți că personajele cu chip frumos sînt întotdeauna personaje pozitive? Argumentați cu exemple din cărțile citite.
- 10 Exprimați morala fabulei „Racul, broasca și știuca” prin proverbe potrivite.
- 11 Numiți cîte două trăsături morale pentru personajele: *Spirache, Jurjac, Fram, Sorin, Luchi, crocodilul*.
- 12 Recitați cîte o poezie despre fiecare anotimp.
- 13 Prezentați imaginea primăverii așa cum reiese din textele învățate. Ilustrați prezentarea cu elemente specifice anotimpului (imagini, desene, colaje etc.).
- 14 Atribuiți însușiri deosebite următoarelor substantive: *soare, pădure, gînduri, ploaie, primăvară, sărbătoare*.
- 15 Creați enunțuri frumoase, folosind cuvintele: *sărbătoare, curcubeu, luminiță, nuferi, glas*.
- 16 Completați comparațiile:
  - verde aidoma ... ;   • roșu precum ... ;   • harnic asemenea ... ;
  - ... precum săgeata;   • ... ca zimbrul;   • ... ca o minge.
- 17 Găsiți rime potrivite pentru cuvintele: *țară, voinic, dor, școală, floare, vacanță*.
- 18 Formați familiile lexicale ale cuvintelor: *floare, piatră, cîntec*.
- 19 Alcătuiți un anunț despre organizarea unei excursii la sfîrșit de an școlar.

- 20 Scrieți o compunere cu titlul: „Gînduri de vacanță”.
- 21 Realizați în scris o convorbire telefonică între doi colegi în prag de vacanță. Explicați scrierea semnelor de punctuație folosite.
- 22 Construiți propoziții în care să folosiți substantive proprii la început, în interior și la sfîrșitul enunțurilor.
- 23 Alcătuiți enunțuri cu pluralul următoarelor substantive: *cap, corn, cot, ghiveci*. Consultați „Dicționarul explicativ al limbii române”.
- 24 Creați enunțuri în care substantivele „ghiocel”, „pasăre”, „carte”, „prietten” să aibă, pe rînd, funcția de subiect, apoi de parte secundară.
- 25 Alcătuiți enunțuri în care cuvintele „galben”, „leneș”, „bătrîn”, „muncitor”, „fermă” să fie mai întîi adjective, apoi substantive.
- 26 Transcrieți enunțurile pe caiete și subliniați părțile principale de propoziție.
- Florile din grădină zîmbesc soarelui.
  - Privighetoarea înalță triluri încîntătoare.
  - Pe malul apelor cresc sălcii.
  - Cîinele vînătorului aleargă după un iepure.
  - În pădure susură apa izvoarelor.
  - Cad picăturile ploii cu repeziciune pe acoperișul caselor.
- 27 Transformați propozițiile de la exercițiul anterior în propoziții simple.
- 28 Înlocuiți substantivele evidențiate în propozițiile de mai jos cu pronume personale potrivite:
- **Dan și Emil** sînt prieteni buni.
  - Pe **Felicia** am cunoscut-o la concursul de matematică.
  - **Flaviu** discută cu **Delia** și cu **Mirela** despre planete.
- 29 Enumerați trei pronume personale de politețe și alcătuiți propoziții cu acestea.
- 30 Scrieți pe caiete verbele dintre paranteze la forma potrivită:
Toporașii violeți (a răzbate) prin frunzele uscate. Pițigoii și cîntezoii (a cînta) între mugurașii copacilor. Apa izvorului (a susura) lin.
- 31 Alcătuiți propoziții folosind cuvintele: *s-a, sa, nai, n-ai, să-i, săi, s-au, sau, într-o, într-un, o dată, odată, l-a, la*.
- 32 **Să lucrăm în echipă!**
Scrieți în trei minute cît mai multe adjective pentru substantivul „personaj”.
- 33 Redactați o compunere cu titlul „1 Iunie – Ziua Copiilor”, folosind următoarele îmbinări de cuvinte: *o vacanță binemeritată, copilărie fericită, distracție plăcută, voi sărbători*.

Manualul acesta este proprietatea Ministerului Educației al Republicii Moldova.

Unitatea de învățămînt _____				
Manualul nr. _____				
Anul de folosire	Numele și prenumele elevului	Anul școlar	Aspectul manualului	
			la primire	la restituire
1				
2				
3				
4				
5				

- Dirigintele trebuie să controleze dacă numele elevului este scris corect.
- Elevul nu trebuie să facă niciun fel de însemnări pe pagini.
- Aspectul manualului (la primire și la restituire) se va aprecia folosind termenii: *nou, bun, satisfăcător, nesatisfăcător*.

Imprimare la Combinatul Poligrafic,
str. Petru Movilă, 35;
MD-2004, Chișinău, Republica Moldova
Comanda nr.

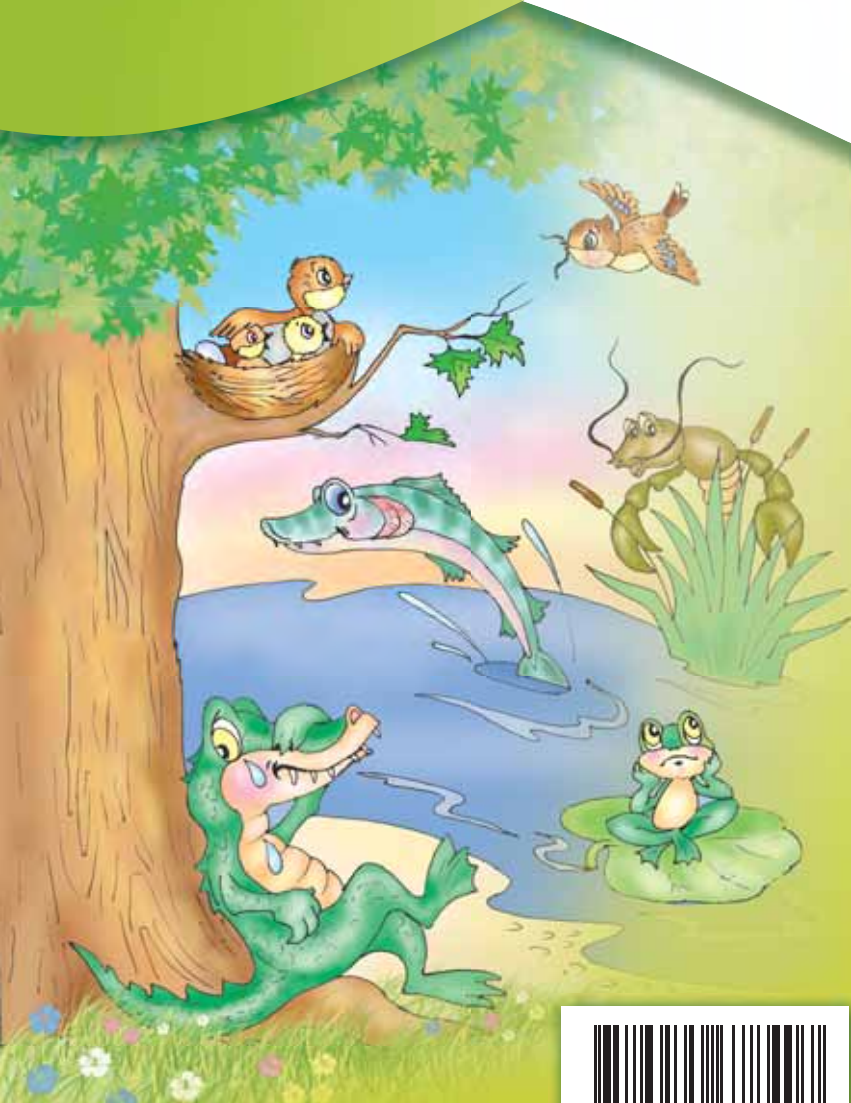
SETUL CUPRINDE:

Manualul

Ghidul învățătorului

Caietul elevului

Lecturi literare

9 789975 678407